

que va aconseguir que fos dissolt aquell important organisme d'unitat nacional catalana que feia temps que esperàvem. Aquella retirada incomprendible de Carles Pi i Sunyer ens va sorprendre a tots perquè ni tan sols va reunir el ple del Consell de Londres per a proposar la seva dissolució i menys encara va consultar als consellers d'Amèrica. Tan gran va ser la sorpresa que ens va produir que l'il·lustre doctor Josep Trueta, membre del Consell de Londres, no es va poder estar de protestar-ne públicament des de les planes de la revista "Ressorgiment" de Buenos Aires, afirmant que no era cert que el Consell hagués acordat la seva dissolució.

I nosaltres ens preguntàvem: ¿Es que Terradellas estava indignat perquè destacades personalitats d'Esquerra Republicana de Catalunya s'havien incorporat al moviment de reivindicació nacional catalana representat pel Consell de Londres? Perquè ja en formaven part no solament diverses militants sinó també, i en lloc preferent, diputats al Parlament de Catalunya, diputats a les Corts de la República, ex-Consellers de la Generalitat, ex-Ministres de la República, tots ells ~~va~~ afiliats a Esquerra i desobeint les seves indicacions.

Jo diria que l'ambició personal no deixava viure tranquil a Terradellas. I ningú no podia donar un pas sense el seu permís; ningú no podia ocupar un lloc més alt que ell. Ni va deixar les mans lliures al President interí del Parlament de Catalunya com a President interí de la Generalitat a l'exili, després de l'assassinat de Lluís Companys. I quan l'Honorable Josep Irla es va cansar d'aguantar les impertinències de Terradellas es va retirar a la vida privada, sense ^{esperar} ni tan sols que els diputats que quedaven del Parlament de Catalunya el confirmessin en el càrrec de President de la Generalitat, tal com manava l'Estatut o Constitució interior de Catalunya.

Aleshores, Terradellas utilitzant les perfílies i les males arts, es va fer votar President. Però d'aquella sessió parlamentària ja en parlarem més endavant amb tot detall.

Veieu-me reprouir un article nou, escrit de Mèxic estant, el dia Onze de setem-
bre 1945, arran de constituir-se a l'exili el govern republicà espanyol que va pre-
sidiar el doctor José Giral, després d'haver pres possessió de la Presidència inter-
rina de la República Diego Martínez Barrios:

La llibertat nacional de Catalunya

La constitució del govern republicà espanyol, representatiu de la majoria de les
forces democràtiques, estableix les condicions que es convingué en considerar indis-
pensables perquè Catalunya, Euzkadi i Galícia poguessin tenir un organisme veritable-
ment representatiu de la democràcia espanyola amb qui tractar de les condicions que
els catalans, bascos i gallecs considerem convenientes d'establir entre tots per anar
a la reconstrucció política dels pobles hispànics. Aquesta condició fou posada per
Carles Pi i Suñer quan, fa temps, estudiava la possibilitat d'un pacte amb els de-
mòcrates espanyols. Aquesta mateixa condició assenyalava el Govern d'Euzkadi quan,
darrenament, es reuní a Nova York i tractà de l'acció nacional basca per al futur im-
mediat. Castelao i els seus amics gallecs han coincidit amb els catalans i bascos en
considerar que mentre només existissin organitzacions de sector o tendència entre els
espanyols i no un organisme veritablement representatiu del conjunt, res de profitós
no es podria aconseguir en un pacte. Ha nascut el Govern Giral després d'haver pres
possessió Martínez Barrios de la Presidència interrina de la República Espanyola i ha
conat per acabada la seva missió l'anomenada Junta Española de Liberación, organitza-
ció que comptava amb representació socialista i republicana i en la qual col·labora-
ven uns quants catalans significats. Qualsevol altre organisme de tendència que sor-
geixi com a conseqüència d'haver estat considerats indesitjables determinats elements,
està condemnat al fracàs.

Però, quines perspectives ofereix el nou govern republicà espanyol acabat de formar-
se a Mèxic? La participació de Manuel de Irujo, com a representant basc, i la de Miquel
Santaló i Lluís Nicolau d'Olwer, no podria interpretar-se com adhesió a una política
que encara no es coneix. La presentació del Govern Giral a la reunió ordinària de les
Corts que sembla que tindrà lloc el mes de novembre, permetrà de conèixer quin és el
programa polític, econòmic i social del nou govern espanyol. I aquest programa de rea-

litzacions immediates ha de comportar, lògicament, un estudi previ del problema de la llibertat de Catalunya, Euzkadi i Galícia, entre els principals problemes de reconstrucció que el doctor Giral i els seus col·laboradors hauran de tenir en compte, com a complementaris del de la lluita per^a l'enrocament del règim franquista i per a fer impossible el restabliment del sistema monàrquic de qualsevol branca que sigui.

Pel que fa als catalans, és evident que no hi havia fins ara unanimitat de criteri respecte a la posició a adoptar en relació als demòcrates espanyols i a la reconstrucció ibèrica. Mentre als patriotes de la resistència interior catalana i la i menys majoria dels catalans exiliats en terres d'Amèrica consideràvem superada l'etapa constitucional espanyola del 31, amb els seus Estatuts d'autonomia, hi havia nuclis i homes ben significats de la política catalana que defensaven el retorn al passat, l'oblit de tot el que es realitzà per damunt de la lletra escrita de la Constitució Espanyola i de l'Estatut de Catalunya durant la nostra guerra i amb la signatura del malaguanyat President Companys. Semblava que els defensors de la legalitat catalana tenien el seu nucli principal en terres de França i que al Continent Americà només hi havia un petit sector que coincidia amb aquell pensament. La massa de catalans exiliats era, a Amèrica, evidentment partidària de començar una nova etapa, d'entrar en període constituent i de fer valer els drets nacionals del nostre poble davant de propis i estranys.

Però, fa uns quants mesos, el partit Esquerra Republicana de Catalunya, de la direcció del qual formen part Carles Pi i Sunyer, Miquel Santaló, Josep Andreu i Abelló, Josep Ferradellas, etc. va celebrar un Congrés a Tolosa de Llenguadoc. Fins ara només havíem pogut conèixer el resum d'una part de les seves resolucions. Avui que ja coneixem el text íntegre dels acords que s'hi prengueren, podem fer-hi algun comentari i pensar en les conseqüències que aquell Congrés podria tenir per Catalunya.

L'apartat tercer d'aquells acords tracta de la llibertat Nacional i diu: «El principi de la llibertat nacional implica per a Catalunya el dret a disposar dels seus destins i de governar-se per si mateixa sense altres limitacions que les derivades de la pròpia voluntat, democràticament expressada, i de les relacions peninsulars i internacionals. El poble català, reivindicant el ple dret a construir lliurement el seu Estat nacional, accepta, desitja i proposa l'associació federal o confederal dels

pobles ibèrics que doni forma i vida a una gran República de Repúbliques, les Repúbliques Unides d'Ibèria, cada una amb la bandera nacional desplegada, la llengua nacional sobirana, la llei nacional lliure i unides pel pacte de germanor, col·lectivitat i convivència, sota una llei general per tots convinguda. Indiscutible com és la legitimitat democràtica de la República, destruïda temporalment pel feixisme espanyol amb l'ajut decisiu del feixisme internacional avui vençut, reconeixem com a punt de coincidència i de partida per a la nova etapa, la Constitució espanyola de 1931 i els Estatuts de Catalunya i d'Euzkadi, amb les modificacions i ampliacions que hiuin convingudes entre les representacions de l'Estat Central i dels Països Autònoms, per tal d'adaptar el règim a les necessitats del període provisional i donar pas a un altre règim d'amplia llibertat que comenci per la convocatòria d'unes eleccions en les quals el nostre poble pugui expressar lliurement la seva voluntat nacional.»

Aquest acord coincideix, en les seves línies generals, amb l'acord del Govern Basc, ja esmentat. I els gal·les nacionals també hi coincideixen. D'aquest acord cal remarcar-ne uns quants punts: la reivindicació dels drets nacionals de Catalunya fins a constituir el seu propi estat; l'afirmació de l'orientació federativa o confederal per anar a la constitució d'una unió de repúbliques ibèriques; l'acceptació del règim republicà, que no vol pas dir l'acceptació de la lletra morta de la Constitució i de l'Estatut sinó de partir d'aquell règim, eminentment popular, per a posar-lo al dia, introduint-hi les modificacions i ampliacions que convinguin els pobles afectats i entrar en un període constituent respectant la voluntat nacional del català.

Aquestes condicions, en la seva part principal, són les condicions que el Moviment de les Comunitats Catalanes d'Amèrica considera com a més convenientes per al interès del nostre poble i que defensà i propagà el Consell Nacional de Catalunya que presidí Carles Pi i Sunyer. La presència del qual fou President del Consell Nacional al Congrés d'Esquerra Republicana de Catalunya i els acords adoptats mostren que no era encertada la creença que teníem els exiliats i antics residents d'Amèrica quan pensàvem que els catalans de França defensarien tàctiques molt allunyades de les nostres. I hem d'estar satisfets que a la gran majoria dels catalans que som a Amèrica hi pu-

guem sumar, en l'acció política immediata, la gran majoria dels que són a França, i especialment, els que lluiten a Catalunya mateix.

Som gran majoria els catalans nacionals partidaris de superar l'Estatut. T'nim l'esperança que no tindarem gaire a comptar en els nostres regles de l'interior i de l'exili/que encara creuen que el més convenient per Catalunya és el retorn al passat. Aquesta gran majoria, integrada per homes d'Esquerra, d'Acció Catalana, d'Estat Catalana i del Partit Socialista Català, forces polítiques eminentment catalanes, deslliades de disciplines forasteres, hauran d'ésser tingudes en compte a l'hora d'estudiar el programa polític del Govern Giral. Catalans, bascos i gallecs han de mantenir-se fermes en la defensa de llurs reivindicacions nacionals i en el propòsit de col·laborar en la creació d'una Confederació de Repúbliques Iberiques.

En aquest Onze de setembre del 1945, els catalans que tindran l'avinentesa d'expressar i defensar la voluntat nacional catalana davant dels demòcrates espanyols i davant del món lliure, sabem que poden comptar amb el recolzament de tot el nostre poble. Des dels caiguts el 1714 fins els que han estat víctimes de la tirania franquista d'avui; els que es troben sota el perill de mort a les presons franquistes, com els que han pogut retornar en vi a dels camps de tortura del nazisme alemany.

Catalunya vol veure respectats i garantits els seus drets nacionals en aquests moments en que s'esta forjant un món nou, alliberat de tiranies.

Mexic, 11 de setembre de 1945.

Miquel Ferrer,
"Ressortiment", Any XXX,
Buenos Aires, octubre 1945.

El doctor Armendares, amb data del mes de desembre de 1944, el mateix any de l'ampliació del Consell de Londres amb les representacions dels catalans/ ^{exiliats i antics residents} a Amèrica, va escampar per tot Amèrica una circular que deia això:

"El Front Nacional de Catalunya ha tramès la seva adhesió al Consell Nacional de Catalunya, radicada provisionalment a Londres.

Aquest simple enunciat té una profunda significació per a nosaltres catalans a l'exili. L'adhesió de la Catalunya combatent que, malgrat el terror i la penúria, lluita obstinadament contra els opressors del poble i de la Nació Catalana, al nostre Consell Nacional vol dir que els nostres heroics germans, després d'arriscar la llibertat i la vida, encara tenen la generositat de reconèixer l'existència d'un fet moral, superior a quicòm que huc al propi heroisme, encarnat en el Consell Nacional, fórmula i expressió instituída a l'exili pel President Màrtir Lluís Companys, i símbol de la permanència lliure de Catalunya, per damunt de l'espai, quan el seu territori físic es troba, tempralment, sota la tirania.

Però, aquesta generositat dels catalans combatents que constitueixen el Front Nacional de Catalunya, que lluita damunt la nostra terra i sota el nostre cel; això que - per què no dir-ho? - constitueix una indulgència envers nosaltres, exigeix ésser correspost sense reserves pels que ens trobem en terres, en aquesta hora de sacrifici, més clementes que la de la nostra Pàtria. Generositat per generositat. Abnegació per abnegació. Unicament així podem evadir el complex d'inferioritat que crearia, en nosaltres, la consideració de no haver donat, per Catalunya, més que l'enyorament, quan els altres ho donaven tot.

Els nostres germans combatents necessiten recursos i necessiten una organització exterior que els recolzi internacionalment. Proporcionar-los una i altra cosa és el nostre deure mínim.

Us adjuntem un exemplar del darrer manifest adreçat als Catalans a arreu de la terra pel Consell Nacional de Catalunya. Feu-lo circular. Ell concreta el llevat del pensament nacional i de l'obstinació catalana, i l'escampa arreu del món perquè fermenti la voluntat única de la Catalunya dispersa.

No us demanem el sacrifici de la llibertat ni el de la vida. Els nostres germans del

Front de Catalunya ens l'estalvien. Només us demanem l'ajut econòmic necessari per a sostenir llurs barricades. Però, això sí, un ajut tan important com els vostres mitjans us permetin, ~~h~~huc renunciant, si cal, als petits benestars de la nostra vida reconstruïda. L'un ha de portar l'altre. Hi hem de posar tot el nostre esforç, tota la nostra voluntat. Ells hi posen el pit."

Quin era l'ideari polític i social del Front Nacional de Catalunya? Quines coincidències de criteri hi havia entre el Front i el Consell?

Els companys dels Estats Units, per tal de reunir més aportacions, van tenir la bona pensada de fer una edició de l'Informe aprovat en la II Conferència del Front, celebrada en un indret de Catalunya el dia 10 d'agost de 1947, tres anys després de l'ampliació del Consell de Londres. Aquell opuscle feia 32 pàgines i es va imprimir a Mèxic.

Aquell document ens va servir de molt per assabentar als compatriotes exiliats quin era el pensament i la voluntat que patrecinava el Consell Nacional de Catalunya, com a més pròxim a la seva Declaració Política del 24 d'agost de 1944.

El Document del Front començava per utilitzar un llenguatge realista a més no poder perquè els nostres compatriotes de l'Interior i de l'Exili toquessin de peus a terra i sabessin quina era la realitat catalana en aquells ^{temps} ~~anys~~ de repressió i de misèria que al cap de vuit anys encara no s'havien pogut superar per la gran majoria dels catalans captius:

"El nostre poble viu encara les conseqüències de la derrota. En la guerra civil hi hagueren uns vencedors i uns vençuts; el bàndol vençut no solament comprenia unes forces polítiques determinades sinó que englobava - es vulgui o no a metre - les Institucions de Catalunya, l'abolició de les quals fou un dels principals objectius dels vencedors.

L'estat actual de desfeita es caracteritza, en l'ordre moral, per un embrutiment progressiu de la sensibilitat nacional, per la pèrdua del respecte mutu entre els nacionals, per la pèrdua ^{del respecte mutu} ~~del respecte mutu~~ entre els ~~ciutadans~~ ciutadans, per l'egoisme exacerbat i per la minva o pèrdua d'aquells valors que sempre havien estat consubstancials dels catalans.

La nostra cultura ha sofert un col.lapse des de la fi de la guerra civil: crisi de la producció i minva de l'interès del poble per les creacions del geni català. Després

de vuit anys de prohibició de la nostra llengua en totes les esferes d'activitat, s'ha extingit en el gran públic la influència de catalanització. Avui que es fa ja teatre català, que es comença a editar en català, la crisi és palesa i indiscutible. No s'ha produït el desvetllament esperat.

Es manifesta l'absència de dirigents i d'orientadors. Pocs poetes, pocs artistes, pocs polítics, gairebé cap pensador. Les joves promocions estan sense nostres, desconectades del nostre passat immediat i ignorants de les possibilitats que el futur pot oferir-los. Els nostres infants, en mans d'una escola buida de contingut i d'intenció, resten a mercè de tots els intents de captació que el règim actual, afortunadament d'una manera inconscia, realitza.

En l'aspecte econòmic, estem abocats a una catàstrofe col·lectiva. Les conseqüències materials de la guerra civil en la producció i distribució, el propòsit de l'Estat espanyol de desintegrar l'economia catalana, la incapacitat i la immoralitat dels organismes oficials, la corrupció general i la desviació de la potencialitat econòmica vers la creació d'una riquesa fictícia - l'estraperlo -, tot plegat ha contribuït a preparar la fallida de la nostra economia.

Com a conseqüència del caos econòmic, una minoria ha fruit d'una posició de privilegi, mentre la gran majoria, i amb ella la totalitat dels treballadors, ha conegut una misèria sense precedents a la nostra terra. En contrast amb tot això, l'Estat, amb la seva demagògia social, ha creat una prolíxa legislació que no soluciona res i és més aviat una mofa a la misèria dels qui treballen.

El panorama espanyol actual és semblant, amb més ignorància, més misèria i una més profunda divisió entre les forces que s'atribueixen la tasca del seu redreçament. En l'ambient espiritual d'Espanya no hi ha idees de prou grandesa i concreció, ni suficient vitalitat per a aixecar-la de l'estat de prostració en què es troba. Espanya viu del passat, i és la grandesa del seu passat el que es pretén fer revivre amb idees d'imperi més que rúscules perilloses per als pobles que haurien de sofrir la seva conseqüència. La unitat espiritual i política d'Espanya opa amb els interessos contraposats dels diversos sectors que la integren. Aquests fets i tot el que pugui passar a Espanya no ens poden ésser indiferents: els intents d'absorció centralista, repetits un i altre

cop, i que constitueixen, justament, una característica comuna de les forces que en l'actualitat es disputen el poder, la nostra situació geogràfica, la cadena d'interessos, la força militar de què disposa l'Estat espanyol, tot ens obliga a conèixer la realitat espanyola per a intervenir-hi o fer-hi front en defensa dels nostres interessos morals o materials.

També cal que tinguem ben present el que s'esdevé més enllà de la nostra terra - deixant ara a part Espanya -. Perquè, de la mateixa manera que la persona humana està vinculada a una comunitat nacional, així mateix els pobles afirmen llur personalitat, lluiten en defensa dels seus interessos, exerceixen domini i formen llur destí en una col·lectivitat de nacions, en llur món. I és tan indispensable per a un poble sentir i conèixer la realitat de les quatre dimensions del món en el qual es realitza la seva història, com ho és per a un individu la consciència nacional; sentir i conèixer la realitat d'una Pàtria. Els ultratges que a la Nació catalana s'infligeixen, els experiments que els homes de França realitzen, les lluites que en el sòl de Grècia tenen lloc, són ultratges, experiments i càstigs que sobre el cos d'un mateix món s'apliquen.

I quin és, doncs, el nostre món? Aquesta pregunta se la formulava avui, amb nosaltres, francesos, italians i belgues i altres pobles d'aquesta Europa abatuda per la guerra. Car tan bon punt com abandonem la consideració dels nostres problemes nacionals i la nostra atenció es fixa en el panorama que ens ofereix enllà dels Pirineus i de la Mediterrània, ens adonem d'aquest fet terrible i anorreador: el català, els francesos, els italians, els belgues, ens hem quedat sense món. De les quatre dimensions que l'integraven, solament en resten dues: la que es projecta vers el passat - la nostra història en comú - i l'extensió de la geografia que ens agermana. Cerquem eneballes en la tenebra les fronteres espirituals d'Europa, d'aquella Europa on, tot i sentir-nos-hi de vegades incòmodes, hi trobàvem el nostre lloc, i ens perdem en la immensitat del món geogràfic, en la qual ens sonen properes i confuses alhora les veus de Washington, de Moscou i de Roma. De la nostra projecció vers el futur, de la nostra comunitat d'ideals, solament ens resta la pedra dels monuments: hem prou la confiança en un destí col·lectiu.

Pobles més afortunats que el nostre poden sentir-se en aquests moments, integrats en el món, en un món amb el qual es senten plenament identificats o contra el qual es rebel·len. En tot cas, llur existència supranacional té un sentit. Existeix un món eslaus; existeix un món americà; hi ha la Comunitat britànica de nacions; es manifesta l'aspiració vers un món asiàtic i, a l'extrem sud d'Àfrica, es dona el gran moviment vers la integració d'un món africà. Mens en uns estats poderosos que en exercir llur hegemonia; mens on els pobles deixen una estela en el passat, teixeixen llur economia i vers els quals projecten llurs aspiracions nacionals, llurs odis o llurs anhels.

El procés de desintegració d'Europa és anterior a la passada guerra. L'intent de l'Alemanya hitlerista responia, precisament, a aquest fenomen. Els alemanys havien mesurat l'abast de la crisi i es proposaven unificar Europa sota la seva hegemonia. Si haguessin triomfat, hauríem hagut de lluitar, patir o amollir-nos en una Europa jerarquitzada i dirigida pel geni alemany. Europa, però, no fou capaç d'oposar-se per la seva pròpia força a l'intent alemany; no sorgí cap ideal occidental que fes front a l'ideal germànic de domini - el mateix que es repeteix amb l'ideal bolxevic - i calgué l'ajut estranger. La guerra, que acaba amb l'ideal alemany, precipita el procés de desintegració d'Europa. I ara els pobles europeus, desvinculats, manca de direcció organitzadora, poden ésser fàcilment absorbits pel món americà, dividit per la vitalitat i la potència econòmica dels Estats Units, o pel món eslav, conduït per la capacitat organitzadora i el misticisme moscovita. Mentrestant, des de Londres, la mateixa veu que plora les pèrdues de l'imperi anglès, clama per la unió dels pobles d'Europa sota el signe de la federació, i, des de Roma, la veu del Papa tant invoca la unió dels europeus sota el signe del Cristianisme.

Els pobles d'Europa en crisi tenen la imperiosa necessitat d'un ajut exterior per a refer llur economia, d'una veritat per a refer llur vida espiritual, d'un poder polític que els unifiqui, de la consciència d'un futur comú. ~~¿~~ ¿Tan substituïts, els europeus, de Moscou o de Washington? Serà desinteressada l'aspiració de l'Anglaterra anglesa? Serà capaç el Papa de vitalitzar el Cristianisme en la consciència de l'europeu?

Aquestes preguntes poden resumir les nostres inquietuds presents. Perquè l'estabi-

litat d'Europa no solament interessa per l'equilibri polític internacional, per la pau mundial, sinó que la situació actual de Catalunya, tal com ha estat descrita, la crisi política i espiritual d'Espanya, que tant ens interessa per les conseqüències que pot tenir en el nostre pleb nacional i, sobretot, el que constitueix el nostre ^{nova} suprem objectiu: la ~~maxima~~ renaixença de Catalunya, estan íntimament lligats amb la seva solució. No oblidem que els homes que van somiar i projectar el primer redreçament polític de Catalunya comptaven amb l'estabilitat d'un món. A nosaltres ens cal ara viure i lluitar en una Catalunya desfetada enmig d'un món en crisi. Per això, si la tasca ha d'ésser més feixuga, serà més gloriós el nostre futur."

Fixeu-vos ben bé en la importància d'un document com aquest que no sabem si va ser pensat i escrit per un home o per un equip d'homes agermanats per l'ideal de servir la nostra terra amb el màxim desinterès de patriotes de veritat. Ells, més que nosaltres, d'Europa estant podien mesurar molt millor el món que els voltava i el món on hauríem de viure el dia de demà tots plegats. Jo diria que el Document del Front de l'Interior era, fins i tot, superior al del Consell Nacional de Catalunya, quant a la panoràmica interior i exterior de la nostra terra. Vivien dintre el món europeu i nosaltres vivíem entre l'europeu i l'americà, una barreja que ells sabien prou bé que no era ben bé la cosa nostra i es diferenciaven de nosaltres en diversos aspectes. I potser per això, la seva doctrina també era més realista que la nostra, perquè era establerta tocant de peus a terra enmig dels anys de penúries i de tiranies de tota mena.

Recordeu els quatre principis bàsics que definien el seu - i el nostre - moviment:

« a) Una política que, exaltant la personalitat humana, la posi al servei de la solidaritat social; b) Una política social que augmenti el benestar col·lectiu; que reconegui la personalitat del treballador dins el procés de les activitats productores i que, en errocant el mite de les castes i de les classes, promogui la dignitat humana; c) Un reconeixement pràctic de la llibertat de consciència que eviti la contraposició dels homes de diferents creences religioses, en el terreny de la solidaritat social; d) Una política nacionalista que vivifiqui en el nostre poble la consciència nacional, que afirmi rotundament el dret de la Nació a regir els seus destins i que promogui constantment l'aspiració de totes les terres catalanes, amb dret no reconegut, a una comuna independen-

ciència. Cada un d'aquests apartats ha d'ésser objecte del nostre estudi i degudament desenvolupat:

Despertar i vigoritzar la consciència nacional dels catalans. - Aquest és potser el tema preferent, perquè sense consciència nacional no hi ha nació i per tant tampoc dret d'autodeterminació. Tenir consciència nacional és adonar-se de l'existència de la Pàtria i sentir-s'hi lligat per un conjunt de deures. Sentir que la Pàtria existeix i té una ànima que és la seva cultura i el seu geni, i un cos, que és la seva terra i els seus fills; que té un passat, un present i un futur, que té una història que al llarg dels segles ha demostrat unes possibilitats de vida nacional amb caràcter propi i que ha creat uns valors definidors d'una manera d'ésser, que és la catalana. Definicions que, com estes les coses de l'esperit i de la cultura, són vives i en constant mutació; que obren uns camins i en tanquen d'altres, i que a l'hora present se'ns ofereixen perquè nosaltres també, com els no tres avantpassats, sapiguem triar les veritats més nostres, més catalanes, els camins més rectes vers un futur que en part depèn dels nostres actes i dels nostres encerts i en part ens ve determinat per unes condicions creades per generacions que ens precediren.

Afirmar el dret d'autodeterminació de la Nació. - Si tots els catalans tinguéssim consciència nacional i, en conseqüència, ajustéssim la nostra conducta als deures que això comporta, al dret d'autodeterminació - dret avui dia recongut per totes les nacions civilitzades -, s'hi afegiria la forma moral i material per a fer-lo efectiu. Es no podria privar-nos de la llibertat si la mereixéssim, si fóssim capaços d'estimar-la, conquerir-la i defensar-la. Avui el dret de les col·lectivitats, igual que el de les persones, a viure d'acord amb les possibilitats i voluntat pròpies, és universalment recongut; és el dret a la iniciativa, a posar en pràctica el que la voluntat ens dicta, sempre que això no signifiqui - en extralimitar-nos en l'àrea de la pròpia llibertat - perjudici per al profane, sigui aquest persona o poble. És clar que en la interpretació dels límits de la pròpia llibertat pot haver-hi liti, però en el nostre cas no hi ha discussió possible si tant per part dels espanyols com per la nostra es manté una actitud honrada. Els nacionalistes no cerquem el mal d'Espanya, no conreen l'odi ni la venjança; senzillament, desitgem la llibertat de la nostra Pàtria, com els espanyols

desitgen la llur. Queiem, encara, i així hem de dir-los-ho, que quan siguem lliures
 procurarem oblidar i oblidarem allò que pogués malmetre l'amistat entre ambdues na-
 cions, amistat obligada, si més no, pel contacte geogràfic. Però, entretant, i per
 a arribar-hi, reclamem el dret que tota nació o persona té a viure d'acord amb la
 pròpia manera d'ésser, sense ingerències, coaccions o violències per part d'altri. La
 nostra llibertat només pot estar en les nostres mans; el poble que ens la limita o ens
 la pren per abús de la força, contrau davant dels pobles civilitzats i la història una
 responsabilitat que al seu dia pot arribar a perjudicar el seu bon nom i el seu honor.

Promoure l'aspiració de les terres de llengua catalana, amb dret no reconegut, a
una independència comuna.- I tot el que hem dit referiat-nos als catalans del Princi-
 pat ho aplicarem també als mallorquins i a valencians: germans nostres són per la llengua
 i per la sang; un mateix destí ens ha unit en el passat i ha d'uir-nos en el fu-
 tur; ells són tan catalans com nosaltres, car les petites diferències no són res al
 costat de tot el que ens agermana. Les divisions actuals, obra de l'Estat espanyol i
 de la nostra pròpia feblesa, han de desaparèixer i està a la nostra mà la possibilitat
 de suprimir-les. Per a aconseguir-ho hem de fer una política pancatalana que despvetlli
 en els pobles germanes llur catalanitat. No hem d'acontentar-nos d'esperar que ells
 vinguin a nosaltres, sinó que som nosaltres els qui hem d'anar vers ells, a despvet-
 llar-los, per tal de fer, primer, un front únic cultural que prepari la futura confe-
 deració política...

Conclusions: I. Front Nacional de Catalunya és un moviment polític que actua al
 servei de la Pàtria, per l'afirmació de la personalitat nacional i la creació d'unes
 institucions democràtiques que assegurant la llibertat de l'individu i la teixia en-
 gema l'establiment progressiu d'una més justa ordenació social. En la seva II Confe-
 rència, Front Nacional de Catalunya afirma la seva voluntat d'endevenir un Gran Partit
 Nacionalista de la Democràcia Catalana. II. Front Nacional de Catalunya realitzarà una
 política que despveti i vigoritzi la consciència nacional dels catalans, afirmi el
 dret de la Nació a la seva llibertat i promogui l'aspiració de les terres catalanes a
 una comuna independència. III. Front Nacional de Catalunya té plena consciència de què

no solament cal lluitar en una Catalunya desfetada enmig d'un món en crisi, sinó que 27
l'objectiu de la lluita ha d'ésser, justament, el redreçament de la Pàtria dins d'una
comunitat florent de les nacions europees. IV. Front Nacional de Catalunya reafirma la
seva fe en els ideals democràtics i estableix com a base fonamental de la seva política
el respecte a la personalitat humana i a la seva lliure voluntat expressada a tra-
vés de l'opinió pública. V. En principi del Front Nacional de Catalunya realitzar, al
costat de la política nacionalista i democràtica, una política obrerista que doni ple-
na satisfacció a les justes aspiracions dels treballadors. Aquesta política haurà d'as-
solir la independència econòmica dels ciutadans, independència que haurà de recolzar
en principi en una declaració de Drets del Treball; el reconeixement de la personali-
tat del treballador, en el procés de les activitats creadores i en el resultat econòmic
que se'n derivi, el desplaçament del capital com a font de poder polític i la selecció
dels més aptes per a les tasques dirigents. Les anteriors afirmacions reformen el prin-
cipi segons el qual, acomplertes les funcions i la missió social, el ciutadà té dret
de disposar personalment dels seus guanys. Front Nacional de Catalunya considera que
és temps arribat de reconèixer que és convenient la revisió de les relacions que re-
geixen les empreses econòmiques. A tal objecte es proposa l'estudi de les modifica-
cions susceptibles de fer en el sentit que sense perjudici de l'eficiència econòmica
s'adaptin més pregonament a la funció social que es considera primordial. VI. Front
Nacional de Catalunya defendrà la llibertat de cultes i d'ensenyament sense altres
limitacions que les que es derivin de la legislació general i procurarà que les rel-
acions entre l'Estat i l'Església es mantinguin en un règim de concòrdia i de mútua com-
prensió. VII. Front Nacional de Catalunya formularà en la seva propera Conferència un
cos de doctrina i un programa polític, en els quals recollirà l'ideari nacionalista,
democràtic i obrerista que ha estat esbossat i els plans per a la seva aplicació. VIII.
En l'aspecte tècnic, Front Nacional de Catalunya mantindrà una intransigent fidelitat
als seus principis i escollirà les formes d'actuació que el coneixement de la realitat,
el respecte a l'opinió pública i el seu caràcter d'organització al servei del país li
imposin. IX. Front Nacional de Catalunya renova la seva voluntat de lluitar contra el

franquisme i contra l'esperit del franquisme, i manifesta que no és una posició negativa la que el nou, sinó l'afirmació d'allò que el règim actual nega als ciutadans: la llibertat dels homes i dels pobles, el respecte a la persona humana i a la justícia. A tal fi preconitza una acció preferentment política, la unitat d'acció de totes les forces d'oposició i l'ajut eficient de les potències democràtiques. X. Front Nacional de Catalunya declara que, en les seves relacions amb la resta de les organitzacions catalanes, defensarà la independència de les entitats que actuen al servei de la Pàtria en qualsevol ordre d'activitats, mantindrà una respectuosa deferença per les velles organitzacions representants del nostre passat polític, fomentarà la unificació de les forces afins i lluitarà, en col·laboració amb la resta de les forces democràtiques, per tal de crear un clima de convivència i pau ciutadana. XI. Front Nacional de Catalunya, en relació amb el nostre plet nacional, preconitza una política exterior que obtingui la comprensió i el respecte per als drets nacionals de la Pàtria, la unitat d'acció de les forces catalanes en llur relació amb l'estat espanyol i amb ~~els altres estats~~ les organitzacions de fora de Catalunya, i una neutralització eficient de la tradicional ingerència exterior en les nostres activitats polítiques i socials. Front Nacional de Catalunya reitera la seva adhesió al pacte Galeuzca. XII. En previsió de la possible evolució dels esdeveniments a la caiguda del franquisme, Front Nacional de Catalunya declara que s'oposarà a tota forma de règim unitària, encara que emanés d'un plebiscit general espanyol, si no comportava el reconeixement de la personalitat política de Catalunya. Entén que podria ésser acceptable per a Catalunya, de moment, com a fórmula de convivència política, una federació dels pobles ibèrics. XIII. Front Nacional de Catalunya enmig de les adversitats i del terreny equívoc en què per la clandestinitat s'ha de moure, pretén superar les dificultats i deficiències mitjançant una organització interna eficient i, sobretot, per l'aplicació del seu concepte de "la política nova" en les relacions entre els seus organismes i militants. XIV. En el moment d'iniciar la nova etapa, Front Nacional de Catalunya manifesta que és la seva voluntat començar una atenció preferent a la unitat de la joventut catalana, i que lluitarà per tal de contribuir a la formació d'un moviment independent autèntic i personal de joventuts, que constitueixi

xi un estímul per a la seva tasca i una garantia que comptarà amb continuadors la seva posició al servei de la Pàtria."

El Consell Nacional de Catalunya va organitzar un Servei d'Informació sobre tota mena d'activitats dels compatriotes de l'Interior dels Països Catalans per mirar de tenir al dia als catalans exiliats. Aquest servei es va fer a través de ~~les~~ dues o tres publicacions mensuals catalanes del continent americà, completant aquells noticiaris ^{(amb} reportatges breus sobre la situació política, tot a base de documentació i correspondència clandestina dels compatriotes de Catalunya, el País Valencià i les Illes.

Altres activitats de divulgació de tipus cultural es feien comptant amb la col·laboració de la Institució de Cultura Catalana adherida al Consell, completant-la amb la promoció de subscripcions a obres que aleshores s'editaven a Barcelona en forma de fascicles, com per exemple el "Diccionari Català-Valencià-Balear"; "Geografia de Catalunya", "L'Art Català" i subscripcions a revistes com "Serra i Or" i a proporcionar adhesions a la benemèrita entitat "Omnium Cultural", gràcies a la qual va poder continuar les seves activitats científiques l'Institut d'Estudis Catalans, que havia estat abandonat i expulsat del seu estatge social per la Diputació Provincial de Barcelona. També vam recollir unes modestes aportacions econòmiques per ajudar a mantenir les relacions científiques de caràcter internacional del dit Institut.

I atenent instruccions del malaguanyat i distingit amic el doctor Leonore Cervera, Membre de la Secció de Ciències de l'Institut, vam poder col·laborar en la localització d'un medicament que era introbable a Barcelona i que era urgent d'aconseguir allà on fos per a poder salvar la vista de l'il·lustre poeta Carles Riba. Vam tenir la sort de trobar-lo a Cuba i vam arribar a temps per a fer-lo a mans del doctor Cervera.

El premi rebut del gran poeta de ^{les} Elegies de Bierville va ser un exemplar ^{en paper de fil} de la seva traducció de ^{les} "Tragèdies" de Sòfocles, amb una dedicatòria que deia així:

Al Niquel Ferrer

i als amics de la Institució de Cultura Catalana que amb commove era sol·licitud han volgut allunyar del meu ulls la trista sort dels "E" ip, amb reconeixença. >>

~~Barcelona, 1952.~~

C. Riba
Barcelona, març de 1952.

Els federals espanyols a l'exili

La primera manifestació tímida d'una federació federal espanyola del nostre exili, devia ser la que figurà en la "Declaració de L'Havana" relativa a la Primera - i única - reunió de Professors Universitaris Espanyols, aprovada i signada el dia 5 d'octubre de 1943, pels doctores Cándido Bolívar, José de Benito, Fernando de los Ríos, Francisco Ciral, Félix Montiel, August Pi i Sunyer, Mariano Ruiz Funes, Antoni Tries i Sagol, María Zambrano, Pere Bosch Gimpera, Leófilo de Buen, José Ciral, Alfredo Benizábal, Manuel Pedrosa, Gustavo Pittaluga, Paulino Suárez, Joaquim Xirau i Patsau, i Lluís de Zulueta. En total, 13 espanyols i 5 catalans.

Els antecedents es poden resumir d'aquesta manera:

Un nombre considerable de professors universitaris procedents de Madrid i d'altres terres de llengua castellana s'havien refugiat primer a València, a petició del govern Largo Caballero i, després, va venir a Barcelona amb el nou equip governamental format pel doctor Juan Negrín. Quan va arribar l'hora de l'evacuació, van passar a França, ben documentats, i van tenir la sort de poder eludir els camps de concentració i esperar el moment d'embarcar cap Amèrica. Mentrestant, al cap de poques setmanes de viure refugiats a França i per tal de coordinar les seves iniciatives i repartir-se els subsidis oficials republicans, van crear la Unión de Profesores Universitarios Españoles.

Va ser elegit president d'aquella organització el professor Gustavo Pittaluga, de la Universitat Central de Madrid, el qual es va establir després a L'Havana i quan, al cap de quatre anys d'exili, ja estaven tots els professors universitaris més o menys ben situats entre les diverses repúbliques americanes, el dia 10 de juny de 1943, el doctor

Pittaluga, com a president d'aquella Unió, es va adreçar al doctor Rodolfo Méndez Peñate, Rector de la Universitat de L'Havana, demanant-li la deguda autorització per a reunir-se/els auspiciis de la Universitat de la capital de Cuba "per a examinar amb serenitat les greus qüestions que afectaven el pervindre del seu país com a conseqüència de la guerra que menaven en nom d'alta ideals de llibertat les Nacions Unies. Cuba ocupa un lloc privilegiat com intermediari entre la vida espiritual d'Espanya i la de les nacions americanes. I la Universitat és l'òrgan natural d'aquesta noble funció."

Es tractava de celebrar una reunió d'universitaris per tal de fer un "estudi dels problemes d'ordre econòmic, social, jurídic i moral relatius a la futura incorporació d'Espanya a la reconstrucció d'Europa, d'acord amb el programa ideal proclamat en la Carta de l'Atlàntic i precentitzat amb fervorós entusiasme pel President Roosevelt."

El doctor Méndez Peñate, ho va plantejar al Consell Universitari cubà el qual el dia 23 d'aquell mateix mes de juny va prendre l'acord de posar sota els/auspiciis la celebració de la Primera Reunió de Professors Universitaris Espanyols emigrats. L'endemà mateix, el doctor Méndez signava un decret nomenant els professors universitaris cubans que integrarien la Comissió Preparatòria de la Reunió dels universitaris esmentats que tindria lloc a la mateixa Universitat de L'Havana.

Els professors universitaris cubans que havien estat triats entre els més distingits i prestigiosos foren: Roberto Agramonte Pichardo, Vice-Rector de la Universitat; Juan B. Kouri, professor de la Facultat de Medicina; Raúl Rea, professor de la Facultat de Ciències Socials i Dret Públic; Aureliano Sánchez Arango, professor de la Facultat de Dret i Adriane G. Carmona Romay, secretari i professor de la Facultat de Ciències Socials i Dret Públic, perquè conjuntament amb el professor Gustavo Pittaluga integressin la Comissió Preparatòria esmentada.

A la primera Secció es tractarien els problemes d'educació i cultura, que anirien a càrrec del ponent Joaquim Xirau; en la segona Secció s'analitzarien els problemes socials que es classificarien en nou temes, tres dels quals anirien a càrrec del ponent Fernando de los Ríos, tres a càrrec de Manuel Pedrosa, dos a càrrec de Gustavo Pittaluga i un a càrrec del nostre August Pi i Sunyer; en la tercera Secció intervindrien en

la discussió dels problemes jurídics i econòmics els professors Lemófilo de Buen, Mariano Ruiz Funes, José de Benito, el mestre Pere Bosch Gimpera i Alfredo Mendizábal.

La sessió inaugural es va celebrar el dia 22 del mateix mes de setembre, començant amb l'himn Nacional i a continuació seguit de l'Himne de Rígo espanyol. Totes les intervencions dels espanyols es podien considerar resumides en el que va dir el doctor Pittaluga:

«En la inminencia de la substitució del règimen que hoy pretence governar a España, nuestra ambición debía ser la de estudiar y preparar, sobre la base intangible de la legitimidad republicana, una nueva "estructura del Estado". Permitted que yo comento con palabras someras esta afirmación y estos propósitos. Cuando hablamos de "inminencia de la substitució", entrevemos el futuro en una visión histórica, nunca desde un punto de vista anecdótico o episódico. Sabemos - con la misma certidumbre con que sabemos que mañana será otro día, y que la luz del sol sucederá, en una nueva aurora, a la oscuridad de la noche -, con esa misma certidumbre sabemos, pese a todas las transigencias y a todas las componendas, que el régimen del general Franco caerá. Pero no prevemos ni nos importa la fecha. Por eso hablamos de una inminencia histórica implícita en el ananké, en la fatalidad del acontecimiento, ya sobrevenga dentro de un mes, dentro de un año, dentro de un lustro. Nos hacemos cargo de que la duración y el cesarismo de la gran guerra que combaten las naciones aliadas condicionan en gran parte la solución del problema de España. No nos importa. Tampoco nos importa la forma transitoria con que un día, próximo o lejano, el gesto irado del pueblo insubmis, darán al traste con la grotesca farsa de la Falange, imitadora servil de las doctrinas periclitadas de los Estados totalitarios. Ese período preparatorio abecará forzosamente a la restauración de las instituciones republicanas. También sabemos que para aquellos tiempos el renacimiento que ahora meditan en el silencio cargado de rencores de la España de Franco, se hallarán prestos a recoger la triste herencia, y a renovar con la precoz experiencia del sufrimiento el prestigio moral y las bases jurídicas y la vida espiritual de un país que hoy navega como un barco sin rumbo en la tempestad, entre la baja adulación de los vencedores y la obligada gratitud hacia los que ~~ayudaron~~ ayudaron a los generales rebeldes en sus fechorías de la guerra civil...»

Amb la quantitat de milions que van sortir del territori de l'Estat espanyol camí de l'exili els universitaris republicans reunits a Cuba no van poder disposar de la quantitat necessària per a possibilitar l'assistència dels catedràtics i professors que per trobar-se lluny i mancats de recursos no van poder fer acte de presència per a participar en aquella reunió, i foren molt pocs els que van disposar de temps per a fer-hi arribar les seves tesis o els seus punts de vista sobre els problemes plantejats a l'Ordre del Dia. Per aquesta manca de recursos econòmics els organitzadors només van ~~reunir~~ reunir cabals per a poder atendre les despeses dels 18 que es trobaven més a la vora o havien trobat la manera de cooperar a les despeses de la reunió. Altres 42 professors que s'havien pogut localitzar no hi van poder assistir i es van haver de limitar a trametre llur adhesió. També s'hi van adherir els polítics Alvaro de Albornoz, Diego Martínez Barrio i Indalecio Prieto. Les universitats estrangeres adherides foren 20. I l'Ecole Libre des Hautes Etudes, establerta a Nova York, va trametre per mitjà del seu vice-president, el professor B. Mirkin Guetzévitch, ~~amb el seu consentiment~~ ~~amb el seu consentiment~~ l'ofertament de publicar una ressenya d'aquella mena de congrés a les publicacions que tenia a càrrec seu.

Les despeses generals d'aquesta Reunió d'universitat^{exiliats} ~~aris~~ va costar prop de 10.000 peses cubans.

Les conclusions de la Secció Primera, dedicada als problemes d'educació i cultura, el penat de la qual va ser Joaquim Xirau, no plantejaven en cap moment la inadmissible intromissió de l'Estat espanyol en les qüestions d'ensenyament i de la Universitat. Com que es tractava de problemes de l'Estat central, es va suggerir, amb caràcter voluntari, l'ensenyament del portuguès i del català en el batxillerat i en algunes Universitats.

En la Secció Segona, dedicada als problemes socials, com que a Catalunya no es podia legislar sobre aquestes matèries, no hi va figurar la més mínima referència reformista que afectés al nostre país.

En la Secció Tercera, dedicada als problemes econòmics i jurídics, el doctor Benéfite de Buen va plantejar com a primer punt que Espanya, tal com deia ~~al tractat de~~ la De-

claració de l'Havana, té el dret indiscutible de recuperar el seu poder sobirà, escollir el govern i decidir la forma d'integració dels seus pobles en una fraternal comunitat, d'acord amb les aspiracions en què s'inspira la Constitució de 1931.

Efectivament. El dia 3 d'octubre de 1943 es va aprovar la "Declaració de l'Havana", el vuitè punt de la qual deia: "Que conforme a uno de los principios esenciales de la Carta del Atlántico, España tiene el derecho indiscutible a recuperar su poder soberano, escoger su gobierno y decidir la fórmula de integración de sus pueblos en una fraternal comunidad. Por tanto, la percuración del caudillaje o imposición de cualquier gobierno o régimen político no establecido por la autodeterminación de los españoles, además de constituir un acto arbitrario, suscitaría la ardorosa protesta de una ciudadanía proverbialmente celosa de sus derechos y crearía un foco de inquietud en Europa con peligrosas derivaciones para la paz civil de América."

A desgrat dels esforços i bona voluntat del doctor Bosch Gimpera a quell article no recollia res del que ell havia suggerit en parlar de la importància del problema de les nacionalitats que integraven l'Estat espanyol quan es discutia el projecte d'aquell article. El doctor Bosch volia destacar i aclarir el significat del text proposat i deia: «Se trata de todo un concepto de España, de una idea que parte de algo que ya había reconocido la República y cuya solución había iniciado - y ésta sería una de sus mayores glorias. Es la afirmación de una diversidad de pueblos con sus características históricas y culturales, con su propio espíritu, creadores de una tradición peculiar. La Constitución - a pesar de la palabra desafortunada región autónoma lo comprendía ya así: "las provincias limítrofes con características históricas, culturales y económicas comunes que acordaren organizarse en región autónoma para formar un núcleo político-administrativo dentro del Estado español presentarán su Estatuto". Y el Estatuto de Cataluña, como el de Euzkadi dice que estos pueblos "se constituyen" autónómicamente ellos. No los constituyen, ni les conceden la autonomía, sino que les reconocen derecho a ella. ¿Qué representa, pues, el tratado constitucional, sino la definición del pueblo, un concepto de autodeterminación y la coordinación democrática de la diversidad en el conjunto que se llame federable ? No es la "concesión" de una "autonomía administrativa"; es la constitución en régimen de autonomía política dentro de la unidad

conjunta de España, con un concepto flexible y generoso de la unidad y de la diversidad, ni uniformador por una parte, ni celesamente, ariscamente aislacionista por otra. Y en nuestra fórmula, siguiendo la misma tradición y aspirando a perfeccionarla, afirmamos que esta diversidad de pueblos constituye la comunidad geográfica, histórica, cultural y espiritual, grande, gloriosa y compleja que llamamos España. España, de un caos de elementos dispares sobre una diversidad geográfica sin igual en el mundo, con aluviones étnicos incompatibles en apariencia, fue estructurándose en un mundo que iba consolidando lazos y metas comunes y entre ellas acaso la más sobresaliente era el sentimiento profundo de humanidad y de universalidad, de abnegada devoción a todo lo humano, a la vez que el fiero sentimiento de la personalidad y de la libertad, que todos sus pueblos tienen como nota común. Con el tiempo fue una entidad espiritual, sentida incluso cuando no era ni podía ser todavía una entidad política conjunta. Y sus hombres más representativos la sentían intensamente. En Cataluña esos hombres fueron Jaime I. Montaner-Jaime II. Nos ho fem la primera cosa per Deu, l'altra per salvar Espanya, decía en el siglo XIII el Conquistador de Mallorca. El mundo español se organiza y se proyecta en el orbe. Surgieron las Españas de América. Portugal era una España peninsular y una Monarquía llegó a abarcarlas a todas. La unión se hizo mal, y errores seculares y contumaces impidieron que se constituyese una unidad política superior, estable y justa. Se fueron disgregando las Españas, la de Portugal, las de América. Del mundo español subsistió sólo lo mejor del espíritu hispánico y los inmensos valores humanos de su cultura y, hoy, la gran diversidad gloriosa de naciones que se proclaman hijas de España y que anhelan que España restaure su libertad y con ella el sentimiento humano hispánico en beneficio del mundo. El resto del mundo español, lo que en sentido estricto se sigue llamando España, por los errores y por el espíritu de dominio de sus reyes, por un totalitarismo predecesor en muchos aspectos del totalitarismo moderno y que creó una superestructura desviadora de la trayectoria española, no pudo encontrar la fórmula de convivencia política ni la de unidad de organización. Cuando la unidad impuesta parecía más consolidada, resurgía siempre la viva e irreductible diversidad y con ella por el contagio en muchas mentes liberales del siglo XIX, por el uniformismo sobrepues-

to al cuerpo vivo de los pueblos españoles, surgió el conflicto que agitó los últimos tiempos de la monarquía borbónica, como había agitado los de la austríaca y que la ~~XXXX~~ República quiso encauzar y resolver... Cataluña ha propugnado siempre fórmulas para conseguir realizar el "sueño de unión y la imposible amalgama" que Biscotau Oliver proclamaba la característica del sentimiento catalán respecto a sus hermanos de España. Hay una tradición en la que figuran hombres de muy distintas ideas que han buscado la fórmula de convivencia. Pi y Margall, Torres i Saeas, Prat de la Riba, Sarañá, Furió, Companys, pero no hablan más que de muertos. Dentro de esta tradición los catalanes proclaman la posibilidad de integrar libremente España, entidad espiritual, comunidad de pueblos, nación de naciones, la verdadera España una y varia en que sus hombres y sus pueblos se mantendrán unidos o no por la fuerza, no por la hegemonía de nadie sino por el sentimiento fraternal, por vínculos libremente establecidos y lealmente mantenidos que, hoy, solamente, ha pronunciado la Federación de la Habana y a la que los catalanes que a ella colaboran manifiestan su fe y su amor..."

El doctor Bosch Gimpera era un incurable propugnador de "la federal", un hombre de tanta fe que arribava a l'extrem de llegir les coses que no quedaven escrites. Això li passava en aquelles circumstàncies de L'Havana quan referint-se a la Declaració col·lectiva dels universitaris llegia blanc el que deia negre. El text que hem copiat més amunt és ben clar i està molt lluny de la concòrdia. Però la idea federal - per boca del doctor Bosch Gimpera - era defensada amb tota mena d'arguments i amb les millors paraules per a fer-la entenedora a aquella assemblea d'universitaris que es tapava les orelles i els ulls per no sentir ni veure les coses tal com eren.

I pensar que aquells intel·lectuals de primer rang, le erenc i millor de l'Espanya republicana i democràtica, els més eminentes que hi havia a l'exili, després d'haver viscut els cinc anys de República i els de la nostra guerra !

Torneu a llegir el vuitè punt de la Declaració de L'Havana, si us plau.

L'acte més sorprenent d'aquelles jornades dels universitaris espanyols, republicans i demòcrates, va ser el tributat a la memòria de Josep Martí, l'heroi de la lluita armada contra l'Espanya del seu temps, després dels seus anys d'exili.

Es va fer l'elogi de la victòria assolida pels independentistes cubans contra la política centralista de l'Espanya imperial de feia cinquanta anys. Contra l'Espanya que havien conegut i servit bona part d'aquells professors universitaris. De les que avui se fer cap mena de comparança amb la ja llarga lluita que venen de l'Índia, Rússia, Puzkadi i Califòrnia.

Maria Zambrano, pertanyent a la generació més jove d'aquells professors universitaris espanyols, va dir: <He sentido la significación de la figura de Martí, aun que antes de ello el mundo de Martí había evocado la cifra y compendio del espíritu de Cuba en su arribo a la libertad...> I aquest final: <Estilo, pensamiento y acción se funden en Martí en una unidad profunda y transparente, de lograda belleza, carácter moral fundido con su eficacia política que se ha vertido en una forma perfectamente adecuada que le otorga esa suprema jerarquía ~~histórica~~ de ser el encañador de todo un pueblo en la historia.>

I Fernando de los Ríos, socialista, va fer també l'elogi dels principals caps de la lluita armada menada pels cubans independentistes contra l'exèrcit espanyol d'ocupació que va acabar amb el poeta-soldat al camp de batalla.

Montse Joaquim Xirra feia ressaltar la figura moral de l'heroi i l'esperança en què era dipositària per aquells que creuen en la llibertat. Avui - atègia - per virtut de Martí, els expatriats hem trobat una patria a Cuba.

Però ningú no/^{va}~~havia~~ pensar en la fi de Lluís Companys, afusellat al servei de Catalunya, víctima de l'espanyolisme centralista més desenfrenat, ni en les víctimes anteriors ni en les que vindran si els problemes nacionals de catalans, bascos i gallecs continuen sense resoldre de veritat, com fins ara, negant-nos a tots el dret a la llibertat i a la independència, si aquesta és la voluntat dels països germanats.

X X X

Luis Jiménez de Asúa, professor de dret penal i diputat socialista a les Constituents republicanes espanyoles, era fill de pare castellà i de mare basca. Va arribar com a refugiat polític a Buenos Aires el mes d'agost de 1939 i l'any següent va ser invitat a participar en un cicle de conferències sobre el tema general "España 1931". El text d'aquella conferència va ser completat amb unes reflexiones sobre Autonomía, Federación y Separatismo i en va fer un volum que amb el títol La Constitución de la Democracia Española y el Problema Regional, li va editar la Rosa a, a la capital argentina, l'any 1946.

El fet, el que ens interessa registrar és un resum d'aquelles reflexions de Jiménez de Asúa començant per destacar aquesta frase: No soy unitario como tampoco soy federal. Per tant, estava fora de la línia política del seu partit - el PSRE - i al marge dels Estatuts del 1919 encara vigents.

Quan entra en matèria, Jiménez de Asúa comença per dir que: Grupos de catalanes y de gallegos y la mayor parte de los vascos que viven expatriados, asoptan una actitud separatista.

Afirma que quan Carles Pi i Sunyer parlava de la superació del règim autònic concedit a Catalunya per la II República espanyola ho feia d'una manera confosa. I per això Asúa acusava als adherits a "Caluzca" dient: Ahora los separatistas - sean estos catalanes, gallegos e vascos - contraponen continuamente lo catalán, lo vasco y lo gallego a lo español. Més endavant fa d'altres afirmacions com aquesta: El Estado unitario típico está en crisis por impotencia, desde principios de este siglo. I de seguida fa aquesta altra afirmació: Justo es que confesemos hoy, a la vista de las más recientes experiencias, que el Estado federal no ha podido superar, ni fundándose en el principio sinalagnático en el que se apoyó Pi y Margall, ni en el orgánico que no se logra fijar satisfactoriamente, en la teoría y en la técnica, su carácter de etapa transitoria hacia un Estado integral como Estado perfecto.

I continua: A menudo se emplea, por los partidarios de la Federación más o menos sinceros, el argumento de que hoy se habla de federar los Estados de Europa o los de cualquier otra región del mundo. Ya sé bien que argumentarán contra mis tesis con los

acuerdos de la Conferencia de San Francisco, donde los países hispanoamericanos han logrado un relativo triunfo al proclamar la posibilidad de pactos entre familias de pueblos. Esto, lejos de dar la razón a los federales, se la quita rotundamente. No solamente ha pasado para siempre la época de los países chicos, desligados unos de otros y con pujos de ratón, por negarse a formar parte de cuerpos de entidades vivientes más crecidas, sino que hasta los grandes Estados de multiseccular independencia buscan apoyo y unión entre ellos para poder conllevar las grandes dificultades de la vida vigente. Estamos en épocas de unión y no de separación... Andalucía, la región valenciana y hasta probablemente la navarra, por no citar otras muchas provincias o regiones de España, no han sentido hasta ahora pujos de independencia o separación. Dotarlas de un sistema federal que no desean, sería separarlas en cierto modo del eje, del centro del Estado español, en el que ahora viven a sus anchas. Por eso he dicho que, en nuestro caso, federar no sería unir sino separar... No faltan separatistas que convencidos de la dificultad de lograr su anhelo en este instante, postulan una República federal, no sólo porque es un paso en la escisión, sino también porque una España debilitada por las luchas cantonales, sería mucho más fácil de oblegar que un Estado que conservara mayor cohesión entre sus partes más vivas. Por eso yo prefiero, con mucho, a los separatistas o calcitrantes que a los que juegan con palabras y dan distinto tono a sus discursos, según los auditorios ante los cuales hablan. A estos oportunistas no les puedo guardar respeto alguno...

Y un párrafo que me parece perfecto desde el nuestro punto de vista es el siguiente:

La patria es un sentimiento y es inútil que por medio de razones tratemos de aporrearlo o discutirlo. Si un vasco, un gallego o un catalán se sienten vinculados a su región con carácter excluyente, sería inútil que tratáramos de convencerles de que a más de su denominada "patria chica" hay aún otra "patria grande" compatible con ella. El sentimiento nacional, en el más exacto sentido del vocablo, es de carácter excluyente. Yo soy español y por eso no soy francés ni argentino. Mi calidad de español excluye las otras nacionalidades. Si es así como sienten los catalanes, gallegos y vascos "su problema", sería inútil hablar o escribir sobre una cuestión sentimental decidida.

Pues bien, si un vasco, un catalán o un gallego se sienten nacionales de su pequeño país y, no sólo excluidos del gran Estado español, sino sentimentalmente beligerantes con él, todo intento de convivir me parecería inútil: ni en régimen unitario, ni en sistema federal, ni en organización autonómica. He aquí por qué creo que es trámite previo el de decidir si ~~estas~~ esas regiones quieren o no vivir con nosotros. Cuando llegue el día a que aludió el señor Aguirre - que tan inebriantemente exhibe el título de ex-Presidente de la República Vasca - de reunirse en torno a una mesa unos cuantos españoles responsables, deberá decir cualquiera de ellos, estas o parecidas palabras: "Hay que sanjar ese asunto radicalmente previo. Cada región que hable de personalidad propia debe hacer un plebiscito auténtico y rodeado de toda clase de garantías para decidir si desea o no separarse de los demás españoles. Si la respuesta es afirmativa, no cabe otra cosa que establecer fronteras y nombrar embajadores. Pero si es negativa, será desde entonces de la más reprochable ilicitud el usar de la amenaza separatista."

¿Qué diríem al socialista Asúa els catalans nacionals i els valencians i illencs partidaris d'estructurar a base d'un sistema federal o confederal els Països de Llengua Catalana ?

Estic segur que, tots plegats, diríem : Avui fos i demà festa!

Però caldria tenir en compte que 250 anys de sotmissió i una anys d'immigració massiva no permeten demostrar als catalans tots i als nou vintuts a la nostra terra, perquè es morien de gana a la seva - de llengua castellana -, les avantatges d'un règim plenament independent i al marge dels polítics que com els socialistes amics de Jiménez de Asúa i els republicans "liberals" de la mateixa manera de pensar, no poden tenir art ni part en les coses internes dels ~~extranjeros~~ països que formen la nació catalana i que, la Carta de les Nacions Unides i la Declaració de Drets Humans no he han plantejat així quan s'ha tractat d'alliberar de l'explotació dels sistemes imperialistes les antigues colònies ni les regions o nacions que com el Sàhara han exigut el reconeixement del seu dret a la independència.

I no ens faria pas res que ens diguessin que volen ser tractats com els saharauis. O com els ciutadans de la Guinea Ecuatorial.

L'any 1943, el grup de la revista "Las Españas", ~~de la qual ja he parlat~~ va ^{publicar} entre els seus suplemente un opuscle titulat "Las nacionalidades españolas", a base del resum d'un parell de conferències que Luis Carretero Nieva havia pronunciat a la ciutat de Mèxic els anys 43-44. Carretero Nieva era un castellà de Segòvia, fill i nét de segovians i casat amb una segoviana, que s'havia fet enginyer industrial a Barcelona, ~~quan~~ ^{on hi havia} la única escola especialitzada ~~que hi havia en l'estat espanyol de~~ tot el territori de l'Estat espanyol. I l'any 1952, el seu fill Anselmo Carretero Jiménez, ^{XX} va reeditar a Mèxic, amb tot d'anotacions, aquells dos treballs del seu pare que havia mort a Veracruz dos anys abans i que treballant a casa nostra com Enginyer de l'Estat va aprendre el català, i quan va estar a Galícia va aprendre el galleg i fins i tot sabia una mica de basc. Per tant, era un home que estava en les millors condicions per a documentar-se sobre els problemes nacionalitaris peninsulars.

Aquella segona edició dels seus treballs portava un pròleg de Pere Boix i Impera i, en una de les solapes, un comentari del nacionalista basc Luis Arreitua Arizpe. El primer remarcava en el pròleg que "concebir a España - como hace Carretero - como una "comunidad de pueblos", aplicar sin temor a esos pueblos el calificativo de nacionalidades, no hacer del concepto de nacionalidad una idea exclusivamente política y llegar a la "supernacionalidad" española en la que caben todas las nacionalidades que los siglos y la tradición de los pueblos españoles han formado y que todos los ensayos de unificación no han podido destruir, es llegar a la raíz del problema.."

I el basc Arreitua Arizpe, deia: "Las nacionalidades no necesitan plantear sus derechos en antagonismos idiomáticos o raciales. En tesis democrática, la voluntad colectiva es soberana. Desde exista una nacionalidad, existe un derecho a la vida y a su libertad. Los hombres de avanzada, los hombres con visión progresista, afirmamos que la reunión de las nacionalidades ibéricas en una unidad federativa no podrá alcanzarse hasta que el ambiente y el aire de las Españas quede claro, limpio de reabismos absolutistas."

La tesi de la voluntat col·lectiva com a sobirana, ja havia estat proclamada pel nostre Antoni Rovira i Virgili. Perque si els nacionalistes democrates no tenen voluntat de poder, no tenen res de prometer.

Carretero Nieva elogiava els catalans, els gallegos i els bascos que practicaven el bilingüisme i deia: "Les catalanes son españoles bilingües, sin perjuicio para España, antes bien enriqueciéndola, y con íntima y limpia satisfacción para ellos. También son bilingües algunos vascos y gallegos, aunque el bilingüismo en el País vascongado y en Galicia no es general y son muchas las habitantes de estas regiones que no usan ni conocen más lengua que el castellano. A este respecto recordamos las siguientes palabras de Unamuno, que tan bien conocía su país y honramente lo quería, el insigne vasco a quien "debió" España entera: "¿Y quién que lea con atención los escritos de Sabino Arana, el padre del bizkaitarrismo, no advierte el empeño que ponía en escribir lo más correcta y castizamente posible el habla castellana que aprendió en la cuna y en la que siempre se expresó y pensó, pues era la suya propia?"

No cal dir que, amb tot això del bilingüisme, hi hauria molt a comentar i aclarir. Però perquè no sigui així que no estem mai contents, he passarem per alt, i copiarem uns fragments que ens semblen força interessants i en bona part dels quals ens sentim plenament identificats. Si fos possible arribar a un tal acord, cosa molt problemàtica per ara i tant!

Carretero Nieva, deia: No entra en nuestro propósito sacar, en este estudio esquemático de las nacionalidades hispánicas, consecuencias sobre la organización política y administrativa del Estado español. Pero no podemos por menos de señalar que si España se organiza alguna vez a la española, es decir, con leyes acomodadas a su naturaleza y a su carácter - única manera de que cualquier nación pueda desarrollar cabalmente todas sus potencialidades creadoras y aprovechar por completo el progreso universal - deberá comenzar por reconocer la personalidad de todas, absolutamente de todas, las pueblos que la integran; si, después, algunos de éstos desean fundirse con otros en una sola entidad (si, por ejemplo, los baleares o los valencianos quisieran unirse a Cataluña, o los navarros al País vascongado) a ellos, y solamente a ellos, tocaría decidir en tal sentido. Con lo cual no sólo se resolverá el problema nacional sino que, a la vez, se dará al Estado español una estructura mucho más conveniente para el progreso material y moral de la nación. Si España es una comunidad de pueblos, sea tanto

más fuerte y rica cuanto más lo sean cada uno de sus miembros. No podemos ignorar
que los principales Estados modernos, incluso con sistemas económicos y políticos
tan distintos como los de los Estados Unidos y la U.R.S.S., han adoptado, como más
conveniente, una organización descentralizada y federativa. Este criterio lo ponen
decididamente en práctica los Estados Unidos de Norteamérica al extenderse por los
territorios del Oeste, donde van creando Estados autónomos por razones exclusivamen-
te pragmáticas, como lo demuestra la sola contemplación de la forma geométrica de los
límites entre dichos Estados. Es clásico en el estudio del sistema federal el ejemplo
de la Confederación helvética, de vida secular, donde los suizos han creado un Estado
multinacional y plurilingüe tan firmemente trabado que ha resistido sin la menor cuar-
teadura los mayores cataclismos de la historia de Europa. Y la nueva Yugoslavia, estruc-
turada de esta manera, parece haber logrado por fin, también en un Estado multinacio-
nal, la pacífica convivencia de todos los sureslavos (serbios, croatas, eslovenos, bos-
niacos, montegegrinos y macedonios), ensarzados hasta la creación de la república fede-
ral en continuas y cruentas luchas fratricidas que esterilizaron en gran medida las
energías de estos pueblos balcánicos. No sólo, pues, la solución del problema de las
nacionalidades, sino también razones prácticas de organización aconsejan el reconoci-
miento, dentro de un nuevo Estado, de la personalidad de todos los pueblos; tanto los
de características idiomáticas especiales (Cataluña, Galicia, el País vascongado...),
como los de la personalidad histórica relevante (León, Castilla, Aragón, Navarra), como
los que en siglos pasados no formaron Estados independientes (Andalucía, Extremadura,
La Mancha). Por lo que a nuestra Castilla particularmente se refiere, propugnaremos
siempre su reconocimiento como miembro perfectamente definido de la comunidad de los
pueblos hispánicos, sin esa absurda división que pretende separar a los castellanos de
las tierras de Cuenca, Madrid y la Alcarria de los restantes y sin derogaciones, al
gusto de extraños, ni inclusiones de otros países que, como León y La Mancha, tienen
propia personalidad. La cuestión de las nacionalidades españolas permanecerá entrela-
da mientras persista alrededor de Castilla este confusionismo que, muy grande en la
actualidad, comenzó hace mucho y ha ido aumentando con el tiempo...

~~Al~~ ~~l'any~~ ~~1949~~, va ser ^{també} a Mèxic, un anomenat Movimiento de Reconstrucción Nacional "Las Españas" que va editar una mena de manifest de 24 pàgines i de seguida va fer una revista de format gran a la qual podien col·laborar escriptors espanyols, catalans, gal·lecs i bascos, si aquests, ^{darrers,} ho feien en llengua castellana per a fer-se entendre als lectors que no fossin fills d'Euzkadi. Els altres podien usar el propi idioma.

En aquell manifest es feien coses que no arribaven a concretar res però que donaven a comprendre que el dit Movimiento republicà s'enclinava cap a la defensa d'un sistema federal, sense comprometre's a res en concret.

I deien coses tan confoses com aquestes:

«La mayor parte de los pueblos de España intentaron la revolución a tiempo. Castellanos, aragoneses, valencianos y catalanes la hicieron en escala local: de ahí su fracaso y la ruina posterior de España. De ahí, también, una lección histórica. Esta insularidad práctica ante el enemigo común evincia que no existía una conciencia nacional orgánica, que España era un Estado, una Corona, una inquietud sentimental, pero no un solo pueblo con idea clara de un solo destino...»

Cap en volien anar aquella gent que hem considerava de bona fe ?

Recordem que es tracta d'un Movimiento de Reconstrucción Nacional, pel que deien en el manifest, es tractava d'un moviment nacional espanyol que caldria que fos popular i al marge dels partits polítics però que, si no hi havia altre remei, s'hauria d'anar a la constitució d'un organisme polític...

Quan van llegir els primers números de Las Españas, amb la variada col·laboració d'escriptors peninsulars, tot feia esperar que es convertiria en un moviment plurinacional i que acabaria propugnant una estructura confederal que fins i tot potser podria ser lliurement pactada i en igualtat de condicions.

Però, no. El Manifest, ple de vaguetats, no podia inspirar cap mica de confiança als catalans, bascos i gal·lecs nacionals i demòcrates.

L'any següent, el 1950, va aparèixer, també a Mèxic-ciutat, un llibre que tenia un títol ben suggestiu: España y las Españas, original de Mariano Granaes, ex fiscal de l'Audiència Territorial de Madrid, ex Inspector General de Tribunals, Magistrat i Pre-

sident de Sala del Tribunal Suprem, membre de la Comissió Jurídica Assessora de la República, etc.

Es tractava del text de sis conferències pronunciades a Mèxic durant els anys 1947 i 1949, amb el text ampliat. Finalment, donava el text d'un informe presentat a una Agrupación de Universitarios Españoles que no vaig arribar a saber si era filial de la Unión del Doctor Pittaluga. I després de llegir les primeres pàgines, trobem aquests paràgrafs:

«Si algunes catalanes se sienten separatistas, es porque se sienten españoles disconformes. Pero también en Castilla, en la Mancha, en León, en Extremadura, en Aragón, y no digamos en Navarra, Vasconia y Galicia, es decir en toda España, hay españoles disconformes, hijos de aquella minería conculcata en el siglo XVI que a lo largo del tiempo y a través de los profundos errores de la monarquía austro-borbónica ha ido creciendo en cantidad y en disconformidad. Lo que sucede es que cuanto en los demás es disconformidad, en Cataluña es separatismo, porque los catalanes que constituyen, sin duda alguna, un cuerpo nacional bastante definido tanto en su territorio como en su historia, que tienen a los motivos de resentimiento, porque en sus luchas repetidas nunca jamás triunfaren, disconformes, como tantos otros españoles con la marcha general del país y desesperanzados de que la vida nacional pueda abrir otro cauce, se desentienden del resto de España y quieren ensayar fórmulas nuevas en su patrio solar. El separatismo catalán no es, ni más ni menos, que una agria y febricitante manifestación de la disconformidad española, la cual se ha producido en Cataluña con esos caracteres porque, entre otras razones, Cataluña no ha vivido los afanes de la época en que España se hizo a sí misma.

«Visto a esta luz el problema del separatismo catalán deja de ser un problema particularista y se convierte en una faceta del gran problema español. Para mí, y para otros muchos españoles que por radicalmente españoles nos sentimos radicalmente disconformes con los rumbos de la vida política española, el separatismo catalán no es sino una muestra de españolidad, una muestra irritada, apasionada, violenta y, si se quiere, desorbitada, con cierta dosis de egoísmo que suministran la impaciencia y la desesperanza,

pero tan española que cabía afirmar, aunque a los espíritus de tarda comprensión se les antoje paradójico, que si los separatistas catalanes no se sintieran españoles, no serían separatistas.

¿Más, mucho más separatistas son cuantos pretenden conservar unido el territorio pero separadas las almas. Los de la media España han separado espiritualmente a la otra media, y todos sus afanes se concentran en mantener su separación. Espiritual y materialmente nos han separado a cuantos andamos por el mundo privados de la Patria que fue el hogar común. No nos han podido robar, porque al salir de España nos la llevamos interiorizada en la urna de nuestro corazón, pero si hubieran podido consumar el atraco lo hubieran hecho muy tranquilamente. ¡Y ese sí que es separatismo! ...

Los problemas del país vasco, en este respecto, son por un lado más sencillos, pero por otro mucho más difíciles. Son más sencillos, primero, porque Vasconia (y con ella Navarra) ha sido la gran colaboradora de Castilla para formar el núcleo de más fuerte personalidad democrática de la vieja Hispania; segundo, porque el País Vasco, con Navarra, Castilla la Vieja y el Bajo Aragón, han permanecido, desde hace siglos, en gran comunidad histórica, y tercero, porque Vasconia, que a diferencia de Cataluña, nunca fue vencida definitivamente, no alberga en su alma ningún viejo fondo de resentimiento. El País Vasco no ha tenido su Corpus de sangre, ni sufrió la arrogancia del Conde Duque de Olivares, ni soportó las consecuencias del tratado de Utrecht, ni pasó por la vergüenza del Decreto de Nueva Planta. En cuanto al idioma, el vasco, por ser muy superior anterior a las lenguas romances y perderse en origen en las nebulosas de la prehistoria, ha gozado en España de general respeto, bien por ser estimado como un idioma venerable, bien por no haber tenido, o casi no haber tenido rango de lengua literaria. La lengua catalana, cuyo proceso de formación es anterior al de la lengua castellana, se estima, en cambio, por el vulgo, como un capricho catalán, como un afán particularista, pues dadas sus semejanzas con el castellano, las gentes ilustradas no le conceden sino categoría dialectal. El catalán, que ha sido y es idioma literario se cultiva con más tesón por pueblo y escritores, tanto por ser vehículo adecuado de una cultura propia, como por responder al menoscabo de que se sienten víctimas las gentes que lo hablan. En su evo-

lución, que podría haberse aproximado cada vez más al castellano, se complacen los catalanes en acudir a raíces exóticas, precisamente por esos mismos hechos. Hay mucho "retintín" en la vida catalana; y ese "retintín" es el que mantiene los equívocos del separatismo, los hechos diferenciales, y acentúa las fuerzas centrípetas en vez de afianzar los afanes centrifugadores. El idioma vasco, que se habla en cambio sin resentimiento, va perdiendo relieve hasta en la esfera familiar. Por último, los vasco-navarros que se alzaron al grito de "Dios y Fueros" en las guerras civiles del siglo pasado, terminaron su lucha en el Congreso de Vergara, es decir, sin derrotada, y por lo tanto sin resentimiento. La particular autonomía y el particular concierto económico que han conservado desde entonces con el Estado español, les permitió desenvolver iniciativas propias y embellecer y mejorar su patria local...

Uno de los errores de la República fue el Estatuto de Cataluña, y el error estribó tanto en ser Estatuto como en ser de Cataluña... El Estatuto de Cataluña, era, por ser estatuto, una medida singular, régimen especial que se otorgaba a una clase de ciudadanos españoles, los cuales pasaban a ser de repente, ante el criterio simplista de muchos de sus conciudadanos, españoles de primera categoría. El Estatuto Catalán era también, por ser catalán, a los ojos de muchos españoles, envenenados por las luchas de los últimos treinta años, un privilegio especial que se otorgaba precisamente a Cataluña, la región del asalto al Cu-Cut, origen de la nefanda ley de Jurisdicciones; la de la Semana Trágica de 1909; la Patria de Ferrer y de Mornal el regicida; la de la Solidaritat; la de la Mancomunitat, una de las regiones más vitales de España, si se quiere, pero una de las más discutidas y receladas, con razón o sin ella... El sistema de los Estatutos no fue sino una humilde y peligrosa válvula de escape de lo que debiera haber sido una franca organización regional, comarcal, e de los países de España, que el nombre no me importa, pero, en definitiva, una nueva estructura del Estado... El Estatuto de Cataluña salió a flete como una concesión política hecha a los catalanes, cuyos 42 votos en el Parlamento eran necesarios para las combinaciones gubernamentales; pero en el fondo era una concesión a centro ocur, y así, además de resultar como un pegote dentro de la Constitución, produjo general irritación en el país, dando lugar a que las gentes murmu-

raran como antes (esto lo llegué a oír hasta entre diputados de la mayoría gubernamental) que los catalanes seguían saliéndose con la suya. Prueba de que el Estatute de Cataluña no respondía a un criterio orgánico; prueba de que fue sólo una concesión de oportunismo político, es que los vascos no consiguieron que se llevara a tomar en consideración su Estatute; los vascos, quienes hasta la proclamación de la República habían gozado de un concierto económico y disfrutado de una autonomía de que nunca gozara Cataluña. Ah! Pero los diputados vascos figuraban todos en la extrema derecha, y se sabía bien que con Estatute o sin él, no habrían apoyado a la mayoría gubernamental. Otra prueba también de cuanto voy diciendo es que, a pesar del Estatute, Cataluña no vio nunca acabada la operación del traspase de servicios. El Estatute fue para Cataluña algo así como una muez vacía. Por eso, cuando el Estado republicano se descompuso hasta la delicuescencia de los primeros meses de la guerra, Cataluña tomó por su ~~misma~~ mano cuanto creyó oportuno, excediéndose incluso en la medida, y el país vasco impuso su Estatute poco menos que manu militari....»

Tot això em sembla interessant perquè s'ajusta bastant bé a la realitat dels fets. Però, què proposa Mariano Granados per a crear un sistema de convivència de les nacionalitats sotmeses al centralisme de l'Estat espanyol i dintre el mateix Estat o en un sistema autènticament federal o confederal ?

He concreta a la pàgina 163 quan diu:

«España es una comunidad de pueblos cuya ~~prolongada~~ prolongada convivencia histórica ha creado entre sus componentes el arraigado sentimiento de ser parte integrante de una supernación, sin que por ello hayan perdido el sentimiento no menos arraigado de sus nacionalismos e localismos peculiares. Como consecuencia del reconocimiento de estos hechos España debe organizarse bajo un régimen estatal en el que, sin perjuicio de la unidad total fraguada por la larga convivencia y sostenida por el anhelo de idénticos afanes, quede garantizada la autonomía de los diversos agregados humanos y con ella la posibilidad de obtener gracias al desenvolvimiento de los mismos llevado ~~axaxa~~ al máximo y del empleo a fondo de las energías nacionales dentro de la esfera local, un refloramiento de la España total concebida como supernación y articulada como estado síntesis del impulso colectivo y del común anhelo...»

«Se ha ensayado en España con éxito dudoso un régimen parlamentario sui generis, importado de la Gran Bretaña a través de las interpretaciones defectuosas de Francia y Alemania. Esta copia de copias, interpretación de segunda mano, sin raigambre en nuestro país, no ha dado los resultados apetecidos. Porque si los observadores europeos pudieron comprobar que este sistema funcionaba en la Gran Bretaña en los comienzos del siglo XIX casi con absoluta perfección, olvidaron que su desenvolvimiento había sido objeto de una lentísima elaboración y de un proceso histórico muy largo durante el cual cada conquista se fue consolidando poco a poco mientras se arraizaba en las costumbres. Cuando los pueblos continentales de Europa recién salidos de su ancestral absolutismo volvieron la vista a las Islas Británicas y contemplaron su desarrollo político, creyeron que bastaría con implantar sus normas en el continente, para alcanzar arbitrariamente los mismos resultados. Pero en España cuando menos, no ha sido así. Este sistema - dice Bryce en su obra "El régimen constitucional inglés" - parece hoy a los europeos que le ven funcionar, muy claro y muy sencillo. Olvidamos fácilmente que jamás había estado en vigor en ninguna parte hasta el día en que los ingleses, después de lentos y graduados desenvolvimientos, lo han llevado a su madurez, y que constituye un sistema muy delicado, que depende de los hábitos, de la tradición y de la inteligencia de un pueblo, no bastando formularlo, ni siendo fácil transplantarlo a un suelo nuevo.»

Tanmateix, el sistema anglès de la Comunitat Britànica de Nacions, és, al nostre entendre, l'únic que podria convenir als Països Catalans. Sense oblidar l'experiència d'Irlanda que va incorporar-s'hi tenint assegurada per endavant la llibertat de sortir-ne en el moment que volgués. I així que, mentrestant, podia gaudir de bandera pròpia, exèrcit propi, diplomàcia pròpia i representació directa a tots els organismes internacionals. A la Península Ibèrica li escauria un sistema confederal que permetés la federació de Catalunya, el País Valencià i les Illes Balears, si aquesta era la voluntat de catalans, valencians i illencs, és clar. Altrament, sempre ens quedaria el recurs de fer com els irlandesos i cadascú a casa seva.

Carretero Nieva,

Cinc anys després era el federal Anselmo Carretero Jiménez, fill de l'anterior, qui intervenia en la diem-ne polémica amb un llibre titulat "La integración nacional de las Españas", editat per la revista del mateix titol, prelegat per Manuel de Irujo i presentat per Lluís Nicolau d'Olwer. I per part de la redacció de l'esmentada revista, era Josep Ramon Arana l'encarregat de presentar el llibre.

La primera cosa que ens sembla convenient de registrar, per orientació del lector, és la sèrie de conceptes que orienten el pensament i la voluntat de Carretero Jiménez:

En el fondo, la nacionalidad es una cuestión de conciencia y de sentimiento, que no surge en todo un pueblo espontáneamente y porque sí, sino que es el resultado de un largo proceso de gestación histórica. Las nacionalidades son un producto de la historia, única madre que concibe y pare naciones;

España es una nación formada por diversos pueblos, una nacionalidad superior que abarca a varias nacionalidades, una nación de naciones. España es una comunidad de pueblos;

Si hay alguna nación en el mundo llamada por su geografía, su tradición, su cultura y el carácter de sus hombres a constituir un estado democrático de estructura federal firmemente trabada, ninguna como España.

Lluís Nicolau d'Olwer comenta i diu: "Carretero encargaría la substitución de la dictadura española a un gobierno provisional, pero dinámico. Bien está. No un gobierno "pisa papeles", gendarme del orden público, que no acometa ningún problema y que, bajo la fórmula verbalmente democrática de "las Cortes Constituyentes resolverán", se limite a prescribir el velorio del cadáver embalsamado del franquismo. Pero para que el gobierno provisional pudiera actuar, se exigiría un acuerdo previo sobre las cuestiones más vitales, como el sugerido por Carretero en lo tocante al problema federativo. Un acuerdo de fondo, que no sea un simple pacto de no agresión entre los firmantes."

Manuel de Irujo, aclaria més la situació, quan deia: "El problema está planteado. Los detalles importan menos. Podemos opinar sobre ellos libremente. Hay algo fundamental para un democrata. Cuanto haya de escribirse debe fundarse sobre la verdad libremente expresada, si aspiramos a que el edificio que levantemos sea sólido, duradero y trascendental. Busquemos un régimen en el cual el país legal sirva al país real. Vayamos a la constitución

de la unió de unitats que nos permeta establir una convivència confiada y cordial. Ello solament es possible y hacedero dentro de un Estado plurinacional, constituïde en Comunitat de tipe federal, sobre la base necesaria de la llibertat de la persona humana.

Això era parlar clar per a poder iniciar el diàleg de tu a tu, en igualtat de condicions, sense la imposició d'una autoritat establerta per una de les parts que pugui imposar la seva voluntat a tots els altres.

Recordo que en una Taula Redona organitzada a Mèxic, a l'estatge de l'Orfeó Català, en ens aplegàvem els catalans democrates, hi va ser ponent Anselmo Carretero Jiménez i quan va haver acabat de fer el resum del contingut i conclusions del seu llibre, l'amic Artur F. Costa, del Consell Executiu del Consell Nacional Català, li va preguntar, "I si no ens arribàvem a posar d'acord a l'hora de signar el pacte confederal, seria respectada la nostra voluntat d'independència ?

L'autor del llibre no hi havia pensat i no va saber què contestar.

Ell havia assenyalat el camí a seguir per arribar a l'objectiu que es perseguia, i deia: Rechazando rotundamente, por repugnara cualquier espíritu democrático - aun a los de criterio centralista -, la imposición por la fuerza de la "España Una" después de aplastar violentamente los particularismos nacionales, y procurando evitar con el mayor celo todo separatismo desgarrador, el problema político estriba en unir a todos los pueblos de España en un estado respetuoso - mejor diríamos amparador - de la personalidad de cada uno de ellos. No se trata de fundir, de mezclar en un gris homogéneo nuestro rico colorido nacional, sino de articular y soldar. Más que unidad, lo que los pueblos de España necesitan es unión, y ésta ha de ser la salida histórica de nuestro grave atolladero que un destacado intelectual catalán, don Luis Nicolau d'Oliver, caracterizó muy bien por su parte como "deseo de unión e imposibilidad de amalgama"... Se trata pues de dar con una fórmula política, una constitución del estado español, que armonice lo uno y lo vario, que proteja con la unión de todos la personalidad de cada cual. Esto es precisamente el federalismo. El sistema federal que ha permitido la convivencia multiseccular de los suizos en la Confederación helvética; y la de los franco y anglo-cantabrienses; que ha hecho posible en la nueva Yugoslavia la unión de seis pueblos hermanos

(servios, croatas, eslovenos, bosnios, montenegrinos y macedonios) enzarzados antes de la creación de la república federal en cruentas luchas fratricidas, y hoy tan unidos que han podido resistir sin quebrante de su hermandad las presiones de la URSS y los EE.UU.; es también la solución que la India independiente ha escogido para mantener la unión de sus múltiples nacionalidades; y la que adoptan los estados alemanes cuando se rigen democráticamente. Federación, república federal, propejamos al llegar a este punto con dos nombres que asustan a muchos compatriotas. El español, señalado por su lenguaje llano, por su llamar "al pan, pan y al vino, vino" - cuyas afinidades con la mala educación describió magistralmente Larra -, su "no tener pelo en la lengua", y aun por la crudeza de sus imprecaciones, se suele detener medrosamente ante la palabra federal: como si se tratara de un tabú. Los conservadores, monárquicos y falangistas porque siguen la tradición de la monarquía unitaria o los principios totalitarios; los republicanos porque va contra las doctrinas de la Revolución francesa, tan prestigiosas y arraigadas entre los liberales españoles de las Cortes de Cádiz que ni siquiera los diputatos catalanes, aragoneses y valencianos se atrevieron a propugnar en ellas el federalismo tradicional de los estados de su antigua corona. Los republicanos y socialistas que redactaron la Constitución de 1931 la elucieron cuidadosamente. Y aun hoy personas tan cultas y ponderadas como don Ramón Menéndez Pidal manifiestan ante ella verdadero horror... Per donde el federalismo se manifiesta con mayor claridad formal es en los estados de la corona de Aragón. Cataluña, Aragón y Valencia tienen cada una leyes y cortes propias, y para los asuntos comunes a los tres reúnen además las Cortes de la Unión. Organización en la que España se acostaba a los nombrados pueblos hacia la constitución de los modernos gobiernos representativos de carácter federal. Per ese, los historiadores/~~aragoneses~~ catalanes suelen hablar hoy de la confederación catalano-aragonesa, pues tal cosa, dicha en el lenguaje político moderno, era realmente la corona de Aragón. Confederación que mantuvo durante siglos la unión de catalanes, aragoneses y valencianos; y no sólo permitió la cordial convivencia de los tres pueblos dentro de la monarquía federal, sino realizar a ésta extraordinarias hazañas fuera de sus fronteras...

Registrarem, encara, l'opinió d'un altre republicà espanyol exiliat a Mèxic - és el l'advocat Manuel Ceche Gil, qui en una conferència pronunciada a l'Ateneu Espanyol el dia 20 de juny d'aquell mateix any 1957 - deia: Es urgente el revisar cuidadosamente cuanto se refiere al problema vital de las nacionalidades, que ha de ser base de la futura y definitiva constitución de España, o de las Españas, si así lo preferís; es urgente el estudio de este grave problema, para poder llegar a una propuesta, de resolución justa, posible y eficiente, teniendo en cuenta el derecho de autodeterminación, sin regateos de mercaderes, pero salvaguardando también el interés común de España entera...

Finalment, parlarem de la posició adoptada per una figura destacada del republicanisme espanyol que gaudeix d'un cert prestigi internacional. Em refereixo a Salvador de Madariaga, qui a Buenos Aires, l'Editorial Sudamericana li va publicar un volum de prop de quatre-cents pàgines: Memorias de un federalista (1967).

Es tracta d'unes memòries (airebé dedicades exclusivament al tema del separatisme i en bona part destinades a denunciar al nostre grup de Mèxic com un dels més perilloses.

Ja comença en la Introducció analitzant les diverses menes de separatistes o independentistes que ha conegut de prop o de lluny. I diu:

Intento llamar la atención de las gentes sobre este peligro y se me suelen poner objeciones que conviene mirar de cerca... Es ya en mi convicción añeja y meditada que si no acudimos a atajar el mal unos y otros, el separatismo de vascos, catalanes y gallegos (por orden de su gravedad) podría muy bien desguazar el viejo galcón que es España. A todos nos toca evitar a los españoles - y aun a todos los europeos - tanana catástrofe. Esta es la perspectiva en la que quisiera que se leyera este libro, sobre todo por los españoles de las regiones más amenazadas por esta verdadera epidemia política de nuestra España moderna. Trátase precisamente de regiones de primordial importancia. Reservando por ahora a Galicia, ya que, por ser - si algo soy - gallego, podrían mis juicios recusarse por parciales, estimo que se puede afirmar ser el País Vasco y Cataluña de los más civiles y progresivos de España. Es tan compleja la vida que apenas si se puede arriesgar un juicio general de esta índole sin exponerse a peros y sin embargo.

Civilidad y progreso son nociones sobre las que cabe opinar. Opíñese lo que se quiera, el vasco y el catalán son sin disputa españoles que no le ceden a ningún otro pueblo de España en dotes naturales, y su vida colectiva es digna de estudio y emulación por parte de todos. Su vecindad a Europa puede ser - y probablemente es - parte en ello; pero el hecho subsiste cualesquiera sean sus causas. En interés de todos está que de nuestras regiones más activas y dispuestas se sientan a gusto en casa; y también que, en vez de encerrarse en sus respectivas tiendas, como otros tantos Aquilones, ofrezcan su plena colaboración a la tarea que aguarda: la creación, al fin, de una España al compás con nuestro tiempo.

Abans de tot això, havia dit quines eren les seves raons enfront de les objeccions que se li feien quan es preocupava tant dels moviments separatistes de catalans, bascos i gallecs. Diu que li deien:

Que los separatistas son peces. Verdad. Pero tal sucede siempre con los promotores de los cambios más radicales de la historia. Los bolcheviques que capitaneaba Lenin eran un puñado de hombres y bastaron para dar suelta a una tormenta histórica que aún azota al mundo entero. Lo que importa no es el número sino la tenacidad y el tesón en la fe, sea ella en sí falsa o verdadera. El rebaño seguirá siempre a los pastores, sobre todo si cuentan con buenos perros.

Que los separatistas son los viejos. Lo dice. Sé de gente joven separatista, y hasta la violencia.

Que no hay separatistas más que entre emigrados. Error. También en España los hay, como luego se verá.

Que los separatistas son los extremistas. Cierto hasta la peregrinada. Pero quizá y difícil no bastante sutil. Nada hay más delicado/que el trazado de la frontera entre el separatismo y el autonomismo. A veces se trata tan sólo de talante. El autonomista en un acceso de mal humor, se hace separatista. El separatista, en un momento de buen humor, se hace autonomista. Algo más concreto diré sobre el particular en las páginas que siguen.

Pero me queda por discutir la última objeción.

Que el separatismo era es pura táctica para lograr la autonomía. Este modo de razonar me ha parecido siempre un error desastroso. Partamos de una afirmación evidente: el separatismo no es una autonomía aumentada: es lo contrario de la autonomía. Para ir a la separación hay que matar la autonomía y viceversa. Aun así, la práctica política admite sin duda casos de contrarios; pero mírese bien el país de que se trata, mídanse y estúdiense sus componentes, facciones y pasiones; y la conclusión se impondrá; al menor asomo de separatismo en España, las fuerzas armadas se lanzarán a la palestra para sofocarlo y el país volverá sin remedio a la dictadura...

El llibre està dedicat a Antoni López-Lluch i a la memòria del seu fill desaparegut: Jordi López Llovet. López-Lluch va ser el fundador de la Llibreria Catalunya que va obrir les seves portes a la Plaça de Catalunya i després es va trasllucar a la Ronda de Sant Pere on encara existeix. I a la quarta pàgina de la coberta/va voler que hi figurés un mot que expliquessin el per què d'aquell llibre que tractava, especialment, del problema que, per ell, era el más grave de cuantos asedian a España: el de su pluralidad frente a su unidad. I acabava amb aquestes paraules: Para mí, ha de ser la más angustiosa cuestión que se plantee a quienes heredan el gobierno de España.

Efectivament. Per la quantitat d'escrits que porta fets ~~xxxxxxx~~ contra les aspiracions autonòmiques i independentistes de bascos, gallecs i catalans es veu ben bé que han estat una preocupació constant de Salvador de Madariaga i feu estar ben amargat de ser fill de pare basc, de mare gallega i nascut a la Coruña. O potser n'està cofei i per això ha arribat el pal de paller de l'espanyolisme més desenfrenat.

Perquè, quina mena de federalisme és el d'aquest home que no admet el pacte en igualtat de condicions dels pactants ni el respecte degut a l'exercici del dret d'autodeterminació? Quina mena de liberal és aquest president del Consell Federal Espanyol del Moviment Europeu?

El llibre al qual feu referència registra totes les batusses provocades per les seves diatribes contra els catalans nacionals i demòcrates i contra bascos i gallecs. Des del 1923 fins avui, no ha parat de malparlar dels que defensaven el dret a la llibertat individual i col·lectiva com a ciutadans dels Països Catalans, el País Basc i Galícia.

I hem de destacar una part del llibre que ens afecta d'una manera directa. Es a les pàgines 130-131 en Madariaga diu: 300

Le cuando en cuando, se producía en la emigración un ex abrupto cuya importancia no era siempre fácil justipreciar. Había en Léjice un Consell Català que, ~~con~~ autorización por los catalanes adictos a la Generalitat, no dejaba de contar hasta un centenar de extremistas del catalanismo separatista. El 23 de abril de 1954, este Consell dirigió a la Reina de Inglaterra un mensaje, cuyo texto incluyo hoy en la Segunda Parte, y que a continuación traduzco y transcribo:

Consell Nacional Català
Consell Executiu
Mèxico, E. E. Apartado 8620
Abril 23, 1954.

Su Majestad Elisabeth II
Gibraltar

hallaron

En relación a vuestra visita a Gibraltar, el Consejo Nacional Catalán saluda respetuosamente a Vuestra Majestad y se complace en felicitaros por vuestra gira propicia por los países varios de la Comunidad Británica e Naciones. Al mismo tiempo, se permite informar a Vuestra Majestad que las manifestaciones antibritánicas por las cuales el gobierno de Franco intentó restringir vuestros actos no ~~halló~~ acogida en los catalanes, los cuales aprovecharon la ocasión para evidenciar su oposición a las autoridades de Franco, puesto que los catalanes no olvidan que Inglaterra y Cataluña fueron aliadas en la misma guerra en que Inglaterra ocupó Gibraltar con el fin de combatir el concepto despótico del régimen de los Borbones hoy ejercido por Franco y la Falange. En aquella ocasión salimos vencidos y, por el Tratado de Utrecht, la nación Catalana fue condenada a perder sus libertades, que no ha cesado de reclamar.

Si un día, que esperamos no sea muy remoto, hicieran posible las circunstancias otra alianza entre Inglaterra y Cataluña, con entusiasmo lucharían los catalanes al lado de Inglaterra, esta vez para defender los derechos inalienables de las naciones democráticas.

Que viváis muchos años, Señora, para bien de Vuestro pueblo.

Dr. Salvador Arnedares
presidente

Miquel Ferrer
secretario

Hubo catalanes - Bosch Gimpera entre ellos - que protestaron. No se conata que se produjera protesta oficial alguna. Sé de algún papel del Grupo Caluzca (Galicia-Buzkadí Cataluña) donde se arguye que, para obtener el apoyo inglés, había que hacer valer que la separación de estos tres países le facilitaría a Inglaterra la tranquila posesión de Gibraltar.

I a la página 319, Madariaga hi dona una nota que diu:

El 6 de junio de 1963 escribí al señor Tarradellas, Presidente de la Generalidad de Cataluña, la carta cuyo texto sigue, pero que me devolvió el correo marcada así:

"N'habite pas a l'adresse indiquée". He aquí el texto:

Allá por abril del 54, quizá recuerde usted que el Consejo Catalá de Gègics envió a la Reina de Inglaterra una enhorabuena oficial por haber ^{visitado} ~~visitado~~ Gibraltar. Desearia saber si la Generalitat en el extranjero reaccionó de al un modo para des-solidarizarse de aquellos irresponsables.

Si le fuera a usted posible informarme, se lo agradecería.

Salvador de Madariaga publica en aquest llibre o Memorias de un federalista tot el punt de correspondència que ha tingut amb catalans, bascos i gal·lesos que han discrepat del seu federalisme espanyolitzat a més no poder perquè no passa de propugnar un règim de concessions de Madrid a la perifèria.

I quan ha parlat de la possibilitat de crear un Consell Federal espanyol ho fa inventant-se Regnes de llengua castellana per tal de tenir majoria al dit Consell Federal imaginari. Però en això ha volgut ser més papista que el Papa perquè ^{allò que es diu} don Ramón Menéndez Pidal ja fa anys que va dir que de regnes castellans n'hi havia ^{hagut} cinc i Madariaga n'inventa uns quants més perquè els representants castellans tinguin majoria. Vegi's El Imperio hispánico y los cinco reinos.

"Calceuzca" (Galícia-Euzkadi-Catalunya)

Els moviments nacionalitaris de Catalunya, Euzkadi i Galícia havien signat un Pacte ~~de unitat~~ d'unitat i acció en vigílies de la victòria del general Dugué i Primo de Rivera, en temps de la monarquia d'Alfons XIIIè.

La proclamació de la II República espanyola va fer renéixer certes esperances en alguns sectors del nacionalisme català i també entre els nacionalistes del País Basc i Galícia. Però, a Catalunya, la substitució de la II República catalana per una II Generalitat de Catalunya, que no tenia res a veure amb la primera, i l'experiència viscuda durant el règim autonòmic imposat per les Corts republicanes espanyoles, integrades per una majoria parlamentària socialista, van fer renéixer amb nova empremta els nacionalismes català, basc i galleg, especialment després de la pèrdua de la nostra guerra. I un cop a l'exili, bascos, gallegos i catalans van fer tot el que van poder per a refer els nostres rengles i ens vam plantejar el problema de les noves reivindicacions nacionals que necessitàvem proclamar per a bastir de cap i de nou les respectives i antigues nacionalitats, exercint el dret d'autodeterminació, amb el propòsit de deixar a les noves generacions unes nacionalitats alliberades de tota mena d'imposicions forasteres.

El Pacte d'unitat i acció de Catalunya, Euzkadi i Galícia es va ratificar a l'exili i, a Mèxic, el van signar ciutadans afiliats a Esquerra Republicana de Catalunya, Acció Catalana Republicana, Estat Català, Partit Socialista Català i entitats diverses formades per compatriotes antics residents i refugiats polítics, i també les representacions autoritzades dels diversos partits i agrupaments de bascos i gallegos.

El text català d'aquell nou Pacte "Calceuzca", posat al dia, era aquest:

Les Organitzacions signants declaren, per mitjà dels seus representants autoritzats, que han arribat a l'establiment d'un Pacte, que té els seus antecedents en altres anteriors d'aliança i solidaritat seguda amb la sang dels seus màrtirs, sobre les bases següents:

Primera.- Que estan fermament decidits a intensificar, mitjançant una acció conjunta de Catalunya, Euzkadi i Galícia, els esforços que venen realitzant en contra del règim tirànic i totalitari del general Franco, fins a assolir el seu complet enderrocament.

Segona.- Que s'oposaran a tot intent de restauració monàrquica, i també a tot règim que no sigui acceptat per les voluntats lliures i sobiranes dels seus pobles respectius.

Tercera.- Que proclamen una vegada més, que Euzkadi, Galícia i Catalunya, constitueixen pels seus títols històrics i lingüístics, per les seves característiques culturals, i per les seves tradicions polítiques, tres nacions clarament definides amb voluntat nacional repetidament expressada; i demanen per a elles els drets fonamentals que corresponen a tota nació en el concert del poble civilitzat, que són: la seva llibertat, la seva sobirania i el seu dret d'autodeterminació, postulats pels quals lluiten les Nacions Unides en contra del feixisme internacional.

Quarta.- Que es comprometen a defensar per als seus pobles respectius un règim republicà i democràtic, basat en el respecte a la llibertat i dignitat de la persona humana i inspirat en postulats de justícia social.

Cinquena.- Que la unió dels pobles, solament pot ésser eficient, feruna i duradora, mitjançant el respecte a la personalitat de cadascun d'ells, i sobre la base del pacte lliure o voluntari.

Sisena.- Que per tal de mantenir els presents acords, coordinar i dirigir l'acció conjunta que les circumstàncies exigeixen i realitzar una acció defensora dels drets de Catalunya, Galícia i Euzkadi, en totes les esferes i en tots els ordres, és constituït un organisme que es denominarà Galuzca, integrat per les representacions de les organitzacions basques, gallegues i catalanes.

Aquest pacte és redactat per triplicat en les tres llengües basca, catalana i gallega i signat a la Ciutat de Mèxic, el dia vint-i-dos de desembre de 1944.»

A la República Argentina es donava el cas que hi havia un nucli reduït d'exiliats polítics nacionalistes i antifranquistes - perquè les lleis del país no permetien la lliure immigració - i els nuclis de catalans, bascos i gallecs nacionalistes i democràtes eren formats, en llur majoria, per antics residents emigrats, un nombre considerable dels quals gaudia de bona posició econòmica.

I de Buenos Aires va sortir, l'any 1945, la revista "Galeuzca" destinada a la difusió en llengua espanyola i de cara a tota l'Amèrica Llatina de les causes nacionals de Galícia, Euskadi i Catalunya.

El darrer número que es va publicar portava la data de juliol del 46 i era un dels números més interessants de contingut perquè, al final, donava l'índex dels treballs apareguts en els 12 números que es van editar. I en aquell número es donava l'ampliació feta a París, amb data del 24 d'aquell mateix mes de juliol, del Govern Irla, format per les principals figures de l'exili amb residència a ^{Europa} ~~França~~: Pompeu Fabra, Charles Pi i Sunyer, Antoni Rovira i Virgili, Josep Carner, Joan Comorera, Pau Paló, Manuel Serra i Moret i Francesc Paniello, per bé que aquest darrer, resident a Mèxic, no va arribar a prendre posició del càrrec de conseller. Aquell ^(però) era un Govern d'Exili de veritable unitat nacional.

Crec que val la pena de resumir el contingut de l'editorial d'aquell darrer número de la revista "Galeuzca" perquè es deia ben clar quina era la seva orientació:

«Los nombres que orientaban la revista, los que con sus juicios nos guiaban en el trabajo, unos han salido ya para Francia, y otros están a punto de marchar. Con ellos se va "Galeuzca", y allí, en la noble, culta y acogedora nación francesa volverá a aparecer, para luego, cuando la libertad sea devuelta a los pueblos ibéricos, salir en Barcelona, en Bilbao, en Santiago, donde más convenga a los intereses de los tres pueblos que quiere servir.

Creemos que en los doce números que han aparecido en la capital argentina - hoy una de las ciudades del mundo donde mayor culto se rinde a la propaganda de las ideas, con

una brillante y abundantísima edición de libros, revistas y diarios de gran jerarquía intelectual -, hemos prestado algún servicio a la causa que nos movió a lanzarnos a editar "Galeuzas". Hemos publicado trabajos de catalanes, gallegos, vascos y portugueses, que si unas veces son lecciones de historia, que siempre conviene aprender, otras son normas, pensamientos, juicios, estudios, que cumplen su papel de guiones para todos los que aman la libertad de los pueblos, y, particularmente, para quienes creemos que la solución política de la Península Ibérica está en una federación de pueblos libres, que puedan vivir autónomos dentro de una organización superior que comprenda a todas las naciones peninsulares, y que no ^{quieran} ~~quieran~~ estar sujetos a un poder centralizado que desconozca la esencia peculiar de cada uno de ellos, legisla indiscriminadamente para todos.

Los movimientos nacionales de Cataluña, Euzkadi y Galicia, que se iniciaron hace mucho tiempo, y que han vivido épocas difíciles, son hoy tan fuertes, tienen raíces tan profundas en los tres pueblos, han ganado de tal suerte las mentes y los corazones de gallegos, vascos y catalanes, que desconocerlos sería una efusación, y querer ir contra ellos, un empeño inútil. No lo decimos por querer robustecer una fe con afirmaciones gratuitas, sino porque creemos, porque estamos seguros de que esa es la realidad de las cosas. Adquirida de nuevo por los tres pueblos la conciencia de la nacionalidad, que pudo estar dormida o extraviada por culpas que no queremos concretar aquí, pero que no siempre han sido foráneas, ya no han de perderla, porque han aprendido que muchas de sus desgracias no han tenido otro origen que aquel olvido. La última guerra civil, desencadenada en España por las fuerzas militares del Estado, en las cuales ha vivido siempre la mayor iniquidad a todo particularismo, ha sido para los pueblos ibéricos el último y más severo atropello que no queremos que vuelva a repetirse. Los mismos pueblos anunciaron, al sublevarse, que una de las causas que más les empujaron a ello, fue este deseo de ser libres, manifestado por Cataluña, Euzkadi y Galicia, que comenzó a encontrar su causa en la legislación republicana.

No sabemos cómo van a ser, en este orden de cosas, los días que han de venir; pero sabemos que ya no cedemos jamás en nuestra demanda. Ha corrido mucha sangre para que

nadie tenga derecho a pedirnos, a estas alturas, una renunciación. Lo renunciaremos nunca a nuestro derecho.

Una de nuestras mayores y más cardiales preocupaciones es y será la de ganar a Portugal para la federación de los pueblos ibéricos. Sin la nación portuguesa, la solución no sería completa. La geografía, la economía, la historia, la cultura, recomiendan que Portugal entre también en la unión política de las naciones peninsulares.

Pero, a diferencia de los demás pueblos ibéricos, Portugal es un Estado independiente, y no ha de querer, y con lóbrega razón, ceder ni la menor parte de su actual soberanía, si no se le dan todas las garantías de que al hacer esa necesaria cesión para formar el nuevo Estado, ha de quedar asegurada su libertad.

Nuestros amigos, los políticos portugueses con quienes estamos en relación aquí y en Europa, han tenido siempre un gran interés en lanzar por delante esa condición sin la cual toda unión se hace imposible. Por nuestra parte no vemos la menor dificultad en cumplirla plenamente, sin la menor reserva mental siquiera, con toda la decisión que se deduce del convencimiento de que su postura es la más patriótica y la más razonable.

Aunque no están en el mismo caso, por no gozar de independencia política, esa es también la actitud de Euzkadi, Galicia y Cataluña: llegar a una inteligencia con Castilla para constituir un Estado federal que comprenda a todos los pueblos ibéricos, pero reservando a cada uno toda la libertad, toda la ~~maximizada~~ autonomía que no se oponga a los fines de aquella entidad superior.

Este es el fin para cuyo cumplimiento se constituyó Galeuzca, y para servirlo nació nuestra revista. Confiamos en que, una vez derrocado el régimen dictatorial que hoy padecen los pueblos del Estado español, los demócratas castellanos habrán de ~~poner~~ poner su mejor voluntad para, de común acuerdo, alcanzar ese estado político, en el cual podremos vivir todos, con las ventajas ~~maximizadas~~ de la unión y sin el menor daño para la libertad de cada uno.>>

L'index de col·laboradors i de temes tractats, que figura al final d'aquest número de "Galeuzca", sónen idea de la importància del moviment i del prestigi de la gran majoria dels seus col·laboradors: Ramon M. de Alcasore, Antón Alonso Ríos, Vicente de A-

mézaça, Pablo Archanco, Carlos de Baraibar, Francisco de Basterrochea, Josep La. Ba-
 tista i Roca, ~~Joa~~ Cassou, Alfonso R. Castelao, Joa Cuatrecasas, José Domínguez Los
 Santos, Carlos Alberto Errro, Miquel Ferrer, Jesús de Galíndez, Gaspar Garriga, Ilde-
 fonso de Gurruchaga, Jesús Lu. de Leizaola, Perdomas i Perera, Jaume Miravittles, Jean
 Morgades, Lluís Nicolau d'Olwer, J. Núñez Bua, Manuel Portela Valladares, ~~Redolfo~~ Prada,
 Manuel Serra i Moret, Manuel de la Sota, A. de Sousa Gomes, Francisco M. de Tojada,
 Josep Trueta i Joaquín Xirau.

Els polítics catalans més dignes i conscients de la pròpia nacionalitat han combatut
 amb ànsia l'afany imperialista dels polítics castellans de dreta i d'esquerra i de tots
 els temps que han volgut fer obligatori l'ús de la llengua castellana a Catalunya. I la
 nostra generació, més que cap altra, ha pogut comprovar que entre la gran massa immigra-
 da de llengua castellana hi abunda els que, tot i tractar-se de pobres analfabets, por-
 ten un rei al cos, ens miren amb un aire desafiador i pretenen imposar-nos el seu idio-
 ma castellà considerant-nos com a súbdits d'un país conquistat per la seva raça superior.
 Els han inculcat que Catalunya és Espanya i que els catalans tenim el deure de parlar en
 castellà.

La majoria republicano-socialista de llengua castellana de les Constituents espa-
 nyoles del 31 va donar carta blanca a qualsevol espanyol resident a Catalunya que es vol-
 gués negar a parlar en català. L'article 4 de la Constitució de la República espanyola,
 deia: «El castellano es el idioma oficial de la República. Todo español tiene obligación
 de saberlo y derecho de usarlo, sin perjuicio de los derechos que las leyes del ^Esa o
 reconozcan a las lenguas de las provincias o regiones. Salvo que se disponga en leyes
 especiales, a nadie se podrá exigir el conocimiento ni el uso de ninguna lengua regio-
 nal.»

I aquest article tenia vigència en temps de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya con-
 cedit l'any 1932.

Alfonso R. Castelao, la màxima figura del Consell de Galícia a l'exili, integrat per
 Anton Alonso Rios i Ramon Suárez Picallo, tots tres ex-diputats nacionalistes gal·lecs
 a les darreres Corts republicanes espanyoles, elegits el 16 de febrer del 36, va pu-
 blicar en gal·lec un llibre que ha esdevingut famós. Es titula Sempre en Galiza i es va

editar a Buenos Aires l'any 1944, en plena eufòria franquista. Els seus botiguer van arribar els primers exemplars a Mèxic, la Biblioteca Catalana de Mèxic, el senyor ~~Antoni~~ Antoni Coste-Amic en va recollir i traduir a l'espanyol uns quants fragments per a divulgar-los especialment entre els mexicans i els repatriats espanyols de tot Amèrica.

Heu aquí uns quants fragments:

«La Hispània castellana, que dentro del marco geográfico y cultural de Europa era extremo sintirico del Imperio Turco, se empeñó en considerar a Cataluña, Euzkadi y Galicia como países retrógalos. No se daría nada más visible si no existiera un ejército regular y la Guardia Civil para defender esta hipocresía, esta división, esta falsedad...»

«Los gobernantes provisionales de la República carecían de un plan de organización del estado, y no tenían alientos para formarlo, y por no atreverse a resolver por decreto - pongo por caso -, los graves problemas de justicia social, convocaron a toda prisa unas Cortes constituyentes, disfrazando con argumentos de necesidad lo que en el fondo era indecisión, incapacidad y cobardía...»

«Este acuerdo de la noche en que se plantó el problema de la estructuración de la República, cuando la mayoría de los diputados nos disponíamos a votar a favor del sistema federal. Aquella votación hubiera sido absolutamente sincera porque fué provocada por una enmienda de alcance imospechado, que cayó de improviso a los valones del Parlamento. Muy poca importancia se le dio a esta enmienda que el "Punto azul" estaba desierto de ministros. El acuerdo de que se levantó Santiago Alba y acercó a los diputados haciéndoles ver la sorpresa que recibiría el Presidente del Consejo de Ministros el día siguiente cuando leyese en los diarios de la mañana que la República ya no era unitaria. Los expertos diputados de la monarquía convencieron a los diputados novicios, y la votación se aplazó hasta conocer el criterio del gobierno. Y así fue como las Cortes que hubieran dicho "sí", dijeron "no"...»

«Aprobóse por fin el Estatuto vasco el día primero de octubre de 1936 y no por mayoría de votos, sino por aclamación. Se evitó la tan temida controversia porque era necesario contentar a los vascos y estimularlos para que defendieran la República...»

«Yo creía que la posibilidad de que los españoles mudaran de pensamiento dependía de que mu asen de clima, pero ni así así. Perrieron una guerra civil y armaron otra se se uida porque no son capaces de convivir consigo mismos. Y como yo estoy exento de responsabilidades y de complicidades, me veo obligado a decir que sólo vivo para Galicia y que sólo confío en la cernura de los gallegos...»

«Lo que más me duele es que los compañeros de destierro siguen cobrando con la República del 31, causa indirecta de nuestro dolor...»

«No hay manera de hacerles ver que los refu lianos tenemos derecho a ponernos de acuerdo para llevar a España un plan bien meditado y capaz de merecer la aprobación del pueblo. Y como ellos se privan de toda discusión provechosa, quieren que los gallegos, los vascos y los catalanes imitemos su proceder. La discusión más temida para ellos es la que se refiere a los hechos diferenciales y a la consiguiente estructura del Estado de mañana. Aplazan esa discusión para cuando se vean en campo propio y asistidos por el ambiente de la región mayoritaria. No les conviene discutir con nosotros en terreno neutral y expuestos a confesar su empedernido centralismo. Les resulta más cómo o discutir con nosotros en Madrid y ganarnos una votación en el Parlamento...»

«Ulegan a decir que el problema gallego, igual que el vasco y el catalán, depende de la solución que acuerde la mayoría de los españoles. ¡Estamos avia os! No. La voluntad de los españoles debe consultarse para resolver los problemas generales de España, pero en justicia, sólo Galicia debe resolver sus asuntos privados, como es tencia de tomar la posición que se le antoje frente a los demás españoles...»

«El ruralismo gallego venció al terror clásico que nos acechaba desde el bosque y desde el mar; pero Castilla, sin bosques y sin mares, vive aún en su ciudades, en un urbanismo creado por el miedo y mantenido por epopeyas vanidosas dentro de un Estado-poder que nunca será un Estado-nación. A los pueblos y a las tierras hay que juz arlos en toda la honura que tienen y no hay duda de que la Galicia actual comienza en las edades prehistóricas, así como las formas actuales de Castilla, incluso el paisaje, tienen su nacimiento en los últimos períodos de la reconquista. Imagín onos una resurrección de los muertos de hace mil años: un gallego reconocería a su tierra; un castellano no sabría decir dónde estaba...»

«Podemos afirmar, con palabras de Otoro Pedrayo, que si en el mapa de la conciencia moderna Roma es la fuerza, París la escuela, Florencia la gracia y Londres el orden, Santiago es la fe; pero después pregunto yo: ¿Qué representa Madrid en la conciencia del mundo? Nada...»

«Castilla rompió, sin darse cuenta, la unidad hispánica que se estaba formando espontáneamente, y hoy es el gran obstáculo para que lleguemos a la unidad perdida: creó resentimientos incurables en Portugal y Cataluña, y después se cuartó en los de torpezas, ejercidas sobre Euzkadi y Galicia, aun hoy pretende que todos los españoles seamos castellanos...»

«Castilla se afincó en conceptos cerrados, omnipotentes, intangibles; fundó castigos y excomuniones; impuso un catolicismo más intolerante que el de Roma; declaróse, por medio de la Inquisición, proveedora general de la felicidad ultramarina; suprimió siempre que pudo, en fin, la posibilidad de fusión o de acoplamiento de las realidades - lenguas, culturas, derechos, tradiciones, haciendas - al propósito de ser dueña y señora de España. La unidad, por lo visto, no estaba en armonizar todo cuanto fuese español, es decir, propio de los diferentes pueblos que habitaban la península; estaba en la imposición de todo cuanto fuese castellano y propio de los castellanos. Y como Castilla fue engendrada y parida en el estruendo guerrero de la Reconquista, siempre ^{ha} considerado indiano de su prosapia manejar el arado y fecundar la tierra. Castilla, dueña y señora de España, recibió en herencia inesperada la mitad de Europa y ganó, por un descubrimiento casual, el mundo fabuloso de las Américas. Pues bien, la España centralista pasó solo cuando tuvo y ni siquiera pudo preservar la integridad de la península...»

«El gallego es la forma más antigua de las lenguas neolatinas de España y la primera que alcanzó un pleno desarrollo literario. ¿No es, pues, una impudencia negarle al gallego el carácter de idioma cuando no se lo reduce al castellano?...»

«La poderosa particularidad de Castilla frustró la nacionalidad hispánica iniciada en los tiempos visigodos, y la lengua gallega, con todas sus disposiciones culturales, ^{tuvo} que retornar a los patrios lares, donde aun vive, al margen de esa entelequia que se viene llamando "nación española"...»

«Los gallegos no discutimos el derecho de Galicia a ser una nacionalidad, porque Galicia ya es una nacionalidad. Discutimos los derechos que como tales le deben y ejercemos un deber, cuando reclamamos ese derecho...»

«Frente a la política asimilista de los castellanos no nos queda más que un recurso: **oponer una recia acción nacionalista.** La intransigencia de los gallegos, frente a la intolerancia de Castilla, es un acto de **indeclinable dignidad.** Los nacionalistas gallegos salimos del "nacionalismo" por considerarlo impreciso y, por ello, favorable a toda clase de ~~embrollos~~ **extravíos;** defendemos, como principio general, la **soberanía de todas las nacionalidades** y reclamamos para Galicia las garantías de su libre desarrollo y de su facultad; **denunciamos el Estado español** como instrumento de la política absolutista de Castilla, y como perturbador de la vida pública; deseamos que la unión española fuese, en su origen y desarrollo, establecida por la voluntad histórica de todos los grupos; afirmamos que la heterogeneidad de las fuerzas étnicas de España son la mejor riqueza para un Estado capaz de estimularlas y aprovecharlas. Los "nacionalistas" gallegos vemos que el Estado español es una organización teórica, un ente abstracto, sin pies ni cabeza...»

«Los catalanes, los gallegos y los vascos serían antispañoles si quisieran imponer su modo de hablar a la gente de Castilla; pero son patriotas cuando aman su lengua y no se avienen a cambiarla por otra. Nosotros comprendemos que a un gallego, a un vasco o a un catalán que no quiera ser español se le llama separatista; pero yo pregunto cómo debe llamarse a un gallego que no quiere ser gallego, a un vasco que no quiere ser vasco, a un catalán que no quiera ser catalán. Estey se dice que en Castilla, a estos "impatriotas" los llaman "bu nos españoles", "modelo de patriotas", cuando en realidad son traicioneros a sí mismos, y a la tierra que les dio el ser; Estos sí que son separatistas!...»

Durant el nostre exili, hem conegut i tractat en diverses circumstàncies polítiques a uns quants destacats nacionalistes bascos de primer rang: el Pessière Aguirre, Manuel de Irujo, Euzkadi Lozano, Jesús de Galíndez, Julio Juaristi, entre altres.

Jesús de Galíndez, doctor honoris Causa (post mortem) de la Universitat nord-americana de Colúmbia, va desaparèixer de Nova York pocs dies després d'haver-se anunciat

l'aparició del seu llibre sobre La era de Trujillo (Santiago de Xile, E. del Pacífic, 1956). Es tracta d'un estudi i mimució i verificació de bona part dels crims comesos pels botxins executors de les ordres de l'assassina dictador Rafael Trujillo que durant 30 anys va tenir sotmesa la República Dominicana, ~~aportant~~ a un règim dels més sanguinaris dels sistemes dictatorials haguts i per haver.

En l'esmentat número 12 de la revista "Caluzca", de Buenos Aires, Jesús de Valín-
dez hi va publicar un article titulat España y Euzkadi, del qual reproduïrem els se-
güents paràgrafs:

«Castilla, ~~per~~ en el apogeo de su fuerza crea un Imperio cuyos hombres se jactan de
en
que/sus dominios el sol jamás de pene y masacra a los indígenas americanos con la mis-
ma tranquilidad con que achicharra e atermenta a los herejes. Estas palabras son curas
pero son ciertas. Y sólo podemos actuar basados en verdades. ¿Cómo está la nacionali-
dad española hasta ahora? ¿Qué tienen que ver con Castilla las exquisitices arábicas
de Andalucía? Los nacionalistas hispanos se vanaglorian de la diversidad regional de
España. Diversidad tan absoluta que en ella no hay nada de común más que la espada
conquistadora del guerre o castellano, sustituida después por las hogueras de la Inqui-
sición. España no existe a fines del siglo XV. Y todavía la conquista de América se
realiza "por Castilla y por León". Suelen decir los escritores hispanos también, que
la unidad nacional se realiza con los Reyes Católicos; y que sus siglos de fusión y
de historia común han venido a sellar los lazos que unió el pacto matrimonial impues-
to por el ~~mutuo~~ mutuo deseo de ambos reinos; ¿De esto cierto? Quizás lo sea en parte;
en la fusión de Aragón con Castilla. Pero los vascos jamás olvidamos que la "unión"
de Euzkadi se verificó a sangre y fuego por las mesnadas del lugar de Alba; y que des-
de entonces, cada vez que han resonado en Madrid los clarines patrióticos, han respon-
dido en suelo vasco los clarines bélicos de las tropas de invasión y conquista...»

«España sigue siendo Castilla. Y castellanos son en su casi totalidad los conquis-
tadores de América y los capitanes de Flandes; castellanos de su mayoría - con algu-
nos teutones -, son los consejeros imperiales de Carlos I y Felipe II; castellana es
la santa intransigencia que no comprende el fenómeno secesionista americano; castella-
nos son los políticos que arrebatan las libertades catalanas en el siglo XVIII y las

vascos en el XIX; castellana cien por cien es el capital surtido la monarquía, paipo
 burocrático que vivía a costa de las "provincias". España no ha sido jamás una nación;
 España ha sido un denominativo geográfico, dentro del cual vivieron y lucharon entre
 sí diversos pueblos, el más reciente de los cuales, Castilla, impuso su dominio por la
 fuerza. Pero llegamos hasta el final: "Constituye una nación hoy la España?" al como
 la sueña; los falangistas, no; rotundamente, no. Los actuales límites políticos del
 Estado español abarcan dentro de sí a cuatro nacionalidades bien definidas: Euzkadi,
 Catalunya, Galicia y las islas; entendiéndose por Castilla, tanto la novela central, que
 aun conserva su nombre ordinario, como las diversas conquistas de no sé por los que
 erraron castellano. No ya por historia, por herencia o si los que significan idiomas
 y costumbres, sino por la realidad del presente. El actual Estado español no se identi-
 fica con una Nación española común. Y una de las, o identificamos España con Castilla,
 o mejor con el nombre de España al valor geográfico que tuvo en su origen. Hasta o caso
 la solución en la misma: en la península que cubren el territorio sólo conviven perfecta-
 mente definidas, al menos cuatro nacionalidades; y digo cuatro, porque creo sinceramente
 que las diferencias entre Galicia y Portugal son secundarias y a la postre ven-
 drán a unirse, como los vascos peninsulares como unos con los vascos atlánticos, y los
 catalanes con sus hermanos ultrapirineos. Si fuéramos de una nación o un hecho
 vivo y humano la diferencia nacional entre dos pueblos, yo creo que uno que hace tiem-
 po me llamó poderosamente la atención; cuando un viajero atraviesa la meseta castellana
 para acentrarse después en los valles vascos, no es el paisaje ni el clima opuestos lo
 que más le sorprende, porque son hechos físicos; no es sin embargo la radical con-
 posición entre los pueblos españoles apiñados en la llanura de Castilla y los caseríos vas-
 cos desparramados por la sierra. Ellos son el mejor exponente de los caracteres nacio-
 nales que hicieron historia; el vasco se siente fuerte y libre, o cuando en el caserío,
 no teme al vecino porque jamás pensó en atacarlo; el español, galés, el catalán,
 tiene miedo a la soledad y necesita agruparse, porque teme al invasor, y no sólo porque
 en cada castellano existe otro invasor latente. En la historia de los pueblos. Es el
 Cid cabalgando por la llanura erizada de castillos, y es Juan Zúñiga enterrando su "ce-
 pata" de guerra en el tronco del Arbol Malato. Al fin y al cabo, la historia de España

es una sucesión de guerras y caudillos militares. Y su característica peculiar es la falta de intransigencia...>

<Eluzkai fue, es y seguirá siendo, una nación perfectamente válida. Y hoy es una nación perfectamente consciente de sus derechos, que reclama con fe y con fe en el porvenir. Ni o sea junto afirman con razón los catalanes y muchos gallegos. Y esta realidad viva no puede ser acallada con marchas militares ni con pelotones de ejecución. Es una realidad que necesita soluciones prácticas. ¿Cuál para esta solución práctica? Una tan sola; el reconocimiento de la plurinacionalidad dentro de la península; llámese ésta Iberia, llámese España. Mientras los imperialistas españoles se cierran a la boca y no envíen soldados y carabinieri, el vaso vasco se romperá contra la unión española y pedirá la independencia que tiene plácet al cielo. Si algún día los imperialistas españoles reconocen la nacionalidad vasca y quieren tratarla de igual a igual, para llegar a un lazo común basado en intereses comunes, podrá establecerse en la península ibérica una sólida estructura política, que lleve y produzca un país. Esta solución que, a no dudarlo, abarcaría fácilmente a los gallegos, no le repugna a nosotros, ni a los catalanes, ni a los gallegos; repugna a toda España. Si tras España se identificara con Castilla, mientras orienta sus destino, la sombra del Siglo de Oro, Torquemada, mientras ignoran la realidad humana señalada y quieren unificar la península con férreas riendas empuñadas desde Madrid, podrán vencerlos, podrán matarnos, pero no habrá solución. Sólo habrá solución en el juego de igual a igual, en el reconocimiento mutuo, en el juego de los intereses comunes. Sólo si se logra esa armonía federativa, existirá la unión política peninsular, que entonces podrá llamarse España o Iberia...>

Por la no trabada, s'hi publicava la forma para d'un treball WUUUU sobre el títol las reivindicaciones de la nueva Catalunya. Després de parlar de la possible reivindicació del contingut de l'art. 171tatut plebiscitari amb punt de partida, es plantejaven el problema del règim transitori i del període constituent. I deia:

<<Reconociendo la continuidad de las instituciones populares de Cataluña - Parlamento y Presidencia - no por eso los catalanes nacionales dentro y fuera de nuestro país, consideran que este reconocimiento pueda significar la vuelta al pasado estatutario.

Y el propio Gobierno provisional de Cataluña en el exilio, interpretando la voluntad del pueblo catalán, así lo afirmaba también en su primera Declaración Política, cuando decía: "Declaramos desde ahora, que sólo un Gobierno de Cataluña de amplia unidad nacional estará calificado para promover, en su día, la manifestación de la voluntad popular de Cataluña, sea el que fuere el procedimiento democrático en que le sea dable expresarse. Nuestro pueblo habrá de ser consultado y habrá de decidir sobre el futuro de Cataluña, tanto por derecho natural que no prescribe, a pesar de las persecuciones, como porque tiene conquistada y reconocida la cualidad de la propia decisión y porque, finalmente, se la concedieren todos los principios democráticos proclamados desde la Carta del Atlántico hasta la Conferencia de Postdam, fuentes de derecho internacional. Cataluña, su gobierno, desautorizaría y combatiría cualquier solución impuesta que no se incline ante este derecho e presinda de la forma republicana."

Aquesta Declaració havia estat feta pel Govern provisional que presidia Josep Irla. «La reivindicación plena - continuava dient jo - de los servicios de Cultura, Finanzas, Economía y Orden Público, planteada por nuestro Consejo Nacional de la Resistencia interior, implica una superación evidente del Estatuto que fue otorgado a los catalanes por las Cortes Constituyentes de la segunda República Española; y significa, por lo tanto, la entrada a un nuevo período constituyente en el cual lo sea posible a Cataluña y a los demás pueblos hispánicos ejercer su derecho de autodeterminación. Catalanes, vascos y gallegos estamos plenamente de acuerdo en que los pueblos hispánicos deben estructurarse en régimen federativo o confederal, voluntariamente, pactando en igualdad de condiciones con los pueblos de lengua castellana. En Cataluña, en Euzkadi, en Galicia, estamos convencidos de que la inmensa mayoría se pronunciará por el sistema federativo. Las nacionalidades de la periferia hispánica saben que solamente así podrá establecerse un verdadero régimen de convivencia, democrático de verdad, para iniciar una nueva era de auténtica fraternidad entre los pueblos libres de la península ibérica. Para el régimen transitorio y constituyente de Cataluña, como para el régimen provisional que tendrá que establecerse en todas y cada una de las distintas nacionalidades que integran hoy el Estado español, los respectivos gobiernos provisionales, en-

cargados de restablecer las libertades ciudadanas, tendrán también que velar por la estricta aplicación de una justicia severa contra los fascistas y sus principales colaboradores y preparar las condiciones para ir, lo más pronto posible, a la consulta popular. Estos gobiernos provisionales, aun siendo de unidad nacional, no podrían llevar a cabo su cometido si no contasen con el respaldo popular de dentro y fuera del país. Es por ello que se propugna en Cataluña la constitución de una Asamblea Consultiva integrada por los Diputados del último Parlamento Catalán y por representantes de todos los partidos y organizaciones que han luchado y luchan por las libertades de nuestro pueblo. Una Asamblea Consultiva que dé amplio apoyo al Gobierno provisional y colabore en el establecimiento de la legislación del régimen transitorio y constituyente. Siendo insuficiente el número de Diputados en funciones para que sus acuerdos tengan fuerza legal y siendo también evidente que el tiempo transcurrido desde su elección y lo que ha ocurrido en nuestro país y en el mundo exigen nueva consulta a las generaciones de la guerra y la postguerra, la Asamblea Consultiva que se propugna vendrá a resolver todos estos problemas de manera satisfactoria y permitirá enlazar la expresión de la última voluntad democrática de nuestro pueblo con la voluntad de las nuevas generaciones y de la vida de la Cataluña libre de mañana. Sería absurdo pretender que los Gobiernos provisionales de la República y de las llamadas "regiones" autónomas, limitasen su acción a lo que autoriza la letra de la Constitución y de los Estatutos. El propio Gobierno provisional de la República en el exilio, lo ha reconocido en su declaración política ante las Cortes reunidas en México al decir: "El Gobierno, comprendiendo que la realidad ha de repararnos una etapa primera anormal y transitoria, comienza desde ahora sus trabajos para fijar de común acuerdo las normas especiales que deberán regir en esa etapa". Por lo tanto, el Gobierno de la República y los Gobiernos autónomos de común acuerdo, establecerán las normas especiales por las cuales ^{señalarán} ~~señalarán~~ que actuar durante el período provisional e constituyente. Y hay que esperar que la incorporación del Presidente del Consejo de Galicia en el Gobierno ampliado de la República y la creación en México de la Comisión de Estatutos, habrá de permitir a la nación hermana de Galicia actuar en el mismo plano de libertad y de reconocimiento de su personalidad que gozan Cataluña y Euzkadi. Es inútil que se empeñen en cerrar los ojos a la realidad los que

se aferran a un pasado legalista estricto, sin un más allá. Volver al pasado, como si nada hubiera ocurrido en nuestro país y en el mundo, sería vano empeño. Los luchadores de la resistencia interior de todos los pueblos hispánicos, podrán aceptar como punto de partida el contenido democrático de la Constitución de 1931 y de sus leyes complementarias, pero es evidente que no están dispuestos a un retorno puro y simple a un pasado, a todas luces insuficiente para satisfacer los deseos de libertad individual y colectiva de nuestros pueblos y también insuficiente para satisfacer las ansias de progreso político, económico y social que caracteriza a la generación actual de los pueblos liberados de Europa y el mundo. Y siendo obligadas las consultas populares en los distintos pueblos hispánicos, siendo indispensable establecer un régimen de convivencia sobre nuevas y progresivas bases que hagan fuerte y duradero el nuevo orden republicano peninsular, resultan inadecuadas y antipopulares las iniciativas plebiscitarias que defienden algunos significados políticos españoles, siendo republicanos o socialistas, defendiendo como intangible el texto constitucional y de los Estatutos de Autonomía, ofrecen a los monárquicos y a los enemigos del pueblo, la posibilidad de convivir con los demócratas de siempre. Puesto que las elecciones que tendrán que efectuarse en los distintos pueblos hispánicos tendrán el noble carácter de constituyentes y plebiscitarias, entonces se verá si cuentan con fuerza los monárquicos y reaccionarios, hasta hoy colaboradores del franquismo falangista. El resultado de las elecciones constituyentes en Cataluña, en Euzkadi y en Galicia y en los pueblos de lengua castellana marcará el comienzo de una nueva etapa de verdadera libertad para los hombres y para las nacionalidades varias, llamadas a hermanarse por su libre voluntad en una confederación hispánica republicana y democrática, precursora de la confederación de pueblos ibéricos, dispuestos a impulsar la constitución de la Unión Latina, parte integrante de la gran Europa o Unión Europea y eslabón de la confederación mundial de pueblos libres.>>

Aquesta modesta aportació nostra era datada a la ciutat de Mèxic, el mes de maig de l'any 1946.

Per una Comunitat Ibèrica de nacions

Tal com hem vist en el capítol dedicat al Consell Nacional de Catalunya, Carles Pi i Sunyer, així que es va assabentar de l'assassinat de Lluís Companys, es va fer seua la bandera de la superació de l'Estatut d'autonomia i seguint també l'exemple del President desaparegut va establir una aliança política amb els nacionalistes d'Euzkadi, el màxim representant dels quals a Londres era Manuel de Irujo, home de confiança del President Aguirre i membre del Consell Suprem del Partit Nacionalista Euzkadi.

L'Estatut d'Autonomia del País Basc havia estat aprovat cuita-corrents per les Corts republicanes espanyoles amb data del primer d'octubre del 36, pocs mesos després d'haver esclatat la nostra guerra.

La posició dels màxims representants de Catalunya i Euzkadi coincidia en tot i per tot respecte a la superació dels règims autonòmics que ens havien imposat els socialistes i republicans espanyols.

La majoria parlamentària republicana-socialista espanyola a les Corts de Madrid coincidia amb la definició que Manuel Azafia havia fet de l'Estatut de Catalunya tan bon punt es va donar per acabada la discussió, quan deia: "Nació los Estatutos de la Constitución como nacen de un troco las extremidades, cuando la Constitución caiga o se reformen sus artículos 14 y 15, los Estatutos caerán o se modificarán."

Els Estatuts, doncs, no eren peces independents de la Constitució sinó uns simples apèndixs. I catalans i bascos estàvem sotmesos a la voluntat forastera.

Contra aquest criteri centralista, s'aixecava el Partit Nacionalista Euzkadi, un cop a l'exili, afirmava que la seva conducta i disciplina política serien orientades amb plena independència dels espanyols. I per això, l'any 1940, de París estant, la Ligue International des Amis Basques, en nom del President Aguirre va oferir al govern fran-

ces ~~relacions polítiques internacionals~~ la prestació de serveis dels afiliats al partit, durant tot el temps que calgués o que durés la guerra contra els països de l'Eix. I a la fitxa individual dels que s'aforien, es deia que el militant era de nacionalitat basca i no pas espanyola. Pel que fa als nacionalistes bascos exiliats en terres d'Amèrica sobre el cas dels que van anar a parar a Xile, on hi havia, en funció d'ambaixador d'Euzkadi, Pedro de Arechbala. I aquest representant del Govern del Front Popular feia signar a tots els compatriotes que es volien acollir a la promoció oficial basca una declaració que traduïda al català, deia així: "Reconec l'existència de la Ració Basca sota la denominació d'Euzkadi, amb els drets i deures inherents a la present declaració, i em comprometo a seguir les instruccions que sobre política i conveniència general basca dicti la Presidència d'Euzkadi i sobretot el delegat a Xile." Tot i la fama de separatistes que tenien bon part dels catalans de l'exili, mai no havíem arribat a tant perquè els nostres governants pensaven molt diferent dels bascos.

Manuel de Irujo, des de Londres, va fer públic un projecte de Constitució de la República Basca que deia coses com aquestes: "El President de la República haurem de jurar defensar la unitat i la llibertat nacional d'Euzkadi; l'article primer del títol preliminar, deia textualment: "Euzkadi, la Ració Basca, es constitueix en Estat sota el règim d'una República Democràtica. La República és un Estat integral compatible amb l'autonomia de les regions i dels municipis..." L'art. 5 del títol primer, deia: "El territori basc és l'integrat per l'històric Regne de Navarra, i per les regions de Navarra, Biscaia, Guipúscoa, Alaba, Rioja, Montcayo, Alt Euzkadi, Bearn i Alt Aragó. Els seus límits són: al Nord, els Pirineus i el golf de Biscaia; a l'Est, el riu Gállego; al Sud, l'Ebre fins a Gallur i la divisòria de les aigües entre les conques de l'Ebre i del Duero a partir de Montcayo a tota l'extensió de les seves vertents; i a l'Oest, el Cap Ajo o Peña Cantàbrica." Com veureu, era tot un programa de reivindicacions territorials, mentre els catalans/del temps de la Mancomunitat i de la Generalitat mai no es van recordar de reivindicar el territori de l'anomenada Catalunya aragonesa, integrada pels municipis de la comarca de la Matarranya, Baix Cinca, Llitera,

Baixa Ribagorça i Alta Ribagorça, amb un total de 33 pobles.

L'acció conjunta de catalans i bascos en el camp internacional - que uns i altres teníem volat per tractar-se d'activitats exclusives del Govern republicà espanyol -, es va iniciar amb el document que van lliurar al Ministre de Relacions Exteriors de la Gran Bretanya el dia 16 de gener de 1941.

El Consell Nacional de Catalunya, presidit per Carles Pi i Suñer, i el Consell Nacional d'Euzkadi, representat per Manuel de Irujo van lliurar una declaració conjunta que deia:

"Els Consells Nacionals de Catalunya i Euzkadi, tot reafirmant la sinceritat de les seves aspiracions nacionals, fonamentades en la realitat de la nacionalitat catalana - Països de Llengua Catalana (de la Península i Illes Balears) - i de la nacionalitat basca - territoris compresos a la històrica Corona de Navarra -, el dret dels quals és independent de contingències polítiques o sistemes de govern. Aquestes dues nacions tenen el dret inherent d'autodeterminació, sense altres límits que els establerts per la seva pròpia voluntat lliurement expressada o els que es derivin de convencions/internacionals i veurien amb satisfacció qualsevol intent que es fes en aquest sentit."

Telesforode Monzon, membre del Govern d'Euzkadi a l'exili, i destacat poeta nacional basc, va prendre part en un acte celebrat a Mèxic/i, ^{durant la segona Guerra Mundial} entre altres coses, va dir:

"Catalans i bascos van establir la seva identitat de propòsits i van convenir públicament un compromís verbal d'ajut mutual per a fer valer en la nova organització d'Europa que sorgeixi de l'actual guerra els seus respectius drets d'autodeterminació com a pobles lliures, federats o separats dels pobles espanyols." I el mateix conseller Monzon del Govern Basc a l'exili, després de tributar un fervorós homenatge a les figures dels dos presidents catalans Francesc Macià i Lluís Companys, va declarar:

"Una manera autoritzada, ofereixo als catalans l'ajut del President Aguirre, del seu Govern i del poble basc per aconseguir la independència de la pàtria catalana i, a la vegada, de la pàtria basca."

A més a més, el President Aguirre, acompanyat de quatre dels seus Consellers del Govern d'Euzkadi, va anar en un acte públic, celebrat a Nova York, una declaració que,

entre una pila de coses més, veia:

"La política futura del Govern provisional del País Basc, tenint en compte les actuals circumstàncies, està obligada a reconèixer l'existència d'un posició provisional d'actuació, en el qual no compten per a res la constitució de la República i l'estatut Basc, ^{només} peces jurídiques catalanes que/poden servir com a punt de partida per a una entesa però mai com una obligació. Aquesta política futura del Govern provisional del País Basc té els seus fonaments en el sentiment del poble basc i en el mandat de la sang. La manera de portar-la a cap implica un acatament general al Govern d'Euzkadi, un acatament que exigeix la prèvia autorització de l'esmentat organisme per a l'exercici de qualsevol funció, càrrec o compromís polític exercit per bascos dintre o fora de l'àrea territorial de la regió autònoma. El Govern provisional del País Basc es reorganitzarà, substituint les persones que per dimissió o mort han deixat uns càrrecs vacants que no depenen de disciplines o partits polítics bascos. El Govern provisional del País Basc ha examinat amb just diversos informes que demostren la força ascendent dels moviments nacionals de Catalunya i Galícia, amb les representacions dels quals aspira a establir el més ràpid i eficaç acord o entesa al servei dels interessos que li són comuns. El Govern del País Basc considera que Navarra té^{el} dret indiscutible d'aspirar a la llibertat i també de poder decidir sobre la seva incorporació a la unitat basca. Infortit per l'opinió unànime de la voluntat nacional, el Govern provisional proclama el dret del poble basc a tenir un govern propi i a exigir el respecte degut a la voluntat nacional lliurement expressada, mentre es dedica a l'estudi dels expedients administratius i es preocupa d'altres problemes, entre els quals hi ha l'organització de l'exèrcit i de les altres forces armades..."

I de cara a preparar les condicions que, el dia de demà, podrien possibilitar la lliure convivència de ^{les} diverses nacionalitats que integren ^{la península ibèrica,} ~~l'actualitat de l'espai~~ el portuguès Arnaldo Cortesao, l'espanyol Ilis Araquistáin, el basc Juan I de Irujo i el nostre Carles Pi i Sunyer, tots ells acollits a l'hospitalitat d'Anlaterra, van decidir crear una Comissió Pro Comunitat Ibèrica de Nacions, la missió immediata de la qual seria l'estudi de la situació ~~actual~~ dels respectius països sotmesos a règims totalitaris, les perspectives d'alliberament de portuguesos, espanyols, bascos i catalans i l'establi-

ment de les bases d'una futura confederació de les cinc nacions peninsulars. Aquesta Comissió es va reunir a Londres el dia 20 de desembre de 1944, després d'una magnífica conferència que va pronunciar el doctor Arnan o Cortesao, ex Director General de Colònies de la República de Portugal.

Manuel de Irujo, -a qui vau tenir ocasió de conèixer i tractar en diverses circumstàncies del nostre exili, tenia set anys més que jo i sempre em va tenir moltes consideracions, -va publicar a Buenos Aires un volum titulat La Comunidad Ibérica de Naciones (Editorial Vasca "Ekin", 1945), en explicava en una llarga introducció els punts de vista exposats pels quatre ponents sobre les nacionalitats/que tractava de confederar per mitjà d'un pacte establert en plena llibertat i en igualtat de condicions, independentment de l'extensió territorial i de la població de les nacions pactants. Galícia, en aquells moments, no tenia representació oficial a la Gran Bretanya però era tinguda en compte pel dia de demà.

Irujo, deia: "Portugal, Galícia, Catalunya i Euzkadi són vistes amb criteri espanyol clàssic, com a regions d'Espanya, independentment la primera per atzars de la història, i la resta integrades en la nació espanyola, en la qual, segons frase coneguda, representen la variedad dentro de la unidad. Per als portuguesos, gallegos, catalans i bascos, animats de sentit nacional, aquelles són nacions diferents, tant si es tracta d'ibèriques, hispàniques com peninsulars, ^{son si} i disfruten de vida política separada o formen part del territori espanyol. Encara que el portuguès sigui per a Salvador de Madariaga i d'acord amb el criteri clàssic un español con la espalda vuelta a Castilla y los ojos en el Atlántico, "Avui - diu Inis Araquistain - cap espanyol amb sentit comú no pretén ni tan sols discutir la nacionalitat portuguesa, que en tots els dominis del pensament i de l'acció, ha demostrat fins a l'extrem els seus títols a la independència, tan legítims com els de la nació més il·lustre i definida." «Galícia, la cultura i la geografia - continua Irujo - apropen Galícia a Portugal tant com la història les separa, unint-la a Espanya, però sense desnaturalitzar aquelles característiques permanents, posades de relleu en testimonis literaris que no desapareixen en el transcurs del temps i que ofereixen un trassumpte viu de la realitat actual de les terres gallegues. Catalunya, el poble renascut a l'edat mitjana sota l'imperi carolingi, la

potència mediterrània, mercantil pel seu esperit comercial i polític amb la monarquia aragonesa, la de Verdaguer i Maragall amb la seva esplèndida realització literària, la de Macià i Companys, que tan persistent manifestació ha fet en els nostres dies de la seva forta personalitat política; tant si l'anomenem regió com nació, espanyola o ibèrica, és un fet tan evident que no el pot negar ningú i menys encara en nom d'Espanya, la vida política de la qual s'ha vist perturbada durant molts anys per no haver resolt satisfactoriament el problema català. La cultura basca i el reflex d'una civilització pre-ària, com ho és la seva raça i el seu idioma, mentre la resta, amb la seva població i la llengua, són el producte elaborat durant segles per la barreja dels primitius pobladors de la península, des dels romans fins als àrabs..."

A continuació, Irujo parlava dels camins de la solidaritat de pobles i nacions, dient: "El món camina cap el que en podríem dir l'Estat internacional. És lent i pesat caminar cap aquest objectiu no és l'obtenció d'una sola nació, ni d'una doctrina, ni d'un interès econòmic; ni correspon a una època determinada de la vida humana. L'home desitja, a través de la història, que els grans problemes que afecten als drets de la persona humana, a la pau i a la col·laboració internacional, tinguin garanties i que no depenguin dels afanys dels poderosos - homes, pobles o classes socials -, ni de les val·leïtats d'un tirà, ni dels contractes econòmics. Les bases inicials de l'associació de pobles per al desenvolupament del dret i per assegurar la pau justa i duradora, ja es troben en el segle XVII en el domini basc Vitoria. Les seves lliçons van arrelar en l'esperit de la seva raça, i ^{les} s'aplica en la seva obra titulada Relectio de Indiis a la població indígena del Continent Americà. La llibertat, de suprema de l'home després de la vida, no pot ser condicionada per motius religiosos ni racials, no pot dependre de la grandesa d'una nació ni de la seva extensió territorial. Tots els pobles, sense excepció, com tots els homes, han estat creats per a ser lliures i tenen el deure de desenvolupar, en règim de llibertat, llur solidaritat. El pare Vitoria nega el dret de conquesta i el poder temporal atribuït en el seu temps al Papa. Com aplicació a la solidaritat afirma el dret dels pobles a establir comunicació i comerç entre ells i a través dels seus respectius territoris; reconeix la necessitat d'una tutela internacional i no pas el domini sobre els po-

bles salvatges, per tal de garantir el respecte seguit del dret de gentes, la llibertat religiosa i la protecció de les minories. En la seva Relectio de Juris Belli inicià un avanç sobre ~~el~~ la doctrina de Sant Agustí i declarà que la guerra és justa quan es fa en defensa pròpia per a rebutjar un atac perpetrat contra la persona i els béns i drets materials o espirituals d'una nació, atemptat o grup que exigeix la reparació del dret conculcat, que justifica l'ús de la força, quan el procediment pacífic no produeix resultats satisfactoris. Afirmà la il·licitat de la guerra religiosa i condemna tots els capricis o ambicions imperialistes que es traueixen en fetes bèl·lics..."

Després es dedica a l'anàlisi de la possible solidaritat possible. Diu:

"El món camina cap a la vida federativa que, en essència, no és altra cosa que una forma jurídica de solidaritat internacional. I aquesta orientació no neix avui sinó que ja ens ve de segles enrera. Quan la humanitat patí un cataclisme ^{(de les} ~~com~~ inents proporcions de la monstruosa guerra que encara es fa en pacífic, reacciona contra les causes que l'han provocat. Per això, el signe de l'hora és la solidaritat i la seva orientació política la federació, sigui com sigui la manera de designar-la. La Península Ibèrica no pot ésser una excepció en aquest moviment. Per això fou la crida a favor de la Comunitat Ibèrica de Nacions, recollint les paraules del portuguès Armando Cortesao, pronunciades el dia 16 de desembre de l'any passat, que va trobar una bona acollida entre el públic que omplia la sala de conferències de Fuzko Etxea. I per a donar curs a la seva proposta ha estat creada aquesta Comissió pro Comunitat Ibèrica, a Londres."

La iniciativa d'aquells quatre exiliats a la Gran Bretanya i dels seus col·laboradors immediats va tenir repercussions ^{extra} continentals i des dels Estats Units i Amèrica fins al Brasil a tot arreu on hi havia antics residents i refugiats polítics de la nostra guerra va despertar un gran interès. Els nacionalistes gal·lecs no van poder tenir representació en aquella comissió de Londres perquè la majoria dels refugiats i exiliats procedents de la Galícia ocupada per les forces armades del franquisme havia anat a parar a la República Argentina i, en aquelles circumstàncies de guerra, no hi va poder acudir. ^{també hi} Allà van anar a parar gal·lequistes nacionals il·lustres com Armando Rodríguez Castelo i altres nacionalistes com ell que de seguida van formar part del Consell de Galícia: Antoni Alonso-Rios i Ramon Suárez-Vicalle, ex diputats a les darreres Corts de la República.

Les conferències de Cortesao, Irujo, Araquistáin i Pi-Sanyer es van donar a l'estatut de Acción Republicana Española, a Londres. Després, la Junta de Cultura de Euzko-Luzoa, també de Londres, va organitzar una lliçó setmanal sobre el mateix tema: Pro-Comunitat Ibèrica de Nacions.

En constituir-se la Comissió, el socialista espanyol Luis Araquistáin va fer remarcar que el seu partit - Partido Socialista Obrero Español - ja havia promulgat les idees federals i constava en els seus Estatuts.

Sí. Als Estatuts del P.S.O.E., aprovats en el Congrés de l'any 1919, a proposta del nostre Manuel Serra i Loret, que aleshores militava a l'esmentat partit, es va fer constar el següent: El Partido Socialista Obrero Español considera necesario, para realizar su aspiración, obtener las siguientes medidas políticas y económicas: Confederación Republicana de las nacionalidades ibéricas, reconocidas a medida que vayan teniendo invariablemente un desarrollo suficiente, y siempre sobre la base de que la libertad no entrañe para sus ciudadanos merma alguna de sus derechos individuales ya establecidos en España y de aquellos que son patrimonio de los pueblos civilizados. I l'any 1944, la Comissió Executiva del P.S.O.E. confirmava al Comitè Central Socialista d'Euzkadi que "reconocia el dret d'autodeterminació" del poble basc per considerar que estava capacitat per a regir-se per ell mateix, d'acord amb el règim que s'establiria per a la Confederació Republicana o de Repúbliques Ibèriques.

Assistia a la reunió on era tractat el problema un basc anomenat Angel de Aquirreche que era del boei de País basc que avui pertany a França; anava amb l'uniforme de la marina francesa i quan Araquistáin va dir que no tenia cap inconvenient que es parlés d'una Comunitat Ibèrica de Nacions (o de Nacions Peninsulars), va aclarir una cosa que considerava molt important; i ho era de veritat: va dir que pel que feia als bascos, que actualment són súbdits francesos, no era pas igual una cosa que l'altra. Ell preferia que es parlés ibèrica perquè d'aquesta manera hi podien entrar ells, el dia de demà o qualsevol; menys que si es feia peninsular en podien ser exclòs amb qualsevol pretext. I això també afectava als catalans de Rosselló o de Catalunya-nord.

Però el socialista espanyol Luis Araquistáin, quan el dia 20 de desembre del 44 es va celebrar la primera reunió del ple de la Comissió, va dir que la Comissió Exec-

cutiva del seu partit li havia dit que proposés un canvi en el títol de l'organisme d'aliança i que se'n digués Comunitat Hispànica o Nacions i no Comunitat Ibèrica...

Sort que Manuel de Irujo va ser amatent a rebutjar la proposta amb un argument de pes quan va dir que si es parlava de Comunitat Hispànica o Espanyola, Portugal no en volaria saber res, com era natural. I com que Irujo també tenia tota la raó i no va confirmar Cortesao, es va tancar la porta de cop a la proposta espanyolista del PSCL.

Les discrepàncies, però, no havien acabat. Perquè l'endemà matí ix Araguín, separadament acatant amb molt de gust un acord de l'Executiva del seu partit, va dir NO a la suggerència que havia fet Irujo d'incorporar a la Comissió un comunista per a comprometre els principals sectors polítics de l'exili. I el socialista espanyol deia: "La col·laboración comunista haría sospechosa e inadmisible el proyecto a los ojos de los aliados británicos de Portugal, por entender unos y otros que una Unión Ibérica, elaborada con el concurso y el concurso de los comunistas, sería, en realidad, tarde o temprano, una sucursal de la Unión Soviética y, antes que eso, a mi parecer es preferible seguir desunidos. Por eso, yo no podría colaborar en el Comité con ningún comunista sujeto a la disciplina de Moscú..." I la cosa va acabar així: sense comunistes.

Seguidament es va entrar a tractar de com s'havia d'iniciar l'acció conjunta. Es va proposar al portuguès Cortesao com a ponent d'un projecte de Consell Superior Ibèric. El portuguès era ben triat com a ponent del tema perquè no podia ser sospitós d'espanyolisme i perquè havia donat proves d'ésser un iberista convençut.

La ponència de Cortesao proposava que el dit Consell fos integrat per tres portuguesos, tres castellans, dos catalans, un basc i un gallec, segurament tenint en compte la importància de les colònies portugueses d'aquell temps i el nombre d'habitants d'Espanya, Catalunya, Euzkadi i Galícia.

Creo que val la pena de transcriure la proposta del portuguès Cortesao perquè ens pot servir el dia de demà:

"El Consell Superior Ibèric estaria compost de tres membres portuguesos, tres castellans, dos catalans, un basc i un gallec; aquí s'elegerien entre ells un President, que tindria vot de qualitat; els membres del Consell, tant els efectius com els suplents serien elegits per períodes de cinc anys i qualsevol membre podria ser reeligit; els

membres del Consell serien elegits per un ^{les} mínim a dues terceres parts dels vots dels
 respectius parlaments nacionals ~~representants~~ (diputats i senadors en sessió conjunta quan
 hi hagi dues cambres com hi havia aleshores a Portugal). En el cas de Castella, per no
 tenir parlament propi, l'elecció seria feta entre els membres dels Cortes; l'elecció
 podria recaure en membres de cada parlament nacional com en individus estranys a ell. Un
 parlament ^{aví} elegit per al Consell Suprem Ibèric podria la seva acta en el parlament res-
 pectiu. Els membres del C.S.I. no podrien exercir cap altre càrrec públic o privat du-
 rant la vigència del seu mandat; El Consell designaria un ~~secretari~~ ^{secretari} general i dos ~~sots-~~
~~secretaris~~ ^{secretaris} generals, i tots tres sempre haurien de ser de nacionalitats diferents; por-
 tuguesa, castellana, catalana, basca & gallega; El primer ~~secretari~~ ^{hc} seria per
 un període de vuit anys. D'aquesta data en endavant el ~~Secretari General~~ ^{hc} seria per sis
 anys. Inicialment, un dels dos ~~sots-secretaris~~ ^{sots-secretaris} generals seria nomenat per un termini de
 set anys i l'altre per quatre; Després d'aquesta data serviria per sis anys. El ~~Secre-~~
~~tari~~ ^{Secretari} General només podria ser reelegit dues vegades; els ~~sots-secretaris~~ ^{sots-secretaris} generals podrien
 ser reelegits dues vegades en el càrrec o nomenats per ocupar el lloc de ~~secretari~~ ^{secretari} ge-
 neral; La Secretaria General del C.S.I. disposaria de les següents Direccions Generals:
 I. Central, que en faria càrrec de les relacions del C.S.I. amb els diversos governs
 ibèrics, el servei propi coordinador de la Secretaria General a l'empament del Consell.
 II. Afers interns: administratius, polítics, religiosos, altres i reformes socials. III.
Afers exteriors. IV. Educació i Cultura. V. Finances. VI. Economia: Comerç, indústria,
 mines, agricultura, irrigació, pesqueries, etc. VII. Comunicacions: Terrestres, maríti-
 mes, aèries, fluvials i postals. VIII. Militars: Exèrcit, marina, aviació. IX. Colònies
 X. Propaganda: Impresa, ràdio i cinema. En els seus inicis, almenys, la principal funció
 de les Direccions Generals, sobre l'acció orientadora del Consell i coordinadora del Se-
 cretariat, seria la d'estudiar, plantejar i informar sobre assumptes d'interès comú. El
 Secretari General seria l'element de contacte entre les Direccions Generals i el Consell
 que en sessió resoluria sobre tots els assumptes, podent nomenar al President un o més
 Ponents entre els membres del Consell per a cadascun dels casos que en fés convenient.
 El Secretari General o en el lloc seu, un dels ~~sots-Secretaris~~ ^{sots-Secretaris} generals, assistiria a

les sessions del Consell, quan aquest ho decidís el contrari. Si no s'havia dels altres
 funcionaris superiors del C. S. I. seria fet pel Consell a propòsit del seu reunió general.
 qualsevol funcionari, àncora el propi Secretari General, podria ser suspès del seu càr-
 rec pel Consell. Aquesta suspensió, en el cas de tractar-se del Secretari General, hauria
 de ser dels Secretaris Generals i Directors Generals no és es podria fer per acord de les a s ter-
 ceres parts, altrany, dels vots del Consell. El Secretari General podria què , con a
 regla general i si fos possible, les diverses nacionalitats de la península, esquit-
 sin representades entre les diverses categories de funcionaris del C. S. I. en nombre pro-
 porcional aproximat a les poblacions respectives. A costat del C. S. I. funcionaria un
 Tribunal Suprem i únic el qual, quan fos necessari, decidís o emendaria en certa ca-
 sos de divergències, entre els governs de les nacionalitats ièriques. Les seves funcions
 s'augmentés
 s'augmentaria a mesura que ~~augments~~ ^{augmentés} el volum d'actes d'informe del C. S. I. Dotes
 les nacionalitats ièriques estaria representades entre els jutges del Tribunal Suprem,
 els quals haurien de fruitar de la màxima independència possible. El nombre de jutges,
 el nomenament i títols, les relacions amb el C. S. I. i els altres governs ièriques, etc.
 seria n objecte d'estudis posteriors. El C. S. I. seria al.la in el un consell convenient i
 apropiat, tan apropiat com fos possible de les cinc capitals i èriques. Quant lo el
 via neutralitzat o eliminat que passaria a l'a central ió directa i exclusiva del C. S. I.
 El més aviat possible se la instal.lada, a la central del C. S. I. A central central central central
 propietat, la central podria ~~central~~ central central central central central central central central
 sigui. El presupost del C. S. I. seria esta central central central central central central
 finances i, després d'aprovat pel Consell, les quotes serien de central central central central
 diverses nacions o Estats ièriques, proporcionalment a llurs respectives poblacions. El
 castellà i el portuguès, indistintament, seria central central central central central central
 C. S. I. seria central central central central central central central central central central
 però absolutament independent d'ells. Està ièria tots els central central central central
 formularia les seves propostes i les presentaria als governs o parlaments de cada na-
 tionalitat, central central central central central central central central central central
 qualsevol modificació sobre cada cas. L'evolució de les seves funcions seria

la conseqüència del progrés que s'anés assolint en el camí vers l'objectiu final: l'establiment d'una Comunitat o Confederació Ibèrica.

De pré a establerta la democràcia - deia Combes - a Espanya i Portugal, caldria crear una Comissió, representativa de les cinc nacionalitats ibèriques, que procurés una vitalitat al projecte. I Manuel de Irujo va ser el primer a presentar una ponència titulada a "Esboç de bases per a un règim constitucional de la Comunitat de Nacions Ibèriques".

El primer article d'aquell projecte ja era tot un poema perquè establiria les bases de la personalitat sobirana de cadascuna de les cinc repúbliques nacionals: Espanya, Portugal, Catalunya, Galícia i Euzkadi. I, és clar, quan parlava de Catalunya volia dir els Països Catalans, els quals tindrien el dret de federar-se amb Catalunya o d'afiliar-se en la Confederació amb la respectiva personalitat perquè deixava la porta oberta a la integració de noves repúbliques ibèriques; reconeixia a cadascuna de les cinc repúbliques o Estats el dret a fer pactes i a mantenir relacions internacionals pròpies d'acord amb el que determinessin les respectives legislatures nacionals; preveia l'establiment de la respectiva doble nacionalitat, especialment de cara al comerç amb les repúbliques d'Amèrica que volguessin tornar a tenir la nacionalitat d'origen en tot mantenint l'optativa; les regions, províncies, partits judicials o municipis limítrofs entre dues de les repúbliques federades podrien canviar de situació, amb la qual cosa, Catalunya, per exemple podria recobrar la regió del Cinca que avui està subocinada entre les províncies aragoneses; l'ordre públic seria establert d'acord amb les facultats de cada una de les repúbliques, així com el manteniment de les corresponents forces de l'exèrcit; cada república tindria la seva pròpia bandera i podria encunyar la seva pròpia moneda dins el marc d'un règim comú que comportaria el canvi i l'ús del crèdit disponible; s'establiria el sistema del bilingüisme a tot el territori de la Comunitat a base de l'idioma respectiu i d'un dels dos majoritaris - el portuguès o l'espanyol -, i no es podria atorgar cap títol acadèmic ni exercir cap càrrec públic sense acreditar el coneixement dels dos idiomes; el de les relacions peninsulars i el de la nacionalitat de la república corresponent.

Pel que fa als òrgans de la Comunitat o Confederació es preveia: un Senat, format pels membres que lliurement designessin les cinc repúbliques, en proporció a la població respectiva; el President de la Comunitat de Nacions seria nomenat pels senadors i un nombre igual de compromissaris el seria per sufragi universal; l'Estat Major central es formaria en proporció de les forces armades de cada República Nacional; hi hauria un Consell d'Economia de la Comunitat format per vocals de les diverses repúbliques; un Tribunal de Garanties format per magistrats inamovibles d'un nombre igual per cadascuna de les repúbliques; i una Conferència de la Comunitat, anomenada pel President de la Confederació i els presidents de les diverses repúbliques, els quals es reunien quan els convocés el primer o bé quan ho demanessin dos o més dels presidents de les cinc nacionalitats.

I una altra cosa molt bona: el primer comitè de la Comunitat seria triat i es podria canviar per acord dels parlaments de les cinc repúbliques confederades.

L'aportació ~~AAAAAA~~ de Carles Pi i Sunyer, va ser ~~la~~ següent:

Va començar per dir que entre els pobles ibèrics el concepte de sobirania nacional de vegades es considera d'una manera massa exclusiva, absoluta i absorbent. Però si es té en compte que el món de demà, de caracter més universal, haurà d'aver forçosament cap a estructures polítiques establertes en zones més àmplies i que s'articulin per mitjà d'una graduació de sobirania, es comprèn que resoldre aquest problema amb encert i comprensió a la Península, constitueix el primer aprenentatge d'aquell supèrit internacional més ampli. I, a més a més, cal esperar que vindrà un dia en què els ibèrics arribaran al convenciment que aquesta mentalitat de la sobirania absoluta, mai liberal ni tolerant, constitueix la mateixa rol que porta als règims dictatorial.

Sobre la diversitat de llengües peninsulars, Carles Pi i Sunyer que podia semblar un inconvenient per a una estreta intel·ligència; en el fons - deia - és tot el contrari perquè tractant-se d'una realitat que és impossible negar, el millor camí per arribar a una intel·ligència és el respecte per a totes i, més encara, l'aprofundiment dels valors espirituals de totes elles. Solucions pràctiques al problema de la diversitat n'hi haurà tantes com es vulguin si no manca la bona voluntat. Es interès amb en aquet sen-

tit la idea exposada per Irujo sobre el bilingüisme; però no entès d'una manera tan decisiva perquè cada nació peninsular podria tenir la seua llengua oficial i es podrien suggerir disposicions legislatives i donar facilitats i fins i tot es podria anar al foment de l'estudi de les diverses llengües ibèriques.

Però que fa a les forces armades, deia Pi i Sunyer que la qüestió de l'exèrcit era semblant a la de la sobirania perquè també és un tema que exalta l'orgull nacional. Però també és una qüestió que, ben entesa, resultaria molt més avantatjosa tant en l'ordre interior com en l'internacional. En el primer cas perquè faria més difícil que fessin aprofitar les forces armades per a subjugar el país i en l'aspecte internacional perquè en una època en què les forces armades s'han de jutjar en les tres branques de l'exèrcit, marina i aviació i han de tenir al carrer tota una indústria potent que les no treixi, es comprèn que només amb l'acció ibèrica conjunta ~~per~~ la península podria constituir una quantitat apreciable en el sentit de forces armades, aquell mínim de força pròpia que la pròpia posició estratègica exigeix.

Un tercer tema conflictiu seria l'econòmic. Però Carles Pi i Sunyer no era pessimista perquè creia que amb tot i que les economies de les diverses nacionalitats peninsulars podrien entrar en competència, com que es podia arribar a una cooperació entre els diversos països ~~en~~ en lloc de fer-se la competència les economies ibèriques es podrien complementar en profit de tots.

Pi i Sunyer reconeixia que havia exposat el seu punt de vista d'una manera massa general o sintetitzada, potser influenciat per la lectura d'un article publicat en un periòdic del Brasil, signat per Thomàs Ribeiro de Azevedo que portava per títol Por uns espanyols e Espanhóis, que dedicava un cant a la independència de Portugal tot rebutjant implícitament qualsevol mena d'entesa amb Espanya perquè seria rebutjada per la gran majoria dels portuguesos, celosos de la seva actual independència i sempre malfiats del afany unificador dels espanyols.

Luis Araquistáin hi va dir la seva, especialment sobre el diccionari de Manuel de Irujo perquè li va semblar "el més allunyat de la norma que ell proposava". És clar, i ell, Araquistáin, veia les coses amb la seva mentalitat d'espanyol tot i que portava un common base com el del seu contraopinant Irujo.

Araquistáin va conèixer dient que trobava que el concepte de comunitat de nacions Ibèriques li semblava poc encertat perquè en via inspirat en una falsa analogia: l'analogia amb la Commonwealth o Comunitat de Nacions Britànica. I creia que aquesta era el producte de solen l'història i d'una peculiaríssima geografia. Per tant, segons l'intel·lectual socialista espanyol era intransplantable i inaplicable a altres pobles històrics amb geografia profundament diferent. A la Commonwealth britànica hi ha, per un costat, una unitat que, de fet i de dret, són nacions independents i sobiranes; amb armades, esquadres i exèrcits propis, fets irreconciliables per tant amb la idea de la Unió Ibèrica a què aspirem...

Per un altre costat - veia Araquistáin - en una part de la Comunitat Britànica hi ha territoris com Galles, que un altre temps va ser un principat quínta sobirà i com Escòcia, que va ser una nació independent i sobirana i que avui dia té un no menys lliuretat que la concedida per la República a les Regions Autònomes d'Espanya.

I afèria: Només en el cas que algun dia una o diverses repúbliques Americanes volguessin incorporar-se a la Unió Ibèrica, podria ser útil el concepte de comunitat per analogia amb la Comunitat Britànica; en tal cas caldria dir-ne Comunitat de Nacions Ibero-Americanes. Però encara estem lluny, i molt lluny, de la realització d'aquest somni.

El Sr. Baroja a troço deia que "després de crear, damunt del paper, la Comunitat de Nacions Ibèriques" l'impulsiu deductiva del seu objecte entenenent el problema lògicament a aquestes imatge i a les conseqüències: seran membres de la Comunitat les Repúbliques Nacionals d'Espanya, Portugal, Catalunya, Buzkaci i Galícia. Jo no prejudico els ideals implícits en aquestes paraules i, per tant, el respecte. Però la realitat històrica és que la Península Ibèrica només ha tingut fins ara dues repúbliques nacionals - Espanya i Portugal -; dues regions autònomes - Catalunya i Buzkaci - i una regió aspirant a ésser autònoma: Galícia. Partir del supòsit de cinc repúbliques Nacionals és, com dirien els anglesos, amo tot el respecte per al senyor Baroja, posar el cas davant del cavall o voler aixecar una casa començant per la teulada. La complexa realitat històrica no ados una a voler-se desnaturalitzar per a servir simples conceptes;

són els conceptes els que s'han de doblegar a la realitat en metafísica i en ciència, com en política. Molt sovint les paraules separen més que les coses. Treixem, doncs, les paraules normatives i anem a les coses unitives. Siguem inductius en lloc de deductius; empírics en lloc d'especulatius o doctrinaris. Comencem a construir pels fonaments."

Finalment, arribava a les següents conclusions:

"La immensa majoria dels espanyols veuria amb gust la Unió amb Portugal, però amb disgust si com a conseqüència prèvia haguessin de reconèixer la categoria de nacions independents, com ho és Portugal, a les Regions Autònomes d'Espanya. La majoria dels portuguesos començaria a veure amb disgust o almenys amb recel la unió amb Espanya, per raons que estan en la consciència de tots nosaltres, i fins i tot suposant que el dia de demà abandonés aquesta actitud, com desitgem i esperem, és probable o almenys possible, que els disgustés qualsevol ~~quantitat~~ equiparació en jerarquia nacional a les Regions Autònomes; aquesta és una qüestió psicològica que, com totes les altres, no podem resoldre a priori sinó d'una manera experimental, tantejant el terreny quan es presenti l'oportunitat. Per altra banda, tampoc no sabem, jo almenys no ho sé, si la majoria de la població de les Regions Autònomes espanyoles veuria o no amb gust que, per a mantenir el principi de les nacionalitats es posés en perill l'objectiu superior que interessa a la gran majoria: la Unió d'Espanya i Portugal. Aquesta també és una qüestió que només es podria resoldre prèvia una consulta popular a les Regions Autònomes..."

Van seguir unes observacions de Irujo a Araquistáin i una rèplica d'Araquistáin a Irujo quatre vegades més llarga que les observacions del nacionalista basc. I amb poques perspectives d'avinença es va tractar de fer una crida als portuguesos que, sota la dictadura d'Antonio de Oliveira Salazar, no havia pogut seguir els treballs dels quatre ciutadans ~~espanyols~~ refugiats a Londres.

Aleshores van pensar que la millor manera de guanyar temps era no discutir sobre un projecte sinó que cadascun dels quatre presentés el seu projecte de manifest adreçat a la democràcia portuguesa que vivia sota la tirania com hi vivia l'espanyola, la catalana, la basca i la gallega.

Cortésao i Pi Sunyer, presenten els seus projectes i proposen a Irujo que es demani a Araquistáin que ell també en faci un. I Araquistáin fa el seu. Finalment, Irujo presenta el que mancava.

El primer de març el 45 es va reunir el Consell de Nacionalitats Ibèriques i aleshores l'opinió discrepant va ser la de Carles Pi i Sunyer, el qual va demanar que al·lavors la discussió del text que ja donaven per bo Araquistáin, Irujo i Cortésao.

La nova redacció es va fer pocs dies després; el dia 5 del mateix mes de març.

La situació s'havia agrujat. Araquistáin no assistia a la reunió i trametia unes correccions al projecte de manifest adreçat al poble portuguès i redactat per Manuel de Irujo, dient: que el text era literalment molt dolent i calia reïr-lo, afegint que Irujo intentava d'imposar als altres les seves posicions. Carles Pi i Sunyer també protestava de les esmenes fetes per Araquistáin però van decidir que el socialista companyel redactés el manifest definitiu en buen castellano i Cortésao el traduiria literalment al portuguès. Però, el dia 9, Araquistáin tramet a Cortésao el text d'una declaració política prèvia, que "forçosament" havia de figurar al començament del manifest. La declaració era aquesta:

"Los que suscriben este documento, un castellano, un portugués, un vasco y un catalán, respectivamente, sólo lo hacen a título personal y no en representación de ningún sector o partido político determinado. Reservándose cada cual sus particulares convicciones políticas, todos ellos coinciden sin embargo en el ideal de una Comunidad Ibero-Americana, y quizá a un día también de una Comunidad Ibero-Americana, fundada en la igualdad de derechos y deberes de los pueblos que libre y voluntariamente la integren. El denominador común de los tres firmantes españoles es la restauración de la República en España, con la Constitución de 1931, siempre revisable, como base."

Armando Cortésao, amarat a més no poder, va adreçar una carta - escrita en portuguès - als tres companys de Comissió i, entre altres coses, els deia:

"O manifesto aos republicanos portugueses, e hespanhéis, que fomos incapazes de produzir, teria sido um bom começo; e melhor ainda seria se, como a materia desejava, tivesse outros nomes a firma-lo, que de maneira mais completa representassem as diversas correntes de opinião republicana. Perdemos uma excelente oportunidade. No entanto

devemos ter esperança de que a nova geração que em Espanha e Portugal tem sofrido e reagido sob o jugo dos ditadores, surja animada de melhor espirito que o revolaco pelos velhos politicos, tanto espaneis como portugueses, a quem as amarguras do exilio apenas mais desuniram. Perdoo a amargura desta carta, mas é o que sinto o jugo ter o dever de vos comunicar ao desbandar de nesse "pequeno grupo ibérico".

El dia 28 de març d'aquell mateix any 45 es van tornar a reunir, per darrera vegada, els quatre membre de la Comissió Pro Comunitat Ibèrica de Nacions. Cortesao, Irujo i Pi Sunyer van plantejar la conveniència d'ampliar la Comissió, donant entrada a altres tendències polítiques i a determinades personalitats. Però la nova reunió tampoc no va donar resultat perquè Cortesao, Irujo i Pi Sunyer van mantenir llurs posicions coincidents i Araquistáin la seva incompatibilitat. Portugueses, bascos i catalans no van voler acceptar la declaració prèvia que intentava d'imposar el socialista espanyol i que pretenia que tot hom fes acatament a la Constitució Republicana Espanyola del 31 com a punt de partida del Pacte. I Araquistáin exigia aquella fórmula amb caràcter d'ultimatum, perquè era el principi polític sobre el qual s'havia creat la Junta Española de Liberación, de Mèxic, on també hi havia catalans.

Perquè es vegi ben bé de quina mena eren les discrepàncies sorgides entre els components de la Comissió, reproduïrem uns fragments de les conferències que van pronunciar al Royal Hotel, de Londres, els membres de la Comissió, a totes les quals van obrir un període de discussió entre el públic que hi assistia:

Cortesao va dir: «Exhorte a los castellanos a que conciben la grandeza de la patria, basándola en la satisfacción de los pueblos que la integran actualmente, sin la cual España no encontrará su camino. Dijo a los catalanes y a los vascos que la hora presente reclamaba solidaridad y no separaciones. La afirmación de la personalidad nacional de Cataluña y de Euzkadi debe ser aspiración común de todos los demócratas peninsulares. La separación de Cataluña y Euzkadi significaría un movimiento de retroceso. Es preciso que nazca un clima de confianza entre todos. Sin él será inútil nuestro empeño, Portugal no querrá unir su suerte con una Castilla imperialista, ni con una España balcanizada.»

Irujo va concretar la seva posició en tres punts: Primer, l'ampliació de la Comissió donant entrada a totes les tendències sense exclusió de cap mena. Segon, fer la màxima

civilització de la idea de la unió ibèrica sota tots els aspectes. Cercor, estudiar de manera singular, les bases econòmiques de la Comunitat projectada.

Carles Pi i Sunyer va dir, entre altres coses, que la lliure determinació dels pobles encara ofereix l'única mitja de lligar llur futur d'una manera permanent. I aquesta és la tendència dominant de l'època. Autodeterminar-se i solidaritzar-se són els principis dominants en la Carta de l'Atlàntic i en l'assemblea de San Francisco.

Luis Araquistáin repeteix que el nom de "Comunitat" li sembla inapropiat. La frase "Confederació republicana de nacionalitats ibèriques" que hi ha al programa del partit socialista, té el sentit que li donava Pi i Sunyer. Perquè federalistes ho som tots o gairebé tots els socialistes espanyols. Carles Baraibar que va ser nacionalista basc abans d'ingressar al partit socialista espanyol. El problema de l'autonomia i encara el de la separació no existeix en dret absolut sinó en relació al règim del qual una regió es vol deslligar i al règim que aspira a continuar. La llibertat suprema és la de l'home. Contra la monarquia i contra Franco defenso el dret de separació en les seves dues formes: la territorial i la revolucionària. Però totes dues són el mitjà per a destruir el règim antiliberal i un procés de reintegració un cop ha estat destruït aquell. Aquest procés va quedar resolt l'any 1931 amb la República. El resultat va ser l'autonomia, amb categoria d'Estat, però bé que no s'usés aquest nom, concedida a Catalunya i al País Basc i amb el propòsit de concedir-la també a Galícia. No és just ni intel·ligent plantejar aquest problema a la República Espanyola, com si no hagués fet res. El concepte d'autonomia, com el de separació, només tenen un valor relatiu. No seria lícit rebutjar per la força i sense cap examen les pretensions de llibertat relativa o absoluta d'un grup regional o nacional. A un home de raó i de justícia no l'espantarà cap separatisme, perquè en lloc de jutjar-lo des del fals concepte de la unitat de la pàtria, l'ha d'examinar amb el criteri de la unitat de la civilització. Un separatisme només serà com cal si es vol alliberar per assolir ^{un} tipus de civilització superior. Per exemple, un home liberal pot ser separatista amb Finlàndia però no amb Irlanda... El concepte de nacionalitats porta implícit el dret d'independència. En un règim de llibertat com és el de la República, cap de les seves parts no té dret a ser independent. Només si es vol crear una república socialista.

El model de la Unió Soviètica, del qual ha parlat Irujo, no crec que sigui útil. 337
Perquè Rússia és una dictadura de partit o més ben dit d'un home. Allà ni els individus ni els pobles disfruten de cap mena de llibertat.

I acaba amb aquesta frase: No crec que el títol de "Confederació Republicana de Nacionalitats Ibèriques", inclòs en el programa socialista, es refereixi a la nacionalitat basca, perquè ni Pablo Iglesias ni Indalecio Prieto mai no van reconèixer als bascos aquesta jerarquia. Però jo - afirma - no rebutjo per la força i sense cap examen les aspiracions de Catalunya, Bascònia i Galícia. El poble basc va ser el carrer de cristianitzar-se. Encara no ho era ja ben entrada l'època mitjana en el segle XIII. Per la seva pobresa, ha estat fora de la política activa i de la vida econòmica. Es pot dir que hi entrà en el segle XIX. Això sí: amb un segle s'ha posat al davant de tota la Península en aquest darrer aspecte. Té esperit d'empresa com cap altre i sentit realista més que cap dels restants. Jo descendeixo de bascos, però em sento espanyol, i abans que espanyol encara sóc home... La unió amb Portugal significa per als bascos i també pels catalans desfer-se d'Espanya, situada a Bascònia i a Catalunya en el mateix pla d'igualtat que Portugal. I això és el que nosaltres no podem deixar passar sense cridar l'atenció, amb tota la força que calgui per a fer impossible l'intent separatista, perquè en aquest preu no podem desitjar la unió. Com a document a reditació d'aquesta finalitat - afegix Araquistáin - hi ha el projecte de Constitució elaborat pel Consell Nacional d'Euzkadi del qual Irujo era president. En aquest projecte la República Basca estableix un pacte federal amb la resta d'Espanya i reclama les regions de Castella i Aragó que durant els primers segles de l'època mitjana pertanyien al Regne de Navarra pel sol fet de parlar l'idioma basc una part de les persones que hi habiten i per altres incidents històrics...

Qui va fer la millor rèplica al socialista espanyol Araquistáin va ser un senyor Portillo que va dir: Soc castellà, del mateix poble que Isabel la Catòlica, sostinc l'existència del dret natural, anterior i superior a l'Estat i no pot ser desconeixuda per aquest; estima que la Comunitat Ibèrica és incompatible amb la Constitució de 1931 i s'oposa que l'eficàcia del Pacte federatiu sigui garantitzat per la Gran Bretanya, com el senyor Araquistáin proposa, perquè això equivaldria a convertir la dita

Comunitat en una mena de protectorat o domini britànic. El senyor Araquistáin es contraia. Reconeix a Catalunya i Euzkadi la categoria d'Estat, tot i que tenen el nom constitucional de regions autònomes i s'oposa a què es diguin nacions, que és com els catalans i bascos anomenen el país respectiu. Nació és l'obra de la naturalesa i de la història i el subjecte col·lectiu del dret natural o com es vulgui dir. Jo no em vull ficar en el debat però vull fer remarcar la contradicció, perquè nosaltres, els espanyols, el que ens interessa no és el concepte nacional sinó la realitat jurídica a la qual pot ésser aplicat. Tampoc no és just titllar de traidors i d'intolerants al clergat basc perquè ha ofert un exemple que tant de bo fos imitat pel clergat d'Espanya. Respongui o no al fet a la democràcia basca, que el senyor Araquistáin nega, entenc que ha de ser aplaït per tots els homes liberals.

Cortesao fa constar que la posició del senyor Irujo a favor que s'ampliï la Comissió donant entrada als diversos elements polítics, sense excloure als comunistes, va ser acceptada també per Carles Pi i Sunyer i per ell mateix.

I Araquistáin va contestar a totes les intervencions, afirmant la seva total incompatibilitat amb els comunistes mentre esti uin a les ordres de l'oscedu i es nega a formar part d'una comissió ibèrica amb espanyols que es neguin a signar públicament l'acceptació de la Constitució de la República de 1931, que ha estat la base de la Junta Española de Liberación, a la qual representa ell a Londres.

Tot el que s'havia fet no servia de res. I sembla que la marxa enrera de Luis Araquistáin i dels dirigents socialistes espanyols, en nom dels quals parlava, havia tingut com a pretext per rebutjar el compromís unes declaracions atribuïdes a Jaume Miravittles fetes de Nova York estant a favor del Pacte Galeuzca.

Els dirigents del Partido Socialista Obrero Español (P.S.O.E.) van considerar que els representants dels portuguesos, bascos i catalans a la Comissió eren massa federalistes perquè eren federals de veritat o sigui partícips d'un pacte lliurement establert, en igualtat de condicions i amb el dret, prèviament reconegut, d'unir-se o separar-se de la Comunitat Ibèrica de Nacions, tal com és reconegut i practicat a la Comunitat Britànica. ~~La Unió Ibèrica.~~

El diari argentí "La Prensa", de Buenos Aires, corresponent al dia 4 d'abril de 1945, publicava un resum d'aquelles sessions fet per l'agència United Press i datat el dia anterior a Londres, que s'ajustava força a la veritat.

La notícia duia aquest títol: Fracasó el intento de formar una Federación de Naciones Ibéricas. I acabava així:

"A juicio de los círculos interesados, sería un error conceder una importancia excesiva a estas conversaciones, porque aun en el caso de que se hubiera llevado a un acuerdo, los asociados no hubieran estado en condiciones de llevar a efecto su proyecto de federación ibérica mientras en España y Portugal sigan imperando los regímenes actuales. Añaden que lo verdaderamente significativo del fracaso es que pone de relieve las dificultades con que han de tropezar los españoles antifranquistas para hacer una línea de acción común".

ee) primer projecte de Constitució dels Països Catalans

Publicat a París el dia 9 de desembre de 1945, la veterana revista "L'essoriment" de Buenos Aires, divulgava entre els catalans emigrats i exiliats polítics residents en terres d'Amèrica, un projecte de programa polític, cultural, social i econòmic elaborat de cara a la constitució d'un Estat Català format per Catalunya, el País Valencià i les Illes Balears, integrat a una Confederació de Nacions Ibèriques formada pels països de llengua catalana, els de parla castellana, els bascos i els gal·lecs.

Aquell programa d'un Estat Català que aspirava a gaudir de plena sobirania, es feia públic disset anys després de les primeres ^{iniciatives} ~~expectatives~~ independentistes viscudes per la nostra generació amb el projecte de Constitució d'una República Catalana, aprovat per l'Assemblea Constituent del Separatisme Català, reunida a l'Havana (Cuba) durant els dies 30 de setembre - 2 d'octubre de 1928, ⁱ celebrada sota la presidència de Francesc Macià, al cap de dos anys de l'intent armat de Prats de Molló i, per tant, després del fracàs del 1926, de la proclamació de la República Catalana transformada en Generalitat de Catalunya del 1931, de la proclamació de l'Estat Català d'una República Federal Espanyola del 1934 i de la nostra derrota militar de la guerra de 1936-39.

La Constitució de l'Havana del 1928 portava un preàmbul que deia així:

«Les delegacions del Separatisme Català de dintre i fora de Catalunya, convocades a la ciutat de l'Havana, baix la Presidència del Senyor Francesc Macià, per a reorganització de les seves forces i per a definir cívicament els seus principis i els seus ideals patriòtics, proclamen davant del món la unitat espiritual indestructible de Catalunya, ratifiquen i declaren la voluntat i la decisió fermes de valdre's els medis re-

341

volucionaris per a independitzar-se de l'Estat Espanyol, i acorden la següent Constitució, en nom del poble català, per a que aquest s'hi regeixi amb caràcter provisional, mentre no estigui en condicions de poder-se fixar i d'atorgar-se la seva llei fonamental definitiva.»

I el projecte d'"Estat Català independent i sobirà del qual parlem ara tenia una introducció més esquemàtica perquè es limitava a dir això:

«Proclamem la Unitat Espiritual dels Països de Llengua Catalana. Reivindicuem el dret que tenim Catalunya, València i Balears a reconstruir una germanor comú darrere bases polítiques, culturals, socials i econòmiques igualment comunes. Al respecte als caràcters peculiars de cada poble és indispensable. Catalunya, València i Balears són tres països i una sola nació.» I a continuació, deien:

«D'acord amb aquest pensament i amb l'acció mancomunada dels tres països, propugnem:

Constitució de l'Estat dels Països de Llengua Catalana.— 1. Institució de la República dels països de llengua catalana. Constitució d'un Govern Provisional d'Unió que defensi la sobirania política i econòmica de la nació. 2. Reconèixer als pobles de llengua catalana el dret d'elegir llurs representants. Sufragi universal. Llibertat d'opinió. Inviolabilitat del domicili i de la correspondència. Respects a l'home. Igualtat del ciutadà davant la llei. Llibertat contractual del treballador. 3. Sobirania interior de l'Estat constituït pels Països de llengua catalana pel que afecta a: Finances, Justícia, Ordre Públic, Exèrcit, Obres Públiques, Cultura, Sanitat, Legislació Social, econòmica i política. 4. Propugnar per la constitució inter-regional dels països de llengua catalana en condicions d'absoluta igualtat. 5. Constitució d'un Exèrcit dels Països de Llengua Catalana en funcions dins el territori de la nació.

Reformes d'ordre peninsular.— 1. Reorganització de la Península sobre la base d'una Confederació de Nacions Ibèriques. 2. Sobirania nacional dels quatre Estats constituïts en Confederació i composta pels Països de parla catalana, Països de parla castellana, País Basc i País Galleg. 3. Garanties inviolables per a la salvaguarda de les distintes sobiraniaes nacionals en previsió d'una agressió a l'interior de la Confederació. 4. Creació d'un Consell confederal amb partit de representants de cada nacionalitat i amb fa-

cultats coordinadores pel que afecta als afers comuns del comerç, de les comunicacions i de la defensa de la Confederació. 5. Exèrcit Nacional a cada Estat de la Confederació. Un E.N. confederal a les ordres del Consell més amunt esmentat. L'E.N. de cada un dels Exèrcits Nacionals estarà representat en l'E.N. confederal en la mateixa proporció. 6. Creació d'un Banc d'emissió confederal que fixarà el sistema monetari i regularà l'ordre general de la Banca. Les diferents monedes de les Repúbliques s'adaptaran a aquest ordre. Un sistema de reserva confederal serà establert i determinat pel Consell. Aquest fixarà també la contribució de cada Estat i les bases dels emprèstits comuns. 7. Establiment d'una xarxa i eines comunicacions postals de caràcter confederal amb dret reconegut de l'ús dels diferents idiomes de la confederació. 8. Llibertat fiscal absoluta dels Estats confederats limitada solament per les bases convingudes en el Consell confederal i pels pactes econòmics amb l'exterior, de caràcter general. 9. Política internacional confederal. Dret reconegut a les Nacions de la Confederació de reivindicar una política internacional pròpia. 10. Propugnar per una política d'ajut i interdependència econòmica als diferents pobles peninsulars confederats, que anivelli la vida social dels ciutadans dels diferents Estats de la Confederació. 11. Accelerar l'assimilació política de les colònies de la Confederació a fi que puguin adherir-se a la Confederació fent ús de llurs drets d'autodeterminació. 12. Eliminació de la política de guerra imperialista. Col·laboració pacífica amb tots els pobles. Establiment de lligams amb Portugal, que obrin el camí vers la cooperació econòmica, política i cultural de tots els pobles peninsulars. 13. Adhesió general de la Confederació i particular de cada Estat a la Carta de les Nacions Unides.

Liquidació del règim falangista.— 1. Dissolució de l'aparell politico-militar-administratiu de l'Estat falangista. A fi i efecte de sotstreure immediatament als diferents sectors de la vida nacional a la influència feixista, supressió de tots els organismes creats per l'Estat falangista. Els responsables tècnics dels organismes precitats es posaran a la disposició de les noves autoritats constituïdes i seran tinguts per responsables de la marxa i del bon funcionament dels organismes vitals de primera urgència. 2. Repressió, depuració i confiscació dels béns dels traïdors i rebels que s'efectuarà

per mitjà de mètodes legals, d'estricta justícia i d'un ordre absolut. 3. Revisió de fortunes. Confiscació dels guanys obtinguts amb l'ajut de l'Estat falangista. Impost progressiu damunt dels beneficis il·legals fets durant el període de la guerra civil i el de l'ocupació falangista. 4. Retorn dels béns incautats per l'Estat falangista. Indemnitzacions i ajut als mutilats i inútils. 5. Repressió total del mercat il·legal. Campanya contra la fam i el règim de privilegis particulars. Una política immediata popular de proveïments d'articles de primera necessitat. 6. Eleccions en els territoris de llengua catalana amb el sistema proporcional. Els ciutadans tindran vot a llur lloc de residència a l'any 1936 vista la situació anormal i il·legal posterior a aquesta data. 7. Creació d'un tribunal d'honor que allunyi de totes les pràctiques públiques, als que durant el període falangista han col·laborat amb l'enemic en la seva tasca de destrucció de la vida de la nació catalana. Aquest mateix tribunal decidirà dels casos de "degradació nacional" que comportarà la pèrdua de tots els drets civils i la curació de la mateixa.

Medures financeres immediates.- 1. Creació d'una comissió que estableixi un balanç de la tresoreria que situï exactament les responsabilitats del passat i les possibilitats del futur. Aquesta comissió estarà facultada per a exigir comptes de la gestió efectuada durant la guerra i a l'exili per les persones representatives oficials de l'antiga generalitat de Catalunya. 2. Estabilització de la moneda. 3. Orientar el pressupost vers una reducció massiva dels crèdits destinats a l'exèrcit i a la defensa. 4. Reducció i comprensió màxima dels serveis administratius de l'Estat. Promoure una política de justa retribució i exigir un rendiment complet. 5. Orientar els pressupostos vers la construcció de cases per als obrers, escoles, mitjans de comunicació i acreixement de la capacitat de producció del país.

Reorganització econòmica.- 1. Reducció de la gran propietat agrícola. Protecció i augment de la petita propietat. 2. Impostos progressius damunt l'heretatge i les rendes. 3. Nacionalització de l'alta banca i control de la petita banca i el crèdit. 4. Nacionalització de la producció, del transport i de la distribució de l'energia elèctrica i el gas. 5. Nacionalització dels ferrocarrils. 6. Pla de nacionalització gradual de

les mines. 7. Control de les assegurances. 8. Control per part de l'Estat fins a la normalització de les relacions comercials internacionals, del comerç amb l'exterior.

Reconstrucció, Obres Públiques i Cultura.— 1. Fixament i perfeccionament de la xarxa de comunicacions. 2. Pla de reconstrucció i de millorament de les condicions de l'habitatge de les classes menys afavorides. 3. Pla de l'Estat que realitzi la descentralització de la indústria catalana. Organització racional de la mateixa. Creació de noves indústries complementàries. Creació en les comarques agrícoles d'una indústria de recuperació dels subproductes. Acreixements de la capacitat de producció hidro-elèctrica. Electrificació total dels ferrocarrils. 4. Política de préstecs als camperols que possibilitin la modernització i el millorament de la producció agrícola. Creació d'un organisme central dels sindicats agrícoles que generalitzi els mètodes moderns, selecció de cultius, mecanització, etc. Establiment d'un sistema d'assegurances contra calamitats. 5. Explotació per l'Estat de les riqueses del subsol dels països de llengua catalana. 6. Repoblació forestal. 7. Creació d'un centre nacional de turisme. 8. Creació d'un institut d'estudis aeronàutics. Finançament per l'Estat d'una indústria aeronàutica. 9. Creació d'un institut d'estudis marítims i fluvials. Finançament per l'Estat d'una indústria marítima. 10. Creació d'un centre oficial de propaganda i de relacions culturals, econòmiques i polítiques amb l'estranger. 11. Creació d'una direcció general d'esports que extengui, estimuli i ajudi al desenvolupament de totes les pràctiques esportives. 12. Creació d'un centre de foment i defensa de l'agricultura frutera que conservi i augmenti el mercat internacional conquerit pels fruits dels països de llengua catalana.

Reformes socials.— 1. Lluita contra l'analfabetisme. Pla immediat que asseguri una instrucció digna a tots els infants. Ensenyança laica per part de l'Estat. Llibertat d'ensenyament sota el control dels organismes oficials de l'Estat. Obligació pel cos d'ensenyants lliure d'ésser posseïdor d'un títol oficial de l'Estat en tant que professor. 2. Instauració d'un sistema de democràcia industrial en la grossa indústria; participació dels obrers als beneficis. 3. Una política governamental a raria que tendeixi a igualar els salaris del camp i de la ciutat i que acordi als camperols els ma-

teixos drets que als treballadors industrials. Millorament de les condicions generals de treball. Mesures fiscals i monetàries que estabilitzin els preus i els salaris paral·lelament a la represa econòmica. Fixació d'un salari mínim. 4. Foment i sosteniment de les cooperatives de producció, de compra i venda, sinicats agrícoles i altres organitzacions cooperadores dels menestrals. 5. Creació d'un fons de compensació progressiu que vingui en ajut de la família nombrosa. Igualtat de drets en tots els aspectes de la vida nacional de l'home i la dona. 6. Pla de seguretat social que comprengui: assegurances contra els accidents, contra la incapacitat de treball, contra l'atur forçós, ajut a l'infant i a la llar. Augment racional i signe de la prima a la vellesa. Subvenció a les despeses de defunció. 7. Creació de centres d'estudi tècnics populars que facilitin l'accés dels treballadors a la direcció industrial, administrativa i militar de l'Estat del País de llengua catalana. Atribució als llicenciats per aquestes escoles i segons oposicions, d'una part proporcional dels llocs de comanda precitats. 8. Reglamentació d'acord amb els sindicats de les condicions de contracte i acomiadament dels empleats, que garanteixi aquests contra les mesures arbitràries. 9. Política de solidaritat i ajut envers els immigrants dels altres Estats de la Confederació que s'integrin a la Comunitat del país de llengua catalana.

1.

Art. 16. -/Separació de l'Església i de l'Estat. Llibertat de cultes. 2. Establiment d'un Concordat que fixi les relacions amb l'Església catòlica.

Secretariat General del Partit

"Estat Català" a França

Aquell "Programa de realitzacions immediates fet públic pel Consell Directiu del Partit "Estat Català" a França", que tenia com a secretari Joan Layret, ens va semblar elaborat pel grup format entorn del bon amic Joan Bassot, el joier emigrat i resident a París que a partir d'aquell moment invertiria una considerable quantitat de milers de francs al servei de la causa nacional catalana però d'orientació confederal hispànica perquè només parlava de quatre Estats: el català, el castellà, el basc i el galleg, i propugnava una Confederació de Nacions

Ibèriques però no esmentava enlloc a Portugal. En canvi el títol XXXIV de la Constitució de l'Havana, era dedicat a tractar d'una "possibilitat confederativa" ibèrica. I per a deixar previstes les respectives competències, hi dedicava sis articles:

<<Art. 204.- La República Catalana podrà confederar-se amb altres estats lliures i republicans ibèrics, per a fins internacionals de defensa i de mútua conveniència; però aquesta Confederació no podrà atemptar en lo menys mínim contra les facultats d'indpendència interior del poble català, ni menjar la sobirania de Catalunya de fronteres endantre, ni acceptar cap guerra ofensiva o conquesta. Art. 205.- En cas que les quatre quintes parts del Parlament, d'acord evidentíssim amb les forces vives del país, comàressin oportú de confederar-se amb algun o alguns Estats ibèrics lliures i republicans, per demanda d'aquests, es facultarà al Consell d'Estat a l'Economia Nacional, per a que nomeni del seu sí una Comissió que estudiï el propòsit, que s'entrevisti amb els representants legítims dels altres Estats, a fi de conèixer el grau de sinceritat que hi ha i en llurs oferiments. Art. 206.- Una volta d'acord els comissionats en principi, sobre l'alcanc del Pacte, aquest es formularà en projecte, per a sotmetre'l a referèncium nacional; necessitant-se dels vots equivalents a les dues terceres parts del sufragi públic, per a considerar-se factible la Confederació. Art. 207.- En cas de Confederar-se amb altres països, Catalunya es reserva el dret de conservar els seus representants consulars a l'Estranger, per a tot el que es refereixi a lo privatiu de la vida i relacions directes de Catalunya amb altres nacions. Art. 208.- Mai no es podrà pactar la Confederació per més de sis anys, per a no hipotecar el porvinde de les successives generacions. Art. 209.- Quan un dels Estats confederats no compleixi qualsevol de les condicions del pacte, es donarà aquest per caducat.>>

La Constitució de l'Havana, el projecte de la qual havia estat elaborat per una ponència integrada pel veterà emigrat Josep Conangla i Fontanilles i Josep Carnel-Sabatà, d'acord amb Francesc Macià, es referia a una República Catalana plenament independent i limitada al territori de la Catalunya estricta, amb les anomenades províncies de Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona, per bé que tals "províncies" es donaven per abolides i es restablíen les "divisions naturals d'aparellament de municipis autònoms en comarques històriques, de govern també autònom", que eren les següents: Vall d'Aran,

Ribagorça, Pallars, Conca de Tremp, Urgell, Cerdanya, Vall de Ribes, Camporou, Ripollès, La Muntanya, La Garrotxa, Empordà, La Selva, La Garrotxa, Pla de Barcelona, Llobregat, Penedès, Camp de Tarragona, Tortosa, Ribera del Segre, Ribera del Sidó, La Segarra, Pla d'Urgell, La Noguera o Vall d'Ager, Conca de Meià, Pla de Lleida, Moianès, Les Garrigues, Priorat, Gaudesa, Ribera de l'Ebre, Bergadà, Cardener, Mussenès, Pla de Bages, Lluçaneda, Conca de Barberà, Vallès, Plana de Vic i El Gironès.

En canvi, les orientacions constitucionals del nou "Estat Català", projectat des de París, no parlava enlloc de la divisió comarcal dels diversos Països de Llengua Catalana ni dels organismes comarcals a federar o confederar, mentre la Constitució provisional de la República Catalana, proclamada de L'Havana estant, dedicava tot el títol XIII a tractar dels Consells Comarcals que es preveia que seria formats per "Delegats dels respectius municipis, de les corporacions gremials i de les forces vives de cada municipi" però sempre limitant-se al territori de la Catalunya estricta.

Tot plegat recordava una mica les Bases de Manresa del segle passat.

L'any 1957, per iniciativa del Grup independentista català de la revista "Combat", també de L'Havana, es va divulgar un projecte molt pintoresc sobre la proclamació d'un Estat Independent i Sobirà anomenat "Països de Llengua Catalana", format pel Principat de Catalunya, Regne de València, les Illes, Rosselló i Cerdanya, Vall d'Aran i d'Andorra, terres catalanes de la divisió d'Aragó i el propi Araó si així ho accepta.

La tradició dels moviments independentistes de l'Amèrica Llatina que s'alçaven contra el domini espanyol feia que cada grup revolucionari que aspirava a separar-se de l'Espanya imperialista d'aquell temps comencés l'acció fent públic un programa amb les bases de la Constitució independent que propugnava. Això explica el fet que els catalans independentistes residents a Cuba en temps de la Dictadura espanyola del general Primo de Rivera fossin fidels a la tradició i establissin la seva Constitució d'acord amb el capítol Franciscà.

L'any 1957, els catalans de la revista "Combat" no van fer el mateix. Van començar per establir les bases d'un Pacte amb el/representant del Govern republicà espanyol a l'exili. La Constitució es veu que la deixaven per després. Era més lògic i democràtic.

Les clausules del Pacte eren nou:

- «A) Inmediatament de signat el present document, els Països de Llengua Catalana entren de ple en el concert dels pobles lliures, i el seu govern, emanat de la lliure voluntat democràtica dels seus pobles, és reconegut de facto pel govern espanyol.
- B) L'exèrcit espanyol d'ocupació que es trobi en els Països els evacuarà amb banderes desplegadas, i els funcionaris de l'actual govern espanyol estaran obligats a prestar residència, passant als seus successors que nomeni el govern català, el càrrec, amb totes les responsabilitats que dimanin del mateix.
- C) Per mitjà de súplica raonada, els citats funcionaris espanyols, podran sol·licitar la nacionalitat dels Països de Llengua Catalana, sempre que portin més de cinc anys de residència en els mateixos, havent-se examinat en llengua catalana i jurat fidelitat a la seva nova pàtria i d'acord amb la llei de nacionalització que a l'efecte s'establirà. Una vegada complets els citats requisits, podran reivindicar els càrrecs que haguessin exercit e acceptar-ne de nous en compensació dels mateixos.
- D) Tota mena de propietats, tresors, obres d'art, accions i demés causal que el fins ara govern espanyol detentava en els Països, passarà íntegrament en poder dels mateixos previ inventari, en les més òptimes condicions i sense indemnització de cap mena.
- E) Les obres d'art catalanes i dels Països, com la Dama d'Ull, incunables i fons històrics que es troben a l'Escorial e altres llocs de la Península i qualsevol tresor o objecte que es trobi avui dia en poder del govern espanyol, seran lliurats en les més òptimes condicions als Països.
- F) Donat que els Museus, Biblioteques i Obres Públiques avui dia en poder del govern espanyol han estat financiades aproximadament en un cinquanta per cent pels Països, per exaccions realitzades durant més de descents cinquanta anys d'ocupació espanyola dels mateixos, en via de compensació, molt inferior al seu valor, seran assignats als Països, en set cinquanta per cent, els tresors que avui es troben en els Museus, Biblioteques i restant patrimoni de l'actual Estat espanyol.
- G) Per a reintegrar les joies de la Corona Catalana que posseïen els seus reis, segons relació a l'Arxiu municipal de Saragossa, quadern de dos folis de data gener del

1909, el govern espanyol, pel seu compte, los reconstruirà moderns en el plaç d'un any, lliurant-los anualment al govern dels Països.

M) La moneda espanyola en paper circulant dins els Països, serà recollida pel govern català en un plaç que no excedeixi d'un any, i el govern espanyol s'oblida a compensar-la en encasix or o plata al tipus de canvi del dia de la signatura del present document.

I) Qualsevol tresor, sia de la mena que sia, que en el futur es trobessi haver pertenescut als Països i que es trobi en poder del govern espanyol, aquest es compromet a reintegrar-los-hi.

Les Alte Parts Contractants es sotmeten a l'arbitratge del Tribunal Internacional de La Haia per a la interpretació i execució del present Pacte en casos dubtosos, que s'ant signat en dos exemplars, un per cada part contractant, pels autènticissims i eximius patriotes del Casal en nom dels Països, i per l'minentíssim representant del govern republicà espanyol a l'exili.

En un racó d'Amèrica, mai del 1957.>>

El lèxic i la idea ^{even} ~~de~~ ^{les} ben bé ~~de~~ de certs separatistes catalans a Amèrica. Però més de quatre de nosaltres i - recorden-ho - els terrers governants de la Catalunya autònoma que pensen tornar a governar el nostre país, mai no deuen haver pensat en la possibilitat de portar a la pràctica una reclamació semblant. Perquè heu viscut un règim autònom atorgat i ningú no va pensar en reclamar el que és ben nostre. I després de la nostra guerra de 1936-39 s'han traslladat a Madrid una quantitat considerable de valors artístics i bibliogràfics que no es poden menar per presents. Recordem que unics de l'interior de Catalunya ^{fet arribar el rumor de} que havien ~~separatistes~~ l'inten de trasllidar a la capital d'Espanya tot l'Arxiu de la Gerona d'Amagó, entre altres coses.

Per tant, cal recollir aquesta iniciativa dels independentes catalans de tota part al dia de demà que ^{pensen} tal com ~~si~~ ^{ells} - es pugui arribar a establir un pacte en igualtat de condicions i sense disparar un sol tret.

Josep Irla, President "interí"

La II Guerra Mundial que, a Europa, va durar cinc anys, vuit mesos i sis dies, es va donar per acabada el dia 7 de maig de 1945, quan els nazis es van rendir incondicionalment a les potencies aliades, per bé que a Txecoslovaquia encara continuava la lluita perquè uns quants fanatics hitlerians no es volien donar per vençuts.

L'endemà, dia 8, a petició dels soviètics es va ratificar la capitulació alemanya a Berlín, signant el mariscal Gueorgui Konstantinovitx Zhukov, en representació de la Unió Soviètica, i el mariscal Wilhelm Keitel, en representació d'Alemanya. Van figurar com a testimonis el general Karl Spaats, pels Estats Units d'America i el mariscal Arthur Tedder, per la Gran Bretanya.

Però el dia 9, el govern japonès que presidia Kantaro Suzuki va decidir continuar la guerra contra els aliats, titllant de covards als alemanys que havien capitulat.

A Londres, el dia primer de juny, l'Organització de les Nacions Unides, creava la Comissió de Crims de Guerra; el dia 7 es celebrava la Conferència de San Francisco i s'establí el procediment sobre el vet dels Estats Units d'America, Gran Bretanya, Unió Soviètica, França i Xina al Consell de Seguretat; el dia 26 d'aquell mateix mes de juny era clausurada la Conferència de les Nacions Unides amb l'aprovació de la Carta, l'elaboració de la qual havia començat el 25 d'abril anterior, amb la participació de 50 nacions. I l'O.N.U. ja podia disposar de l'Assemblea General, el Consell de Seguretat, el Consell Econòmic i Social i el Tribunal Internacional de Justícia.

El 26 de juliol del mateix any 45 els governs dels Estats Units, la Gran Bretanya, i Xina trameten un ultimatum a l'Imperi del Japó amb l'amenaça que si no es renoueix immediatament sera destruït. El document era signat pel President Truman, el Primer

Ministre Churchill i el Generalíssim Txiang Kai-Shek. Com que els japonesos van contestar dient que no es rendirien, el dia 5 d'agost un avió nordamericà llançava la primera bomba atòmica a Hiroshima i el dia 9 en queia una altra a Nagasaki. Cinc dies després, el dia 14, l'Imperi del Japó es rendia incondicionalment a les potències aliades.

Acabada la guerra, el dia 18 d'agost de 1945 es reunia a la ciutat de Mèxic el parlament o Corts republicanes espanyoles i elegien President de la República a Diego Martínez Barrios, que substituïria Manuel Azaña. El nou President de la República va encarregar al doctor José Giral la formació del primer govern republicà a l'exili.

En aquelles circumstàncies i per l'assassinat del President Companys, caigut el dia 15 d'octubre de 1940, Josep Irla i Bosch es feia càrrec de la Presidència "interina" de la Generalitat de Catalunya a l'exili, d'acord amb l'article 44 de la Constitució o Estatut Interior de Catalunya, com a vicepresident que era del nostre Parlament.

El President Irla havia estat elegit diputat a les Corts Catalanes per la circumscripció de la "província" de Girona en les eleccions celebrades el dia 20 de novembre de 1932, figurant en el primer lloc de la candidatura d'Esquerra Republicana de Catalunya amb la màxima votació de ~~35.194~~^{36.194} sufragis, d'un cens "provincial" de població de 93.040 habitants i un total de 62.083 votants.

Perquè - recordem-ho - la concessió de l'Estatut del 32 comportava, d'acord amb l'article primer d'aquell règim autonòmic, l'obligació de respectar l'absurda divisió territorial de Catalunya en les quatre "províncies" espanyoles imposades feia un segle.

El primer pas del President Irla va ser intentar de continuar la política d'exili de Lluís Companys, superadora de les atribucions estatutàries, tal com havia fet durant la nostra guerra. I el President Irla anunciava que es proposava refer el Consell Nacional de Catalunya creat pel President màrtir al marge dels partits polítics obligat per la discòrdia existent. Però dels cinc membres que havia designat el President Companys - Pompeu Fabra, Josep Pous i Pagès, Antoni Rovira i Virgili, Jaume Serra Hunter, i Santiago Pi i Suñer - es va trobar amb que, a França, del membres del Con-

sell Nacional creat per Lluís Companys només hi quedaven Pompeu Fabra i Antoni Rovira i Virgili, perquè Santiago Pi i Suñer, havia emigrat a l'Amèrica Llatina, Josep Pous i Pagès, havia retornat a Catalunya per sumar-se a la Resistència, i molt aviat va fer-se càrrec de la presidència d'aquella àmplia organització clandestina que es digué Consell Nacional de la Democràcia Catalana; i el doctor Jaume Serra i Húnter, ex Rector de la Universitat de Barcelona i diputat per Barcelona-ciutat al Parlament de Catalunya s'havia traslladat al seu nou exili de la ciutat de Mèxic.

El President Irla, doncs, havia de completar el Consell Nacional de Catalunya creat per Lluís Companys però venent tota mena d'obstacles i un cop fracassada la gestió encomanada a Carles Pi i Suñer qui, per donar facilitats, havia dissolt el Consell Nacional d'Europa i Amèrica, i no havent pogut constituir govern, va ser el propi Irla qui va presidir el que, de moment, va formar a base no pas de representants de partits polítics sinó d'un equip que era com una síntesi dels diversos corrents ideològics que caracteritzaven els principals sectors d'opinió de l'exili. Així, es podria dir que Carles Pi i Suñer i Josep Carner, en formaven part com a presidents, respectivament, del dissolt Consell Nacional Català d'Europa i Amèrica; Antoni Rovira i Virgili, que també hauria de representar el Parlament, i Pompeu Fabra que continuarien com a President i Vice-President del desaparegut Consell Assessor de la Presidència de la Generalitat a l'exili; i Josep Xirau i Joan Comorera, com a representants del moviment obrer català, i, per tant, cap d'aquells col·laboradors del President Irla no havia acceptat la suggerència de crear una Assemblea Popular consultiva, tal com havien proposat els partidaris de considerar superada l'etapa estatutària perquè creïem que, en aquelles circumstàncies, la cosa millor que es podia fer era crear una Assemblea, integrada pels diputats del nostre Parlament i els representants de les forces populars d'aquell moment, com expressió de la voluntat del nostre poble en lluita, dintre i fora de Catalunya, contra la tirania franquista i per la més ampla llibertat política i social. Més que més, després del fracassat intent de Carles Pi i Suñer de formar un autèntic Govern Nacional Català, la gestió del qual va ser entrebancada pels que, contra el parer del Consell de Londres, volien mantenir en peu la legalitat republicana espanyola més estricta.

Feia pocs dies que s'havia format el primer Govern de la República a l'exili sota la presidència del doctor José Giral amb la participació de Manuel de Irujo, com a representant basc i de Miquel Santaló i Lluís Nicolau d'Olwer en representació de Catalunya. Encara no s'havia fet públic el programa d'aquell govern d'exili pel que fa als problemes nacionals català, basc i gal·lec, perquè el programa del govern Giral no es coneixeria fins que s'hagués presentat a les Corts que s'havien de reunir a Mèxic abans de finals d'any però com que feia pocs mesos que s'havia reunit el Directori d'Esquerra Republicana de Catalunya a Tolosa de Llenguadoc, calia suposar que els representants de Catalunya i Euzkadi farien per manera que fossin tinguts en consideració, almenys, els acords presos pel partit majoritari del nostre poble i del poble basc, perquè d'aquell directori d'Esquerra Republicana en formaven part Carles Pi i Sunyer, Miquel Santaló, Josep Andreu i Abelló i Josep Terradellas, entre altres. I pel que fa a la llibertat nacional catalana els acords eren aquests:

«El principi de la llibertat nacional implica per a Catalunya el dret a disposar dels seus destins i de governar-se per si mateixa sense altres limitacions que les derivades de la pròpia voluntat, democràticament expressada, i de les relacions peninsulars i internacionals. El poble català, reivindicant el ple dret a construir lliurement el seu Estat nacional, accepta, desitja i proposa l'associació federal o confederal dels pobles ibèrics que doni forma i vida a una gran república de Repúbliques, les Repúbliques Unides d'Ibèria, cadascuna amb la bandera nacional desplegada, la llei nacional sobirana, la llei nacional lliure i unides pel pacte de germanor, solidaritat i convivència, sota una llei general per tots convinguda...»

I el President Irla s'adreçava al Govern d'Euzkadi i al Consell de Califòrnia assabentant-los de la formació del Govern Català d'Exili expressant el desig d'una acció conjunta per al triomf dels tres pobles en llurs respectives aspiracions nacionals.

Amb data del 14 de setembre del 1945, el President Irla donava a conèixer la Declaració del seu govern i deia:

354

<<Com ja queda dit en la nota oficiosa que dona compte de la constitució del Govern, aquest és un Govern d'unitat catalana. Ho és tant per la significació de les personalitats que el formen, com pel decidit propòsit que ho sigui. El nostre desig és que més endavant pugui ampliar-se, però mentre això arriba, ja des d'ara poden sentir-s'hi representats tots aquells sectors ideològics que avui encara no hi figuren explícitament.

>>Es necessari que el Govern sigui d'amplia unitat catalana, perquè l'empresa que tenim davant té caràcter nacional, i tots els catalans tenen el dret i el deure d'ésser presents a la tasca de la reconquesta i redreçament de Catalunya.

>> En el moment de quedar constituït el Govern, hem adreçat la nostra salutació al President i al Govern de la República. Tenim el desig i la confiança de mantenir, com correspon, estretes i cordials relacions amb l'existent Govern, en un pla de mútua comprensió i respecte, i d'unir els nostres esforços per tal d'assolir els objectius comuns.

>> Sempre hem cregut que la lleialtat a la República no perjudica ni pot limitar els drets del nostre poble, que deriven de la seva personalitat nacional. Per això, tot i complint lleialment i amb ple sentit de responsabilitat, les exigències que l'hora imposa, no deixem de reivindicar pel nostre poble el dret a regir-se segons la seva voluntat democràtica.

>> Salutem també al Govern d'Euzkadi i al Consell de Galícia, al mateix temps que reafirmem el nostre propòsit d'actuar resoltament junt amb els bascos i gallegos i també amb els demòcrates espanyols que vulguin treballar per la creació d'una Espanya on siguin admesos i respectats els principis que Catalunya, Euzkadi i Galícia representen.

>> La finalitat immediata del Govern és de treballar resoltament per a contribuir a enderrocar el règim actual d'Espanya i substituir-lo per un altre, estable i just, que restauri la llibertat i restableixi la pau civil.

>> Entre aquest primer objectiu, saludem emocionadament tots aquells catalans que dintre mateix de Catalunya i entre persecucions i perills, no cedeixen en la resistència al règim opressor. Una de les tasques primordials del Govern s'adreçarà a estimular i coordinar l'acció de les diverses forces de resistència, de manera que totes pu

guin donar el seu rendiment patriòtic i resulti més eficaç l'acció conjunta.

La segona finalitat del Govern és poder arribar el més aviat possible a que el nostre poble parli per mitjà d'unes eleccions catalanes realitzades amb totes les garanties de la imparcialitat més estricta, i després deixar normalment pas al Govern que representi la voluntat democràticament expressada.

Tenim consciència dels imperatius del moment, de les necessitats i de la urgència de donar sortida a la tràgica situació a que Espanya ha estat portada pel règim franquista, i per això donarem sempre el nostre concurs per a fer-ho dintre les directives d'amplitud internacional que presidiran al món de la pau. Saludem, per tant, les Nacions Unides, la causa de les quals hem considerat sempre com a nostra.

Per damunt de tot, hem de donar la confiança que podem establir i assegurar un règim estable i ordenat que incorpori un franc sentit d'organització econòmica i progrés social, premisses avui indispensables de tota obra comprensiva i sòlica. Temem al davant una tasca de reconstrucció nacional, i és el propòsit de servir-la, tant en els objectius immediats com en els que exigeixen un esforç persistent, que s'ha constituït el Govern de Catalunya.

(del 46)

I amb data de l'onze del ~~quatre~~ mes de maig, el President Irla, en nom propi i del Govern Autònom de Catalunya a l'exili, donava el primer pas en política internacional ^{directament} trametent un Memorandum a l'Organització de les Nacions Unides, seguint l'exemple del President Companys que, amb el President Aguirre, i en esclatar la II Guerra Mundial havien través l'adhesió de Catalunya i Euzkadi als Aliats. Amb la qual cosa pasaven per damunt de la legalitat republicana espanyola que deixava a les mans exclusives del poder central tot el relatiu a les relacions exteriors i al Cos diplomàtic i consular.

Aque ll document del President Irla, deia:

«El Govern autònom de Catalunya a l'exili, en adreçar-se a la Sub-Comissió de l'Organització de les Nacions Unides competent per a l'estudi de la situació espanyola, declara, en primer terme, que fa seves les conclusions dirigides a la mateixa sub-comissió pel Govern Republicà Espanyol. A més, però, li pertoca de presentar-ne d'altres, específiques del seu cas i determinades per les característiques pròpies del seu regim autònom, la seva economia i la seva cultura - sense que això suposi la menor reserva en l'estreta col.laboració que aporta el Govern Autònom de Catalunya a la totalitat de la causa espanyola, en els seus més recents esforços, tant per la comuna legalitat com per les imperioses exigències del seu desig d'alliberament.

» L'odi aferrissat de Franco contra els tres suscits elements particulars del nostre país, confirma, amb noves matisacions, que el deixeble, amic i servidor dels criminals de guerra - (així definit per la consciència internacional - els estrafà en les seves concepcions i els seus mètodes, i que, tot i les concessions efímeres en circumstàncies urgents i el persistent emblic de les seves negacions i falses excuses, aqueix dictador es manifesta, a cada instant, com enemic irreductible de la pau. El seu programa, en efecte, no és pas altra cosa que el predomini, en totes les formes possibles, de la casta militar; i la seva esperança, el sabotatge de la unió universal de les nacions, a la qual tots aspirem. Franco emprengué de rebel.lar-se un cop autoritzat i recolzat pels dos sinistres responsables de la segona guerra mundial. Els seus mitjans de persuasió foren les armes i la tècnica del terror, un terror fred i eternament insa-

ciable; la necessitat de la seva consolidació i les seves il·lusions imperialistes exigien el triomf de Hitler i Mussolini; i avui, el respecte envers ell, de pura fórmula i amb el qual es combina l'íntim menyspreu, no fa sinó augmentar el seu odi envers el poble, desemparat i famolenc. En set anys, li ha estat impossible de guarir ni que fos una sola de les innombrables ferides encara obertes i sanguants en el cos d'Espanya. El seu únic projecte, la seva única obsessió, és de manobrar fins a la fi per fer néixer alguna enemistat, alguna divisió, algun conflicte entre els vencedors d'ahir.

> El poble de Catalunya és profundament republicà. N'ha donat proves en la seva adhesió constructiva a aquella esperança provocada per la proclamació de la República el 1931 i a l'apoteia tràgica que fou, el 1936, assaig general de la restructuració d'Europa. Però abans i tot d'aquelles manifestacions, que compartiren amb tot el poble espanyol, els catalans ja ^{re} cercaven en llur esperit, des de fa segles, el sentiment liberal i democràtic. La proclamació de la República el 1931 no havia estat, per a ells, una innovació, sinó el descabdellament lògic i natural de les seves tradicions més ben volgudes. Tres vegades havia lluitat Catalunya contra els reis absoluts, i totes tres havia adoptat legalment el règim republicà. Catalans il·lustres figuraven entre les personalitats més assenyalades de les Repúbliques espanyoles de 1873 i 1931. Era, doncs ben escaient que Franco mostrés un odi particular contra un poble que és prou sabia que era el seu enemic fatal i irreductible, i que, en vint-i-quatre hores, havia ofegat i anorreat l'assaig de rebel·lió dels seus enemics i còmplices.

> Tanmateix, l'energia catalana, que després de mig segle de lluites polítiques havia obtingut durant la República el reconeixement de les seves institucions, era i és encara esperonada per dos estímuls ben poderosos: la nostra llengua pròpia, senyal de la seva personalitat, instrument de cohesió i vehicle d'una cultura no pas reclosa, sinó oberta de bat a bat a la universal; i la seva economia industrialitzada, acobladora de població activa i difusora de considerable prosperitat.

> Vegem ara les mesures adoptades per Franco contra Catalunya en els seus tres elements de força vital: autonomia, cultura i economia.